

A Vatikáni Államtitkárság Történeti Levéltárának inventáriumai

A Magyar Nemzeti Levéltár e-segédlet sorozata

Budapest, 2022

3.

A Vatikáni Államtitkárság Történeti Levéltára
hungarika anyagainak inventáriuma

Harmadik periódus:

X. Piusz és XV. Benedek pápasága
1902. szeptember 3. – 1922. január 22.

**Vatikáni Államtitkárság Történeti Levéltárának
inventáriumai 3.**

A Magyar Nemzeti Levéltár e-segédlet sorozata

A Vatikáni Államtitkárság Történeti Levéltára hungarika anyagainak inventárium

Harmadik periódus:
X. Piusz és XV. Benedek pápasága
1902. szeptember 3. – 1922. január 22.

Válogatás

Szerkesztette
Somorjai Ádám OSB

Budapest, 2022

Kiadja
a Magyar Nemzeti Levéltár

© Vatikáni Államtitkárság
Államközi Kapcsolatok Szekciója

Felelős kiadó:
dr. habil. Szabó Csaba főigazgató

Olasz eredetiből válogatta és fordította:
Korompai Eszter és Somorjai Ádám OSB

A mutatókat készítette:
Somorjai Ádám OSB

A borítón a vatikáni Belvedere-udvar felől a Borgia-torony,
melynek legalsó szintjén van a levéltár bejárata
(Szerkesztő felvétele)

ISBN 978-963-631-312-8

Borítóterv:
Nagy Attila

Nyomdai előkészítés:
Máté István

TARTALOM

Rövidítések	7
Bevezetés	9
Történeti Levéltár	10
A válogatás szempontjai	11
Korábban megjelent magyar nyelvű inventáriumok a vatikáni levéltárak hungarika anyagára	12
Az egyes államok szerint	
Ausztria-Magyarország	15
Csehszlovákia	113
Jugoszlávia	115
Lengyelország	117
Magyarország	119
Románia	121
Táblázatok	
Az Apostoli Szentszék egyes kongregációi	125
Kongregációs szessziók az egyes sorozatokban	131
Diplomáciai kapcsolatfelvétel az Apostoli Szentszékkal (Vatikánnal)	133
Szentszéki követek periódusunkban a tárgyalt államok szerint	135
Apostoli nunciusok periódusunkban a tárgyalt államok szerint	137
Szerzetesrendi generálisok	139
Egyházi terminus technicusok	143
Irodalom	153
Névmutató	159
Helynévmutató	169

RÖVIDÍTÉSEK

- ASRS – Archivio, Segreteria di Stato, Rapporti con gli Stati
  - c. – címzetes [érsek, püspök]
  - AA.EE.SS. – Affari Ecclesiastici Straordinarii, teljes nevén:
S. Congregazione degli AA.EE.SS., a S.RR.SS. neve 1814–1967
között (a Rendkívüli Egyházi Ügyek Szent Kongregációja)¹
  - Fasc. – Faszcikulusz
  - MEV – Magyar Egyháztörténeti Vázlatok
  - P. – Szerzetes Páter, „Reverendo”
  - Pos. – Positio, olaszul Posizione, pozíció
  - Rev. – „Reverendo”, Főtisztelendő, Pap
  - SCRIS – Congregatio pro Religiosis et Institutis Saecularibus –
Szerzetesi Kongregáció
  - S.RR.SS. – Segreteria di Stato (Vatikáni Államtitkárság), Sezione
Rapporti con gli Stati (Államok közti Kapcsolatok Szekciója).
A rövidített betűk kettőzése az olasz nyelvi szabályokat kö-
vetve a többes számot jelöli. Az ASRS rövidítés 2020. már-
cius 2-től fölváltja az S.RR.SS. rövidítést.
-
- Segreteria di Stato – Vatikáni Államtitkárság
  - Sezione Rapporti con gli Stati. – Államok közti Kapcsolatok
Szekciója

---

¹ A rövidítés 2011 előtt AE, ill. AES. Vö. Somorjai Ádám OSB: Magyar vonatko-
zású kutatások a Vatikáni Államtitkárság Történeti Levéltárában, in: Levéltári
Szemle 66 (2016), 3. sz., 45–57.

Szerzetesrendek

- C.Ss.R. – Congregatio Sanctissimi Redemptoris – Redemptorista
O.C.D. – Ordo Fratrum Discalceatorum B. Mariae Virginis de Monte Carmelo – karmeliták
O. Cist. – Ordo Cisterciensis - Ciszterci²
O. T. – Ordo Teutonicus – Ordo domus Sanctae Mariae Theutonicorum Hierosolymitanorum – Német Lovagrend
O.F.M. – Ordo Fratrum Minorum – Obszerváns Ferences – olaszul: „minori”
O.F.M.Conv – Ordo Fratrum Minorum Conventualium – Konventuális Ferences, Minorita
O.F.M.Cap – Ordo Fratrum Minorum Cappucinatorum – Kapucinus
O. P. – Ordo Praedicatorum – Domonkos
O. Praem – Ordo Praemonstratensis – Premontrei
O.S.B. – Ordo Sancti Benedicti – Bencés
O.S.M. – Ordo Servorum Beatae Mariae Virginis – Szerviták
O.S.P.P.E – Pálosok, Első Remete Szent Pál szerzetesrend
SJ – Societas Jesu – Jézus Társasága, jezsuita

---

²Német hatásra elterjedt a „cisztercita”, becézve a „ciszter”. Helyesen: „ciszterci”.

Bevezetés

A Vatikáni Államtitkárság Államközi Kapcsolatok Szekciója 1988-ban nyerte el ezt a nevet.³ Ennek Történeti Levéltárában őrzött magyar vonatkozású dokumentumok vizsgálata azon túl, hogy hasznosan kiegészíti a magyarországi levéltári kutatások alapján készült történelmi összefoglalásokat, bizonyos kérdésekben új szempontokat is nyújt, lévén, a Katolikus Egyház centralizált, a legfontosabb döntéseket Rómában hozzák, így: a püspöki kinevezéseket, az egyházmegyék határainak megállapítását és így korszakunkban azok megváltoztatását az egyes nemzeti kormányok igényeinek figyelembevételével. Bizonyos összeghatár fölött vagyoni ügyekben szintén jóváhagyást kell kérni az Apostoli Szentszék megfelelő hivatalaitól. A Vatikáni Államtitkárságnak ez a Szekciója az illetékes az egyes államokkal és a szentszéki követségekkel való kapcsolatok tartásában, valamint az egyes államokkal kötendő konkordátumok előkészítő és levezető tárgyalásainak folytatásában és a megkötött konkordátumok felügyeletében. A Vatikáni Államtitkárság (Általános Ügyek Szekciója) jelenti meg az Apostoli Szentszék hivatalos közlönyét, az *Acta Apostolicae Sedis*, amelynek kötetei örvendetes módon elérhetők az interneten.⁴

Az itt leírt hivatal Történeti Levéltára tehát a legfontosabb kérdésekre vonatkozó iratokat tartalmazza, lévén a Vatikáni Államtitkárság a mindenkori pápa titkársága, amely a pápák elé kerülő legfontosabb kérdésekben illetékes, ráadásul áttekinthető terjedelemben. Ilyen értelemben ennek vizsgálata eminensen fontos az egyház- és köztörténeti kérdések elemzéséhez, különös tekintettel a pápákhoz kerülő kérdésekre.

---

³ Ezt megelőzőleg 1968–1987 között az elnevezés: Egyházi Közügyek Tanácsa. 1908–1967 között a Rendkívüli Egyházi Ügyek Szent Kongregációja, a Vatikáni Államtitkárság Első Szekciója. 1815–1908 között a Rendkívüli Egyházi Ügyek Szent Kongregációja, amely szorosan együttműködik a Vatikáni Államtitkársággal. Lásd: Johan Ickx: A Szentszék külügyi történeti levéltára, különös tekintettel Magyarországra, in: Levéltári Szemle 65. évf. 2015. 2. sz. 5–25.

⁴ Letöltés itt és a következőkben: 2020. novemberében: http://www.vatican.va/archive/aas/index_sp.htm

Történeti Levéltár

Az Államtitkárság mindkét szekciójának van levéltára. Az Általános Ügyek Szekciójának iratait a Vatikáni Apostoli (korábban Titkos) Levéltára őrzi, itt konzultálhatók. Az Államközi Kapcsolatok Szekciójának levéltára saját kutatóteremmel rendelkezik, a vatikáni Apostoli Palota Belvedere-udvarjának az Apostoli Levéltárral ellenkező oldalán, az ún. Borgia-Toronyban (lásd borítónkon a fényképfelvételt). Míg az Apostoli Levéltár fondjegyzékét interneten le lehet tölteni,⁵ az Államtitkárság Történeti Levéltárának inventáriumait nem. Az egyes országokra, megnyitási periódusonként készült el inventárium, amelyet általában olasz papok, szerzetesek állítottak össze, kritériumaik az egyházi, vatikáni adminisztráció kritériumai voltak. Ezek az inventáriumok, melyekből válogattunk, akkor készültek, amikor még nem készült el a fóliósámozás, ezért nem tüntetik fel a fólió számokat. Így itt, magyar fordításunkban sem tudunk többet nyújtani, mint az egyes inventáriumok értelmezett magyar fordítását, fólió számok nélkül. Ezeket az inventáriumokat a Történeti Levéltár 22 computerrel ellátott kutatóhelyen tette konzultálhatóvá, de fényképfelvételeket ezekről nem enged készíteni, így indokoltnak látjuk, hogy köztegyük a magyar vonatkozású dokumentumokra vonatkozó bejegyzéseket a megnyitás szerinti rendben a III. periódusra, tehát X. Piusz és XV. Benedek pontifikátusára, amely az 1903–1922 közti éveket jelenti.⁶

---

⁵ Indice dei Fondi e relativi mezzi di descrizine e di ricerca dell'Archivio Apostolico Vaticano 2020. Città del Vaticano settembre 2020. 103 lap. Letölthető itt: <http://www.archivioapostolicovaticano.va/content/aav/it.html>

⁶ A IV. periódusra, lásd: A Vatikáni Államtitkárság Történeti Levéltára hungarika anyagainak inventárium. XI. Piusz pápasága 1922. február–1939. február 10. közti periódus mutatója. Válogatás. Szerkesztette Somorjai Ádám OSB. MNL OL, Budapest 2021. – Az V. periódus első felére lásd: A Vatikáni Államtitkárság Államközi Kapcsolatok Szekciója Történeti Levéltárában őrzött dokumentumok olasz nyelvű inventáriumának hungarika anyagai, 1939. február 10.–1948. december 31. Szerk. Somorjai Ádám OSB. METEM, Budapest 2020.

A válogatás szempontjai

A magyar vonatkozású dokumentumok keltették fel elsősorban érdeklődésünket, de nem tekintettük végig a többi országok inventáriumát, csak az Ausztria-Magyarország és Magyarország feliratúakat, továbbá azon államokéit, amelyek Trianon után részt kaptak a történelmi Magyarországból, így Lengyelországot is. Ausztria feliratú sorozat csak 1946 után kezdődik, az Anschlusstól. Amikor válogatást közlünk, különösen a magyar vonatkozásokra figyelünk. A délszláv területeket, amennyiben a magyar korona részeként voltak értelmezhetők, nem ritkítottuk meg.

Egyes ügyiratok egy része itt, más része ott került iktatásra és archiválásra. Lengyelország sorozatnál az Árva vármegye és Szepes vármegyei, Lengyelországhoz csatolt részek sorsára vonatkozó egyetlen tételt hoztuk.⁷

A szessziók sorozatból csak korszakhatáraink szerinti vonatkozó üléseket válogattunk be. Ezekről már, mint az itt részletesen ismertetett inventáriumok esetében is, máshol adtunk áttekintést.⁸

Az inventárium olasz nyelven készült, az egyes személy- és helynevek helyesírását olasz ábécével írta át, a keresztnéveket olaszul írta le, bizonyára forrásától is függően. Ahol lehetséges volt, megkíséreltük a mai helyesírás szerint is leírni, ahol nem, maradt az olasz átírás.

---

⁷ Nem vizsgáltuk tehát a szóba jöhető sorozatokat: Amerikai Egyesült Államok, Argentína, Belgium, Brazília, Bulgária, Egyházi állam, Equator, Franciaország, Németország, Kolumbia, Santo Domingo, Svájc és Törökország.

⁸ Somorjai Ádám OSB: Kétszáz éves a Vatikáni Államtitkárság történelmi – „külügyminisztériumi” – levéltára. Módszertani szempontok a magyar vonatkozású források kutatásához, in: Levéltári Közlemények 87 (2016) 219–247; uő: Magyar vonatkozású kutatások a Vatikáni Államtitkárság Történelmi Levéltárában, in: Levéltári Szemle 66. évf. 2016. 3. sz. 45–57. Interneten: http://epa.oszk.hu/03000/03048/00003/pdf/leveltari_szemle_2016-03_045-057.pdf illetve https://library.hungaricana.hu/hu/collection/mltk_leveltari_szemle/

Korábban megjelent magyar nyelvű inventáriumok a vatikáni levéltárak hungarika anyagára

Rendkívüli Egyházi Ügyek Szent Kongregációja

(Affari Ecclesiastici Straordinarii, levéltári anyaga az Vatikáni Államtitkárság Államközi Kapcsolatok Szekciója Történeti Levéltárában)

1803–1903 közöttre: A Rendkívüli Egyházi Ügyek Szent Kongregációja Levéltárának (Vatikánváros) a magyarországi egyházakra vonatkozó forrásai 1803–1903). Összeállította Eördögh István, Szeged 1992.

1814–1937 közöttre: Rapporti delle Sessioni. Kongregációs döntések – „Stampe” (Nyomtatványok):

Somorjai Ádám OSB: Kétszáz éves a Vatikáni Államtitkárság történeti – „külügyminisztériumi” – levéltára, i. m. 231sk.

A Vatikáni Államtitkárság Történeti Levéltára hungarika anyagának inventárium

1904–1939 Ausztria-Magyarország: Somorjai Ádám OSB: Kétszáz éves a Vatikáni Államtitkárság történeti – „külügyminisztériumi” – levéltára, i. m. 233–236.

1921–1938 Magyarország (Ungheria): Somorjai Ádám OSB: Kétszáz éves a Vatikáni Államtitkárság történeti – „külügyminisztériumi” – levéltára, i. m. 236–238.

1919–1938 Csehszlovákia: Somorjai Ádám OSB: Kétszáz éves a Vatikáni Államtitkárság történeti – „külügyminisztériumi” – levéltára, i. m. 238–239.

1921–1941 Jugoszlávia: Somorjai Ádám OSB: Kétszáz éves a Vatikáni Államtitkárság történeti – „külügyminisztériumi” – levéltára, i. m. 241.

1924–1940 Románia: Somorjai Ádám OSB: Kétszáz éves a Vatikáni Államtitkárság történeti – „külügyminisztériumi” – levéltára, i. m. 242sk.

1939–1948 közöttre: A Vatikáni Államtitkárság Államközi Kapcsolatok Szekciója Történeti Levéltárában őrzött dokumentumok olasz nyelvű inventáriumának hungarika anyagai, 1939. február 10.–

1948. december 31. Szerk. Somorjai Ádám OSB. METEM, Budapest 2020. 108 lap.

1922–1939 közöttre (IV. Periódus): A Vatikáni Államtitkárság Történeti Levéltára hungarika anyagainak inventárium. A harmadik periódus mutatója X. Piusz és XV. Benedek pápasága alatt, 1902. szeptember 3–1922. január 22. Válogatás. Szerk. Somorjai Ádám OSB. MNL OL, Budapest 2021.

Vatikáni Apostoli Levéltár (Az ún. „Titkos” Levéltár):

1920–1939: Tóth Krisztina–Tusor Péter: Inventarium Vaticanum I: A Budapesti Apostoli Nunciatúra levéltára (1920–1939), Budapest–Róma 2016. Letölthető itt: https://institutumfraknoi.hu/inventarium_vaticanum_i_budapesti_apostoli_nunciatura_leveltara_1920_1939

Az itt fordításban közölt inventáriumok gépelve, általában országonként bekötve, időrendben a következő években készültek el: Ausztria-Magyarország és Csehszlovákia 1994-ben, Jugoszlávia, Lengyelország 1997-ben, Magyarország (Ungheria) és Románia 1994-ben. Mint ismeretes, II. János Pál pápa 1987-től nyitotta meg a kutatók előtt a tárgyalt periódus levéltári anyagát.⁹

---

⁹Lásd többek között összefoglalásunkat: Somorjai Ádám OSB: Kétszáz éves a Vatikáni Államtitkárság történeti – „külügyminisztériumi” – levéltára, i. m.

**A RENDKÍVÜLI EGYHÁZI ÜGYEK
SZENT KONGREGÁCIÓJÁNAK
LEVÉLTÁRA**

AUSZTRIA-MAGYARORSZÁG

A harmadik periódus iratainak mutatója
X. Piusz és XV. Benedek pápasága alatt

(1903-tól 1922 elejéig)

1994

Válogatás

MEGJEGYZÉS

A pozíciószámok és a faszcikuluszok számozása az előző periódusét folytatja.

Pos. 923 Fasc. 409
MAGYARORSZÁG
1896

Rev. Evgen Lampe, ljubljanoi egyházmegyés pap beszámolója a Magyarországon élő szlovénok helyzetéről; küldte a zenggi püspök.

SZERBIA

1903

A szerbiai vallási helyzet javításával kapcsolatos ügyek. Lásd: Segreteria di Stato,¹⁰ 1902–1904, 280. rubrika, 74076. és azt követő ikt. számok.

Pos. 924 Fasc. 409

BÉCS, AUSZTRIA

1903

Az Első Remete Szent Pál szerzetesrend (Pálosok, O.S.P.P.E.) kérelmezi a Püspöki és Szerzetesi Kongregációt, hogy erősítse meg a rendfőnök megválasztását; küldte a bécsi apostoli nuncius.

A Püspöki és Szerzetesi Kongregáció titkára közli, hogy az 1903. augusztus 10-i leiratban megerősítést nyert az Első Remete Szent Pál szerzetesrend rendfőnökének és négy definatorának megválasztása.

Pos. 926 Fasc. 409

RAGUSA, DALMÁCIA

1903

Emidio Taliani bíboros, bécsi apostoli pronuncius jelenti az uralkodónak azt a kívánságát, hogy Rev. Matteo Pistát, a ragusai székesegyház rektorát nevezzék ki a székesegyház első méltóságának megüresedett helyére.

Válasz: X. Piusz pápának nincs semmi kifogása a fenti kinevezés ellen. Kéretik Rev. Pista önéletrajza.

---

¹⁰ Segreteria di Stato: Államtitkárság, Őszentsége Államtitkársága, (szoros értelemben véve 1929 után) Vatikáni Államtitkárság. Ez időtájt az Államtitkárság és a Rendkívüli Egyházi Ügyek Szent Kongregációja szervezetileg két hivatal, de a tágabb értelemben vett Államtitkárság második szekciója (1988 után első szekciója, az ún. Általános Ügyek Szekciója).

Gróf Rodolfo Coromini, Ausztria-Magyarország szentszéki ügyvivője megküldi az uralkodó levelét, aki Matteo Pista esperest ajánlja a pápának a ragusai érseki főkáptalan nagypréposti méltóságának székébe. – Válasz.

Utasítás a helyettes datáriusnak a vonatkozó kinevezési bullák elküldésére

Pos. 927 Fasc. 409
HORVÁTORSZÁG - DALMÁCIA
GORIZIA - ZÁRA - ZÁGRÁB
1903

Mons. Filip Frano Nakić spalatói püspök tájékoztat a Dalmáciában, különösen az ő egyházmegyéjében egyre növekvő agitációról az ószláv nyelv liturgikus használatának kérdése körül. A Rítuskongregáció augusztus 5-i rendeletének visszavonását és az ószláv nyelv használatának korlátlan kiterjesztését szeretnék. A Rendkívüli Egyházi Ügyek Kongregációja és a Rítuskongregáció 1903. szeptember 3-i, 1013 sz. vegyes szessziója megvizsgálja a kérdést. Határozat: A Rítuskongregáció küldjön egy bizalmas körlevelet a horvát püspöki karnak a Szentatya nevében (pápai kinevezés).

1903. szeptember 19-én kerül elküldésre a Rítuskongregáció fenti levele vagy rendelete a goriciai, a zárai és a zágrábi egyháztartományok érsekeinek és püspökeinek, amely, a korábbi rendeletekre való utalás mellett, elítéli az ószláv nyelv használatával kapcsolatos agitációt.

Másolatot kap Taliani bíboros, bécsi apostoli pronuncius.

X. Piusz pápa utasítására megírják az „ószláv” használatának kiváltságával soha nem rendelkező domonkosok, ferencesek, valamint a ferences harmadrend római előljáróinak, hogy minden szertartáson, különösen a szentmisén tartsák meg a latin nyelvet.

Lásd: még a 881., 909., 942. és 946. pozíciókat.

Pos. 928 Fasc. 410
RAGUSA, DALMÁCIA
1903

A Rítuskongregáció 1903. május 22-i határozatával kapcsolatban a ragusai káptalani nagyprépost által írt és Mons. Josip Marčelić püspök által a Szentszék elé terjesztett emlékeztető megküldése a nevezett kongregációnak. Csatolva az említett püspök egy másik beadványa.

Pos. 930 Fasc. 410
ZÁGRÁB, HORVÁTORSZÁG
1903

Mons. Juraj Posilović zágrábi érsek újabb folyamodása: Ivan Krapac kanonokot segédpüspökkévé kéri kinevezni.
Miután X. Piusz pápa megnyugtató új információkat kapott Krapac kanonokról, 1903 decemberében jóváhagyja a fenti kinevezést.
Lásd: még a 753., 820. és 827. pozíciókat.

Pos. 934 Fasc. 410
DJAKOVO, HORVÁTORSZÁG
1904

A Szentszék elé terjesztett két kérelem megküldése a Püspöki és Szerzetesi Kongregációnak: az egyiket Rev. Jakov Jurišić, a másikat Rev. Elia Gušić nyújtotta be, mindketten a sirmium-bosnai = djakovói egyházmegye papjai, akiket a püspökük „a divinis” felfüggesztett.

Pos. 935 Fasc. 410
MAGYARORSZÁG
1904

A királyi kinevezésű magyarországi apátokra vonatkozó néhány dokumentum visszaküldése a Rítuskongregációnak, mivel a tárgy nem tartozik ennek a kongregációnak az illetékességébe.

Lásd: még a 912. pozíciót.

Pos. 936 Fasc. 410
CSANÁD, MAGYARORSZÁG
1904

Mons. Dessewffy Sándor csanádi püspök beszámolója az egyház és az egyházmegye állapotáról „ad limina” látogatása alkalmával.

Lásd: még a 960. pozíciót.

Pos. 937 Fasc. 411
ZÁGRÁB, HORVÁTORSZÁG
1904

Rev. Makso Snap plébános és a Dugo Selo-i körzet képviselője megküldi X. Piusz pápának a beszédét, amelyet a horvát, a szlavón és a dalmát királyságok parlamentjének 1904. február 1-jei ülésén tartott. (Olasz fordítás horvátról)

Pos. 938 Fasc. 411
SALZBURG, AUSZTRIA
1904

Hans Katschthaler bíboros, salzburgi érsek X. Piusz pápához folyamodik, hogy mielőbb nevezzék ki az érseki főkáptalan nagypréposti méltóságát a megüresedett préposti székbe Mons. Balthasar

- Kaltner agathopoliszi címzetes püspök személyében, aki az ő segédpüspöke.
- A folyamodványt Mons. Sebastian Nicotra, a Szentszék bécsi ügyvivője küldi meg.
- A Szentatya megadja a kért kegyet. Erről értesítést kap Mons. Nicotra és Katschthaler bíboros.
- Gróf R. Coromini, Ausztria-Magyarország szentszéki ügyvivője megküldi az uralkodó levelét, amely Mons. Kaltneret ajánlja a salzburgi káptalan nagypréposti méltóságára.
- A kinevezést megerősítő válasz.
- A helyettes datárius utasítást kap a vonatkozó kinevezési bullák elküldésére.

Pos. 940 Fasc. 411
SPALATO, DALMÁCIA
1904

- A spalatói székeskáptalan nagypréposti méltóságának megüresedett székébe kinevezést kap Mons. Vicencij Palunko, a szarajevói káptalan fődiákonusa.
- Gróf R. Coromini, Ausztria-Magyarország szentszéki ügyvivője megküldi az uralkodó levelét, amely a fenti kinevezést ajánlja.
- X. Piusz pápa jóváhagyása. – Erről értesítést kap a helyettes datárius a vonatkozó bullák elküldése érdekében.
- Lásd: még a 945. pozíciót.

Pos. 942 Fasc. 412-413
HORVÁTORSZÁG – DALMÁCIA
GORICIA, ZÁRA, ZÁGRÁB
1904

Az ószláv nyelv használatáról a szent liturgiában

- A Rítuskongregáció által a goriciai, a zárai és a zágrábi egyháztartományok érsekeihez, püspökeihez és ordináriusaihoz intézett, 1903.

szeptember 19-i utolsó dekrétum vagy reskriptum megerősítette a fenti kongregáció korábbi rendeleteit, és készséget mutatott azoknak a tényleges kérdéseknek a vizsgálatára és megoldására – az 1898. augusztus 5-i dekrétum értelmében –, amelyek felmerülhetnek, ugyanakkor elítélt mindennemű agitációt, amely igyekszik megelőzni vagy megakadályozni azoknak a jogos elbírálását. Hangot adott, továbbá, X. Piusz pápa azon kívánságának, hogy a szóban forgó három egyháztartomány püspöki kara tartson konferenciát, és vizsgálja meg, miképpen lehet egyöntetűen végrehajtani a Rítuskongregáció említett rendeleteit.

Az 1903. szeptember 3-i rendelet közzététele után több petíció, panasz, tiltakozás stb. érkezik a Szentszékhez.

Az újságok az óslávról írt cikkekkel gerjesztik a vitákat.

Mons. Ivan Borzatti (Zára) számos bizalmas levele.

Lesina, Zágráb, Šibenik, Spalato, Kotor és Mostar püspökeinek levelezése a Rítuskongregációval.

1904. augusztus 31-én a bíboros államtitkár értesíti az érintett három érseket, hogy a Szentatya döntése értelmében, mivel a három egyháztartomány püspöki konferenciáját nem tudták megtartani, a konferencia 1905-ben Rómában üljön össze.

Lásd: még a 909., 927., 946., 948., 961., 980. és 986. pozíciókat.

Pos. 943 Fasc. 413
JÁSZVÁSÁR, ROMÁNIA
1904bis

A bécsi apostoli nuncius jelentése a romániai egyházi helyzetről. Elmondja, hogy a miniszterelnöknél tett látogatása alkalmával a miniszterelnök biztosította arról, hogy kormánya szeretné, ha a katolikus egyház a legszélesebb körű szabadságot élvezné szolgálatának végzése során az egész királyságban, és örvend, hogy Mons. Camilli került a jászvásári székbe.

Pos. 945 Fasc. 413
SZARAJEVÓ, BOSZNIA ÉS HERCEGOVINA
1904–1905

Mons. Gennaro Granito di Belmonte bécsi apostoli nuncius előadja, hogy Mons. Palunko spalatói segéspüspökké történt kinevezése miatt a szarajevói káptalan nagypréposti méltóságának széke megüresedett, és az osztrák-magyar kormány azt szeretné, hogy oda Kosćák János kanonokot nevezzék ki.

Válasz: A pápának nincs kifogása a kormány kívánságának teljesítése ellen.

Ausztria-Magyarország szentszéki nagykövete megküldi az uralkodó levelét, amely Kosćák kanonokot ajánlja az említett káptalan nagypréposti méltóságára.

Az apostoli nuncius megküldi a kanonok önéletrajzát.

A helyettes datárius értesítése a fenti kinevezésről a vonatkozó bullák elküldése érdekében.

Válasz a nagykövetnek a kinevezés megerősítéséről.

Lásd: még a 940. pozíciót.

Pos. 946 Fasc. 413
ZÁRA, DALMÁCIA
1904–1905

Rev. Luka Jelićnek, a zárai központi szeminárium teológiatanárának az ószláv nyelv liturgikus használatának kérdéséről Mate Dvornik érsek megbízásából írt tanulmányáról.

Mons. Filip F. Nakić spalatói püspök és Mons. Ivan Borzatti tájékoztatása. Rev. Jelić tanulmánya a római „Egyházjogi szemlé”-ben fog megjelenni „Glagolita-római liturgia” címmel.

Mons. Borzatti észrevételei Rev. Jelić munkájáról, amelynek egy része már megjelent 1904 októberében.

1905. március 25-én X. Piusz pápa utasítja a zárai érseket, hogy függeszék fel a nevezetes mű megjelentetését.

Levélváltás Rev. Jelić és a „Szemle” szerkesztősége között.

G. Schober redemptoristának, a Rítuskongregáció tanácsosának véleménye Rev. Jelić munkájáról.

Lásd: még a 927., 942. és 948. pozíciókat.

Pos. 947 Fasc. 414
MAGYARORSZÁG
1905

Mons. Panici, a Rítuskongregáció titkára megküld egy 1904. december 14-i „Dubiorum” rendeletet – megadva a nyomtatott megjelenés helyét –, amely a már nem létező apátságok vagy prépostságok apáti, ill. préposti címét viselő egyházi személyekről szól.

Pos. 949 Fasc. 414
GALÍCIA, MAGYARORSZÁG
1905

A Kanadába vagy az Amerikai Egyesült Államokba kivándorolt galíciai és magyarországi katolikus rutének vallási és erkölcsi helyzetéről.

A fenti témát érintő néhány dokumentum megküldése Mons. Luigi Vecciának, a Propaganda Fide Kongregáció titkárának azzal, hogy gondoskodjon egy nyomtatott problémafelvető anyag elkészítéséről, amelyet majd megtárgyal egy vegyes kongregáció.¹¹

Lásd: a 873. pozíciót.

---

¹¹ Vegyes kongregáció: több kongregáció tagjaiból alakított „congregatio mixta”, amely ülésen, „szesszió” vitatja meg a kérdést.

Pos. 950 Fasc. 414
KALOCSA, MAGYARORSZÁG
1905

- A Mons. Császka György halála miatt megüresedett kalocsai érseki szék betöltéséről.
- A Szentszék szívesen látná a székben Mons. Városhy Gyula székesfehérvári püspököt. Erről értesítést kap a bécsi apostoli nuncius, Mons. Gennaro Granito di Belmonte.
- A nuncius azt válaszolja, hogy az uralkodó¹² Városhyt gyenge püspöknek tartja, aki nem alkalmas az egyházmegye kormányzására.
- Gróf Khuen magyar miniszter jobbnak találná a jelenlegi káptalani helynököt, Mons. Mayer Bélát.
- A Szentszék úgy látja, hogy a Mons. Városhynak felrótt gyengeségnek nincs semmi valóságalapja. Mons. Mayert érintő pontos információk kérése az apostoli nunciustól.
- A nuncius azt válaszolja, hogy Mons. Mayer nemcsak előrehaladott korban van, de májbetegségben is szenved, ami ingerlékennyé teszi. Ezért a kormány javaslata elesik. Ezután Mons. Podraczkyt, a rosenauai (rozsnyói) káptalani helynököt ajánlják az uralkodónak.

Pos. 951 Fasc. 414
MAGYARORSZÁG
1905

- Mons. Széchenyi Miklós¹³ győri címzetes püspök beszámolója a Magyar Királyság politikai, vallási és társadalmi helyzetéről.
Lásd: még a 983. pozíciót.

---

¹² Értsd: Ferenc József, Ausztria császára, Magyarország királya, stb.

¹³ Az olaszban: *Niclaò C. Szcieticezi*.

Pos. 953 Fasc. 414
DJAKOVO, HORVÁTORSZÁG
1905

Michele Gattin jezsuita tudósítása Mons. Josip Juraj Strossmayer djakovói püspök 1905 áprilisában bekövetkezett haláláról. Tájékoztató az egyházmegye helyzetéről, amelynek rendkívül nagy szüksége van egy „Isten szíve szerint való”¹⁴ püspökre. Néhány lehetséges jelöltet is megnevez.

Lásd: még a 970. és 1019. pozíciószámokat.

Pos. 959 Fasc. 415
CRES, SPALATO, ZÁRA
DALMÁCIA – ISZTRIA
1905

Mivel X. Piusz pápa értesült arról, hogy a konventuális ferencesek, az obszerváns ferencesek és Szent Ferenc harmadrendjének tagjai, valamint a dalmáciai és az isztriai domonkosok változatlan magatartást tanúsítanak az ószláv nyelv liturgikus használatára vonatkozó agitációval kapcsolatban, amelyet egyesek terjeszteni igyekeznek azokon a településeken, 1905. június 17-én közli az említett rendek elöljáróival, hogy intézkedjenek ennek a szerzeteseik körében támadt súlyos rendbontásnak a végleges megszüntetéséről, akiknek a tartományfőnökei egy általuk aláírt feljegyzést juttattak el a Szentszékhez, és az ellenkezik a Rítuskongregáció által a tárgyban kiadott rendeletekkel.

A rendi elöljárók nyugtázzák a bíboros államtitkár levelének vételét és megküldik az illetékes tartományfőnökök válaszát, akik előadják, hogyan jártak el, visszavonást és engedelmességet ígérnek.

Lásd: még a 948., 961., 962., 966. és 974. pozíciókat.

---

¹⁴ Az olaszban latinul: „*secundum Cor Dei*”.

Pos. 960 Fasc. 415
CSANÁD, MAGYARORSZÁG
1905

A Mons. Majláth Gusztáv Károly erdélyi püspöktől érkező hírekből a Szentszék tudomást szerez a csanádi egyházmegye vallási és erkölcsi életének körülményeiről, amelyek Mons. Dessewffy Sándor püspök súlyos betegsége miatt tovább romlottak. Csanádnak Mons. Németh József személyében jó segédpüspöke van, de az egyházmegye kormányzata, amely ki van szolgáltatva Wittenberger kanonoknak, mellőzi őt.

Ezekről a hírekről értesítést kap a bécsi apostoli nuncius, akitől pontos jelentést kérnek a csanádi egyházmegye állapotáról.

Mons. Nicotra szentszéki ügyvivő válaszol, és megküldi Mons. Majláth levelét, akitől titkos információkat kért.

Mons. Nicotra értesítést kap arról, hogy a Szentatya Mons. Némethre bízta a csanádi egyházmegye kormányzását és fölmentette Mons. Dessewffyt.

Lásd: még a 931., 1011. és 1012. pozíciókat.

Pos. 961 Fasc. 415-421
GORICIA, ZÁRA, ZÁGRÁB
HORVÁTORSZÁG - DALMÁCIA
1905

A goriciai, a zárai és a zágrábi egyháztartományok püspökeinek konferenciájáról. Értesítés a három illetékes érseknek, hogy a konferencia Rómában lesz 1905 májusában, tárgya az ószláv nyelv használata a szent liturgiában.

Mons. Ivan Borzatti (Zára) bizalmas levelezése a konferencia előkészítésével kapcsolatban.

Serafino Vannutelli bíboros értesítést kap arról, hogy ő lesz a konferencia elnöke és két titkár lesz a segítségére: Mons. Diomede Panici és Mons. Giuseppe Aversa.

- A konferencia alkalmából a Szentszék elé terjesztett petíciók, az ószláv nyelv használata „mellett és ellene” szóló érvek.
- A vegliai egyházmegye különböző településeiről érkező egyéb folyamodások. – A Rítuskongregáció nyomtatott problémafelvető bevezetője a püspöki konferencia számára, elküldése a püspököknek egy 1905. május 19-ére szóló menetjeggyel.
- A május 21-től június 2-ig nyolc ülésben érkekező konferencia jegyzőkönyve a vonatkozó mellékletekkel.
- Június 28-án a püspökök értesítést kapnak arról, hogy addig is, amíg az ószláv nyelv használatával kapcsolatban általuk a konferencia elé terjesztett javaslatokról határozatok nem születnek, X. Piusz pápa akaratából teljes mértékben érvényesek a Rítuskongregáció által korábban kiadott rendeletek.
- Levélváltás a püspökökkel a konferencia után.
- Mons. Ivan Borzatti egyéb bizalmas levelei a konferenciát értékelő sajtókommentárokról.
- Lásd: még a 492., 959., 985. és 986. pozíciókat.

Pos. 962 Fasc. 421
VEGLIA, HORVÁTORSZÁG
1905

- A vegliai egyházmegyében, Sansegón élő idős hívek előadják X. Piusz pápának, hogy a húsvéti időszakban a papok megtagadták a feloldozást (a gyónásban) a hívek többségétől, mert nem voltak hajlandóak részt venni a horvát nyelven celebrált misén.
- A bécsi apostoli nuncius értesítést kap erről, hogy nézzen utána, megalapozott-e a bejelentés.
- A nuncius válaszol, megküldi a vegliai püspöktől, Mons. Anton Mahničtól kapott levelet, amelyben ő azt állítja, hogy nem igaz, amit a sansegói lakosok előadtak.
- Később ugyanezek a lakosok tiltakoznak a püspök egyik rendelkezése ellen, amely megerősíti az ószláv nyelv használatát azon a plébánián.

A vegliai és a trieszti püspök megkérdezése levélben, hogy a Rítuskongregáció 1898. augusztus 5-i rendeletének közzétételétől számított utolsó harminc évben mindig a latin nyelvet használták-e a sansegoi plébánián.

A két püspök válasza.

Lásd: még a 948., 959. és 961. pozíciókat.

Pos. 964 Fasc. 421
HORVÁTORSZÁG
1905

A horvátországi katolikusok között támadt nyugtalanság az ottani kormány által javasolni kívánt, a felekezeti közvisegről szóló új törvény miatt.

Mons. Gennaro Granito di Belmonte bécsi apostoli nuncius tájékoztatása.

Válasz

Pos. 965 Fasc. 422
SZAMOSÚJVÁR, ROMÁNIA (sic!)
1906bis

Konfliktus a királydaróci plébánián Rev. Kostantin Lucaciu plébánosi kinevezése körül, amit az egyházközség néhány tagja szeretett volna, de a püspök megtagadta.

Pos. 966 Fasc. 422
ZÁRA, DALMÁCIA
1905

A Rítuskongregáció válasza Dionysius Schüler OFM obszerváns ferences generálisnak azokra a kétségekre, amelyekkel a dalmáciai Szent Jeromos [kolostor?] ferencesei fordultak a Szentszékhez a

szláv nyelvnek néhány liturgikus szertartáson történő használatával kapcsolatban.

Válasz.

Lásd: még a 959. pozíciót.

MAGYARORSZÁG

1906

A káptalanok első méltóságának kinevezésére a magyar püspöki karnak adott fakultás meghosszabbítása öt évre.

Lásd: még a 747. pozíciót.

Pos. 967 Fasc. 422

ZÁRA, DALMÁCIA

1906

Mons. Ivan Borzatti (Zára) egy újságcikket küld, amely egymás után két horvát újságban is megjelent „Az ószláv nyelv Amerikában” címmel. A cikk dicséri a Saint Louis-i érsek (Egyesült Államok) határozatát, amely megengedi a szláv nyelv használatát az egyház-megyében lévő horvát Szent József-templomban.

Erről értesítést kap a Propaganda Fide Kongregáció titkára, hogy a hivatalnak meglegyenek a megfelelő intézkedések meghozatalához szükséges információi, mivel a Szentszék által kiadott rendeletek nyilvánvaló megszegéséről van szó.

Pos. 968 Fasc. 422

LESINA, DALMÁCIA

1906

A Rítuskongregáció megküldi Rev. Jakov Stipetićnek, a lesinai egyházmegyében lévő verbagnói plébánia munkatársának két bejelentését a szláv nyelv liturgikus használatáról néhány dalmáciai

templomban, jelezve, hogy speciális információt a lesinai püspöktől kell kérni. Ilyen értelmű levél megy Mons. Granito di Belmonte bécsi apostoli nunciusnak az említett bejelentések csatolásával.

A nuncius válasza, amelyet aztán megkap a Rítuskongregáció a többi dokumentummal együtt.

A Rítuskongregáció válasza Schober CSsR tanácsos véleményének megküldésével az apostoli nuncius számára.

Lásd: még az 1006. pozíciót.

Pos. 969 Fasc. 422

ERDÉLY

1906

Mons. Boghos Bedros XII. Sabbaghian kilikiai örmény pátriárka kérelemmel fordul a Propaganda Fide Kongregációhoz; kéri, hogy létesüljön egy püspökség az örmény rítust követő hívek számára Erdélyben.

A Propaganda Fide Kongregáció titkára megküldi a fenti kérelem másolatát, és felhívja a figyelmet arra, hogy az ügyre vonatkozó iratok 1857-re nyúlnak vissza.

A jelzett iratok nem találhatók a Rendkívüli Egyházi Ügyek Kongregációjának levéltárában. Az erdélyi örményekkel kapcsolatban csupán egy utasítás található, amelyet a Propaganda Fide Kongregáció adott ki 1874. április 3-án Mons. Jacobini bécsi nunciussá történő kinevezése alkalmával.

Lásd: még a 416. pozíciót.

Pos. 970 Fasc. 422

SIRMIUM ÉS BOSNA – DJAKOVO, HORVÁTORSZÁG

1906

A djakovói főesperes és néhány pap előadja X. Piusz pápának azokat a bajokat, amelyekről a horvát katolikusok szenvednek a modern

liberalizmus, valamint a Németországból terjedő szakadár kálvinista és lutheránus szekták – mint a „Los von Rom”¹⁵ – miatt. A felekezeti köziségről szóló törvényt a püspökök tiltakozása ellenére elfogadták. Még nagyobb problémák vannak a szirmium-bosznai vagy djakovói egyházmegyében, ahol a püspöki szék egy éve betöltetlen Mons. Josip Juraj Strossmayer püspök halála miatt. Feddhetetlen életű, apostoli buzgósággal megáldott, tudós pástort kérnek a Szentatyától, de az ne Mons. Ignac Martinec fiumei nagyprépost legyen. A horvát egyháztartományban állítólag nincs más alkalmas személy, mint a vrhbosnai érsek és a vegliai püspök. Lásd: még a 953. pozíciót.

Pos. 971 Fasc. 422
LESINA, DALMÁCIA
1906

A lesinai székeskáptalan nagypréposti méltóságának kinevezése. Mons. Gennaro Granito di Belmonte bécsi apostoli nuncius kedvező tájékoztatása az uralkodó által ajánlott Jakov Novak kanonokról. X. Piusz pápa elfogadja az uralkodó ajánlását és kinevezi Novak kanonokot a káptalan nagypréposti méltóságának. Utasítás a helyettes datáriusnak a vonatkozó kinevezési bullák elküldésére.

Pos. 973 Fasc. 422
SPALATO, MAKARSKA, DALMÁCIA
1906

Mons. Filip F. Nakić spalatói és makarskai püspök előadja a spalatói nemzeti egyesületek kívánságát, miszerint Szent Cirill és Metód ünnepén ószláv nyelven celebrált ünnepi misét szeretnének a poz-zobuonói ferencesek templomában.

---

¹⁵ El Rómából (német).

Válasz: A Szentatya nem tartja szükségesnek a Szentszék által már kiadott rendelkezések megváltoztatását.

Lásd: még a 959., 961. és 990. pozíciókat.

Pos. 974 Fasc. 423
VEGLIA, HORVÁTORSZÁG
1906

P. Josip Carvin OFM, obszerváns ferences tartományfőnök felvet néhány kérdést X. Piusz pápának a nagyheti szertartásokon a nerezinei kolostorban rendszerint használt nyelvvvel és a tárgyban kiadott utasításaival kapcsolatban. Kéri, hogy amennyiben rosszul cselekedett, táviratilag közöljék ezt vele, hogy utasítást adhasson a kolostor megbízottjának mihez tartás végett. Válasz: A Szentatya üzeni, hogy helyesen cselekedett.

A šibeniki püspök, Mons. Vincent Pulisic előadja, hogy az osori polgármester, a nerezinei Zorovich azzal vádolta a nerezinei kolostor elöljáróját, hogy a szentmiséken jogtalanul használják a népnyelvet. De a vád csak rágalom, a célja az, hogy ganúba keverje az obszerváns ferenceseket a Szentszék előtt, a szerzője pedig a papság és az egyház iránt táplált ellenszenvéről jól ismert személy. – Válasz.

Lásd: még a 959., 993. és 1000. pozíciókat.

Pos. 975 Fasc. 423
RAGUSA, HORVÁTORSZÁG
1906

A Starčević-féle¹⁶ párt által gerjesztett politikai izgatásról, amelybe belekeveredett a dalmáciai horvát papság egy része.

Mons. Ivan Borzatti (Zára) bizalmas levélben közli, hogy Raguzában egy kongresszust tartottak, amelyen főleg a papság vett részt és

---

¹⁶ Az olaszban: „partito starieviciano”.

nagyon aktívan. A közismert publicista és az említett párt elnöke, Rev. Ivo Prodan szervezte.

E tényből nem nehéz levonni a következtetést, hogy milyen egyházi nevelés folyik a zágrábi központi szemináriumban, amelynek több mint 20 éve Prodan az igazgatója.

Az említett levél másolatának megküldése a bécsi apostoli nunciusnak azzal a megbízással, hogy szerezzen információkat a tárgyban.

Válasz: A Dalmáciában tapasztalható mozgalom teljes mértékben politikai jellegű, a szláv papságot a radikális és szabadelvű világi képviselők keverték bele.

Lásd: még a 978. és 999. pozíciókat.

Pos. 976 Fasc. 423
ZÁRA, DALMÁCIA
1907

Két zárai pap névtelenül folyamodik X. Piusz pápához, tiltakoznak az ellen, hogy a főegyházmegye számos plébániáján tiltják a latin nyelv használatát a liturgián és az „ószlávval” váltják fel.

Lásd: még a 961. pozíciót.

Pos. 978 Fasc. 423
SPALATO, DALMÁCIA
1906

Mons. Filip F. Nakić spalatói püspök beszámol néhány körülményről, amelyek alátámasztják, hogy a dalmáciai papság, különösen a fiatalok körében egyre erősödik a liberális mozgalom. Beszámol Rev. Josip Bervaldi salonai plébános magatartásáról, aki egy cikksorozatot tett közzé a Zárában megjelenő horvát újság, a „Horvát korona” hasábjain „A papság (meg)szervezése” címmel. A püspök megküldi az egyik olaszra fordított cikkét és annak a hivatalos egyházmegyei lapban közzétett nyilvános bírálatát.

Lásd: még a 975. és 999. pozíciókat.

Pos. 984 Fasc. 424
ZÁRA, DALMÁCIA – HORVÁTORSZÁG
1906

Mons. Ivan Borzatti bizalmas levelei és különböző emlékeztetői az ószláv nyelv liturgikus használatának kérdéséről általában, különös tekintettel Horvátországra és Dalmáciára.

Lásd: még a 961. pozíciót.

Pos. 985 Fasc. 424
ZÁRA, DALMÁCIA
1906

Serafino Cretoni bíboros, a Rítuskongregáció prefektusa értesítést kap arról, hogy X. Piusz pápa egy dokumentumot készít elő az ószláv nyelv kérdésének megoldására saját legfőbb hatóságával élve. Mivel időközben tudomására jutott, hogy Zárában szó van „A szláv nyelv” vagy „Evangelistarium” horvát nyelvű újrayomásáról, amelyet nem tekint liturgikus könyvnek, csupán egy megtúrt könyvnek, azt óhajta, hogy a Rítuskongregáció tiltsa meg az újrayomását, amíg a szóban forgó kérdésnek nincs végleges megoldása.

Pos. 986 Fasc. 424
GORICIA, ZÁRA, ZÁGRÁB – HORVÁTORSZÁG, DALMÁCIA
1906

A Rítuskongregáció „Acres” c. dekrétuma 1906. december 18-án az ószláv nyelv használatáról a szent liturgiában.

Lásd: még a 942., 961., 987., 996., 998., 1000., 1009. és 1010. pozíciókat.

Pos. 990 Fasc. 426
SPALATO, DALMÁCIA
1906–1907

Mons. Filip F. Nakić spalatói püspök beszámol az egyházmegyéjében felmerülő nehézségekről, miközben az ószláv nyelv használatát a Szentszék utasításainak és rendelkezéseinek megfelelően igyekszik szabályozni. Különösen Castel Cambio és Castel Abbadessa plébániáit említi, amelyek úgy tartják, hogy kiváltságuk van az említett nyelv liturgikus használatára. Miután a Castel Abbadessa-i plébánia megüresedett, a püspök kijelölte Rev. Damian Pavlovot kormányzónak és utasította, hogy ne változtasson semmit a liturgia nyelvén, de ő engedély nélkül elkezdett ószláv nyelven misézni.

Ezért a püspök megküldi X. Piusz pápának Rev. Pavlov folyamodását, amelyben az ószláv nyelv használatának kiváltságát kéri a plébánia számára.

Válasz Mons. Nakićnak: A Szentatya nem helyesli Rev. Pavlov magatartását, és úgy rendelkezik, hogy ne kapja meg a Castel Abbadessa-i plébániát.

1907. május 14-én Mons. Nakić ismét ír a Castel Abbadessa-i plébániai javadalom Don Damian Pavlov kormányzónak történő adományozása tárgyában. Úgy véli, engedélyezni kellene az ószláv nyelvet az említett két plébániának, ezzel Pavlov kinevezésének kérdése is lekerülne a napirendről.

Válasz: A Szentatya megszünteti a fenti kinevezés már megtörtént felfüggesztését, úgyhogy a püspök intézkedhet a vonatkozó okiratok felől.

A Rítuskongregációnak megküldik a dokumentációt az említett plébániákon engedélyezett ószláv rítussal kapcsolatban.

Lásd: még a 973. és 1034. pozíciókat.

Pos. 991 Fasc. 426
KOTOR, DALMÁCIA
1904–1907

A kotori székeskáptalan kéri, hogy a Szentatya járjon közben az osztrák kormányznál a káptalan kiegészítése érdekében a XII. Leó pápa 1828. június 20-i, „Locum B. Petri” c. bullája értelmében. Ausztria-Magyarország szentszéki ügyvivője által 1905. július 20-án küldött emlékeztető a tárgyban.
Válasz 1907. július 25-én: A kultuszminisztérium a kotori püspökkel és a dalmáciai kormánnyal egyetértésben úgy határozott, hogy létrehozza az esperesi méltóságot és egy negyedik helyettes kóruskanonoki posztot.

Pos. 992 Fasc. 425
MAGYARORSZÁG
1907

Mons. Kohl Medárd c. szamoszatai püspök és esztergomi segédpüspök tájékoztat egy tervről, amely nagyobb javadalmak hozzájárulásából emelné Magyarország legszegényebb plébániáinak kongruáját.
Válasz.
Lásd: még a 816., 1027., 1031. és 1036. pozíciókat.

Pos. 993 Fasc. 426
VEGLIA, HORVÁTORSZÁG
1907

Az obszerváns ferencesek tartományfőnöke, Josip Carvin, akinek a nerezinei kolostorba kell mennie, föltesz néhány kérdést a horvát szertartás végzését illetően a Rítuskongregáció 1906. december 18-i rendeletének közzététele után.
Válasz a fenti rendelet másolatának csatolásával.
Lásd: még a 974., 986. és 1000. pozíciókat.

Pos. 998 Fasc. 429-430

ZÁRA, DALMÁCIA

1907

A dalmáciai püspökök konferenciájáról, amelynek tárgya a Rítuskongregáció 1906. december 18-i, az ószláv nyelv liturgikus használatáról szóló, „Acres” c. rendeletének végrehajtása.

I. – Levelezés Mons. Granito di Belmonte bécsi apostoli nunciussal

II. – Sajtócikkek és –viták a fenti rendelet ellen

III. – A Mons. Filip F. Nakić spalatói püspök elnökletével Zarában, az obszerváns ferencesek kolostorában tartott dalmát püspöki konferencia 1907. február 23., 25., 27. és 28-i üléseinek jegyzőkönyve

IV. – Az újraegyesített spalato-makarskai egyházmegye azon plébániáinak listája, amelyek jogosultak az ószláv nyelv liturgikus használatára. Megküldte Mons. Nakić.

Lásd: még a 986. 1001., 1009. és 1010. pozíciókat.

Pos. 999 Fasc. 431

ZÁRA, DALMÁCIA

1907

Don Pietro Nicolanzi, egész Dalmácia zárai központi teológiai szemináriumának lelki igazgatója (spirituálisa) bizalmasan beszámol a szemináriumban folyó rendbontásokról, amelyeket nem számol fel sem a rektor, sem az érsek.

Másfelől, dr. Ernst Peric, aki az innsbrucki egyetemen teológiából szerzett diplomát és a reálgimnázium hittantanára, tájékoztat arról a szomorú helyzetről, amelyet a papság politikai fanatizmusa teremtett vallási téren a zárai főegyházmegyében.

Lásd: még a 975. és 978. pozíciókat.

Pos. 1000 Fasc. 431
VEGLIA, HORVÁTOR SZÁG
1907

Problémák a vegliai egyházmegyében a Rítuskongregáció 1906. december 18-i, az ószláv nyelv liturgikus használatáról szóló, „Acres” c. rendeletének alkalmazásával kapcsolatban.

Az osori polgármester tiltakozik a nerezinei plébános, Rev. Jan Brechler ellen, aki bevezette az ószláv nyelvet a szentmisén. Mons. Granito di Belmonte bécsi apostoli nuncius értesítése erről, hogy szerezzen megfelelő információkat a tárgyban.

A nuncius válaszol, és megküldi a vegliai püspök, Mons. Anton Mahnič levelét, amelyben felvilágosítást ad az ügyről.

Az „Acta Curiae Episcopalis Veglensis”-ben a püspök rövid kommentárjával megjelenik a közismert rendelet. – Erről értesítést kap a Rítuskongregáció azzal a kéréssel, hogy tudassa, jóváhagyta-e azoknak a diplomáknak a listáját, amelyeket a vegliai püspök említ. – Válasz.

Mons. Granito di Belmonte tájékoztat az ószláv nyelv használatáról a vegliai egyházmegyében, és megküldi az osori¹⁷ Szent Jakab (Sveti Jakov) községből érkezett tiltakozásokat.

Az osori községi képviselők memoranduma.

A vegliai püspök levele X. Piusz pápához cáfolja a községi képviselők állításait, amelyek hamisak és pontatlanok.

Válasz az osori püspöknek és a polgármesternek.

Lásd: még a 974., 986., 993. és 1009. pozíciókat.

---

¹⁷ Osor, Ossero (olasz), Auxerensis, seu Ausarenis, seu Absorensis (latin), ősi püspöki székhely, 1828-ben megszüntetik és Krk-hoz (Veglia) csatolják.

Pos. 1001 Fasc. 432
GORICIA – ZÁRA
HORVÁTORSZÁG – DALMÁCIA
1907

Levélváltás a Rítuskongregáció titkára és Mons. Giovanni Bressan, X. Piusz pápa magántitkára között annak a listának az elküldésével kapcsolatban, amely a goriciai, a zárai és a zágrábi egyháztartományok egyházmegyéiben az ószláv nyelv liturgikus használatának kiváltságát élvező templomokat tartalmazza.
Lásd: még a 998. pozíciót.

Pos. 1003 Fasc. 432
BUDAPEST, MAGYARORSZÁG
1907

A Propaganda Fide kongregáció kéri az államtitkárság 1902. december 25-i levelének másolatát, amelyben egy budapesti parókia létesítéséről van szó a görög rítusú katolikusok számára.
A másolat megküldése.
Lásd: még a 904. pozíciót.

Pos. 1005 Fasc. 432
KOTOR, DALMÁCIA
1907

A kotori székeskáptalan nagyprépostjának betöltése az uralkodó által ajánlott Ivan Radimir kanonok személyében.
Lásd: még az 1004. pozíciót.

Pos. 1006 Fasc. 432
LESINA, DALMÁCIA
1907

Mons. Jordan Zaninović lesinai püspök panaszolja, hogy Rev. Jakov Stipetić azzal vádolta őt, hogy az ószláv liturgia fanatikus híve és a horvát nyelvet terjeszti az egyházi szertartásokon. A püspök igyekszik megmagyarázni, amit ebben az ügyben tett.

Lásd: még a 968. pozíciót.

Pos. 1009 Fasc. 433
ZÁRA, DALMÁCIA
1907

Mons. Ivan Borzatti címzetes milevi püspök levélben tájékoztatja X. Piusz pápát a horvát újságokban közölt különböző esetekről, amelyek több dalmáciai egyházmegyében előfordultak a Rítuskongregáció 1906. december 18-i, az ószláv nyelv liturgikus használatáról szóló, „Acres” c. rendelete által kiváltott elégedetlenség és tiltakozás jeléül.

Lásd: még a 986., 993., 998., 1000. és 1010. pozíciókat.

Pos. 1010 Fasc. 434
ZÁRA, DALMÁCIA
1907

A Rítuskongregáció 1906. december 18-i, az ószláv nyelv liturgikus használatáról szóló, „Acres” c. rendeletének alkalmazásáról.

Mons. Ivan Borzattitól választ kérnek négy kérdésre az ószláv nyelvnek a zárai főegyházmegyében történő liturgikus használatával kapcsolatban.

Válasz.

Levél a tárgyban a bécsi apostoli nunciusnak a Szentatya utasításaival, hogy közölje azokat a zárai érseki kúriával. – Válasz.

Mons. Mate Dvornik zárai érsek megküldi a pápának a nunciushoz intézett levele és a tőle kapott válasz másolatát.

Ezt követő kapcsolattartás az apostoli nunciussal.

Lásd: még a 986., 998. és 1009. pozíciókat.

Pos. 1011 Fasc. 434
CSANÁD, MAGYARORSZÁG
1907

Mons. Dessewffy Sándor csanádi püspök halála. Erről a bécsi apostoli nuncius és Mons. Németh József apostoli kormányzó értesítenek a káptalan nevében. Utóbbi beszámol arról, hogy őt választották káptalani helynökké.

Dr. Szánthó Geyza teológiatanár tiltakozik a fenti választás ellen, azt állítja, hogy az semmis.

Az apostoli nuncius tájékoztat a tárgyban.

A Szenszék nyilatkozata arról, hogy a Szentatya által Mons. Némethre bízott apostoli kormányzói hivatalt még mindig ő tölti be, és a később történt választást érvénytelennek kell tekinteni.

Lásd: még a 960. és 1012. pozíciókat.

Pos. 1012 Fasc. 434
CSANÁD, MAGYARORSZÁG
1907

A megüresedett csanádi szék betöltése az uralkodó által ajánlott dr. Csernoch János esztergomi kanonok személyében.

Mons. Granito di Belmonte apostoli nuncius jelenti, hogy Zichy miniszter a kormány nevében kéri a Szentatyát, hogy Mons. Németh József volt apostoli kormányzó iránti különleges jóindulatának jelekül nevezze ki őt pápai trónállónak. Csatolva a kinevezési brevét, amely a bíboros államtitkár utasítására „függőben” maradt.

Lásd: még a 960., 1011. és 1016. pozíciókat.

Pos. 1013 Fasc. 435
BUDAPEST, MAGYARORSZÁG
1907–1908

Mons. Kohl Medárd c. szamoszatai püspök, Magyarország prímásának, Vaszary Kolos bíborosnak a segédpüspöke a bíboros államtitkárhoz 1907. január 21-én intézett levelében emlékeztet arra, hogy 1902. augusztus 7-én Rampolla bíboros azt válaszolta, hogy a Szentszéknek nincs semmi kifogása a katolikus egyház autonómia-tervezete ellen, amelyet a püspöki kar jóváhagyott. Miután most az új kultuszminiszter megkérdezte, hogy a Szentszéknek van-e valami észrevétele a javasolt tervezet ellen, és miután időközben sok minden megváltozott, Vaszary bíboros tudni szeretné, mit válaszoljon. Kéri, hogy magyarázza meg a „cum interim mutata sint multa”¹⁸ szavakat.

Az 1908. szeptember 3-án Budapesten az autonómiáról szóló törvénytervezet megvitatására konferenciát tartó püspökök beszámolója Gyulafehérvár, Nagyvárad, Lugos és Szamosújvár ordináriusainak aláírásával.

A katolikus autonómiáról szóló törvénytervezet a minisztérium utólagos módosításaival (1908. október 6.).

N. B. Csatolva egy 1902. évi nyomtatott problémafelvető bevezetés. Lásd: még a 893. és 1028. pozíciókat.

Pos. 1013 Fasc. 436
NAGYVÁRAD, MUNKÁCS, ROMÁNIA¹⁹
1907–1908bis

A nagyváradai egyházmegye nagykárolyi rutén parókiájának áthelyezése a munkácsi egyházmegyébe.

---

¹⁸ Az ideiglenesen megváltozott dolgokból sok van (latin).

¹⁹ Az inventárium 1994-ben készült. Romániába sorolja be Nagyváradot és tévesen Munkácsot is.

Pos. 1015 Fasc. 436
CSANÁD, MAGYARORSZÁG
1908

A csanádi apostoli kormányzó folyamodványának megküldése a Szent Officium asszesszorának, amelyben fakultást kér, hogy azokat a keleti rítusú szakadárokat, akik megtérésük után ezt kérik, felvehesse a latin rítusba.

Pos. 1016 Fasc. 436
CSANÁD, MAGYARORSZÁG
1908

Sulyok István temesvári pap bizalmasan közölt emlékeztetője boldog-
emlékű²⁰ Steinhuber bíborosnak a csanádi egyházmegye állapotáról.
Megküldi Joseph Biederlack SJ atya.
Az emlékeztető összefoglalásának elküldése a bécsi apostoli nuncius-
nak azzal, hogy – miután elolvasta – továbbítsa a csanádi püspök-
nek kellő mihez tartás végett.
Lásd: még az 1012. pozíciót.

Pos. 1018 Fasc. 437
BUDAPEST, MAGYARORSZÁG
1908

Mons. Granito di Belmonte bécsi apostoli nuncius megküldi Vaszary
Kolos bíboros, esztergomi érsek és Magyarország prímása²¹ folya-
modását a pápához, ebben a magyar püspöki kar és a kultuszmi-
nisztérium között létrejött megállapodás jóváhagyását kéri, amely-
nek értelmében minden plébános legalább évi 1.600 korona
kongruát és minden munkatárs legalább 1.000 koronát fog kapni.

---

²⁰ Andreas Steinhuber 1907. okt. 15-én meghalt.

²¹ A római dokumentumok kerülök a hercegprímás kifejezést.

X. Piusz pápa jóváhagyja a tervet, és engedélyezi a nagyobb javadalmak kért megadóztatását a kisebbek javára.

Pos. 1019 Fasc. 437
DJAKOVO – ZENGG, HORVÁTORSZÁG
1908

Mons. Granito di Belmonte bécsi apostoli nuncius jelenti, hogy a kormány kifogásolható jelölteket javasol a megüresedett székekbe.

Neki van egy névsora a kifogástalan jelöltekről, akiket azonban a kormány soha nem fog ajánlani.

Az a terve, hogy felkeresi az uralkodót, és X. Piusz pápa nevében megkéri, hogy feltétlenül ajánlja Mons. Voršakot a djakovói és Mons. Vučić-ot a zenggi székbe, valamint egy másik jelöltet utódlási joggal rendelkező koadjutornak Zágrábba.

Utasításokat kér a tárgyban. Válasz: A Szentatya jóváhagyja a javaslatát.

Mons. Šimun²² Milinović antivari érsek P. Rafael Rodić OFM-et ajánlja a djakovói székbe.

Lásd: még a 953. pozíciót.

Pos. 1021 Fasc. 437
TREBINJE, HERCEGOVINA
1908

A trebinjei egyházmegye papsága és a hívek kérik X. Piusz pápától az egyházmegye visszaállítását saját főpásztor hatósága alá, mivel most a mostari püspök, Mons. Paškal Buconjić apostoli kormányzása alatt állnak.

D. Angel Glavinić trebinjei esperes plébános levele P. Zocchi SJ-nek mellékletekkel.

Lásd: még a 632. pozíciót.

---

²² Az olaszban: Filemone.

Ausztria–Magyarország

Pos. 1025 Fasc. 438
MAGYARORSZÁG
1908

Az Apostoli Szentszékhez intézett emlékeztető feljegyzés a vegyes házasságok kérdéséről a Magyar Királyságban, különös tekintettel a Zsinati Kongregáció 1907. augusztus 2-i, „Ne temere” kezdetű rendeletének alkalmazására, amelyet Magyarországon is közzétettek, és amely nagy meglepetést okozott, mert megszüntette a Magyar Királyság egész területére az ún. Lambruschini-féle utasítással 1841-ben adott fölmentést.

Csatolva a „Ne temere” kezdetű rendelet szövege.

N. B. Ezzel kapcsolatos egyéb iratok találhatóak az általános levéltár alábbi pozícióin: 1907. év, 247. rubrika, 27344., 27559. és 27722. sz.

Lásd: még a 96., 679., 680. és 772. pozíciókat.

Pos. 1026 Fasc. 438
DJAKOVO, ZÁGRÁB
HORVÁTORSZÁG – MAGYARORSZÁG
1894–1909

1894-ben Mons. Josip Juraj Strossmayer djakovói püspök és Mons. Juraj Posilović zágrábi érsek levélben fölvetnek néhány kérdést a székeskáptalani első méltóságok kinevezésével kapcsolatban.

A Szentatya három évre fakultást ad Mons. Posilovićnak az első méltóságok kinevezésére, aki 1909-ben kéri e fakultás megújítását.

1909. március 30-án három évre megkapja.

Pos. 1028 Fasc. 439
SZARAJEVÓ-VRHBOSNA
BOSZNIA-HERCEGOVINA
1910

Vallási és politikai kérdések.

Nézeteltérés a Bosznia-Hercegovinában élő hívek között a társadalmi, közigazgatási és politikai viszonyok miatt, ugyanis két pártra szakadtak. A papság nagyon aktívan áll hozzá a kérdéshez: míg a világi papok Mons. Josip Stadler szarajevói érsekkel az egyik pártot támogatják, addig a ferencesek Mons. Marijan Marković Banja Luka-i és Mons. Paškal Buconjić mostari püspökkel a másik párt mellett állnak.

Újra fölmerül a plébániákat érintő régi kérdés és abból egy másik, a plébánosi kongrua kérdése.

Lásd: 1147. szesszió 1910. november 8-án.

Lásd: még az 506., 519., 533., 550. és 816. pozíciókat.

Pos. 1029 Fasc. 440
ESZTERGOM, MAGYARORSZÁG
1896–1911

Magyarország prímása, Vaszary Kolos a magyar püspökök nevében a pápához folyamodik a székeskáptalani első méltóságok kinevezésével kapcsolatban, amelynek a joga az 1855. évi konkordátum értelmében a Szentszéknek van fenntartva.

Az 1897. március 18-i, 787(a) sz. szesszió megvizsgálja a kérdést. A Szentatya 1897. március 18-i leiratában engedélyezi a magyar püspöki karnak a káptalani első méltóságok kinevezését azzal a feltétellel, hogy a fakultás legfeljebb öt évre szól a Szentszék belátása szerint. 1906-ban Vaszary bíboros kéri az 1897-ben öt évre adományozott fakultás meghosszabbítását. Engedélyezés további öt évre az előzővel azonos feltételekkel.

Újabb folyamodás és a hosszabbítás engedélyezése 1911. április 5-én.

Pos. 1030 Fasc. 440
BUDAPEST, MAGYARORSZÁG
1911

Gróf Apponyi Albert Budapestről 1911 januárjában írt levelével megküldi X. Piusz pápának az emlékeztetőt, amelyet a magyarországi katolikus autonómia ügyét illetően kértek tőle.

Lásd: még a 830. és 893. pozíciókat.

Pos. 1031 Fasc. 441
MAGYARORSZÁG
1911

Lippay úr levele Mons. Scapinellinek, a Rendkívüli Egyházi Ügyek Kongregációja titkárának két olyan ügyről, amelyek iránt az uralkodó nagyon érdeklődik, és teljes szabadságot ad a külügyminiszternek, hogy tegyen meg mindent, amire szükség van a Szentszék kedvező döntéséhez.

Az egyik ügy egy új görögkatolikus püspökség létrehozása Magyarországon, amit az érdekelt püspökök egyetértésével kell megoldani. A másikat illetően, ami egy görögkatolikus segédpüspök kinevezése volna az Egyesült Államokba, vannak nehézségek, mivel a Szentszéknek kapcsolatba kell lépnie az amerikai püspökökkel, ami időt vesz igénybe.

Csatolva van „A Görög Katolikus Egyház Amerikában” c. írás és egy magyar nyelvű memorandum.

Lásd: még a 988. és Amerikánál a 167. pozíciót.

Pos. 1032 Fasc. 441
MAGYARORSZÁG, HORVÁTORSZÁG
1911–1912

Javaslat egy illeték megállapítására, amelyet a Szentszék javára kellene befizetni azoknak a magyarországi és horvátországi székes-

káptalani első méltóságoknak a betöltéséért, akiknek a kinevezése a Szentszékeknek van fenntartva. Fakultás engedélyezése az illetékes püspököknek, amelyet a szokásos öt vagy három évenként kellene megújítani.

A Segreteria di Stato, a bécsi apostoli nuncius és a Dataria Apostolica levelezése.

Pos. 1035 Fasc. 441
MAGYARORSZÁG
1913

Mons. Raffaele Scapinelli bécsi apostoli nuncius megküld két nyomtatott dokumentumot, amelyeket a bíboros prímás küldött el neki a magyarországi katolikus egyház híres autonómáját illetően. Az első a gróf Apponyi által készített törvénytervezetet tartalmazza Zichy miniszter korrekcióival, aki elküldte a püspököknek tanulmányozás végett, a másik pedig a püspöki kar észrevételeit. A nuncius hozzáfűz a témával kapcsolatos néhány hírt és megjegyzést.

Válasz a fentiekre vonatkozó utasításokkal.

Lásd: még a 773., 774., 775., 781., 808. 830. és 893. pozíciókat.

Pos. 1036 Fasc. 442
BOSZNIA-HERCEGOVINA
1911–1913

Nehézségek a világi papok és a ferencesek összehangolásában Bosznia és Hercegovina plébániáinak kérdése és a kongrua bevezetése körül.

Kongrua-tervezet Bosznia és Hercegovina papsága számára, amelyet Mons. Josip Stadler szarajevói érsek dolgozott ki.

A helyi kormány által készített kongrua-tervezet.

P. Pierre Bastien OSB, a pápa megbízottja Boszniában és Hercegovinában jelentést küld: véget kell vetni az ott folyó viszálykodásnak.

Lásd: 1175. szesszió, 1913. április 3.

A bosznia-hercegovinai misszióknak küldött adományok kezelésének szabályozása. 1913. április.

Lásd: még a 816., 992. és 1027. pozíciókat.

Pos. 1037 Fasc. 443
TRENTO, TRIESZT, ŠIBENIK
TIROL – ISZTRIA, DALMÁCIA
1912–1914

A bécsi apostoli nunciatúra levelezése (másolatban) Trento, Trieszt és Capodistria, valamint Šibenik ordináriusaival a piedicastellói plébánia restaurálásáról (Trento), az isztriai Gallignana²³ plébánia restaurálásáról (Trieszt és Capodistria), a terrai (Šibenik) és a vepri-naci (Trieszt és Capodistria) plébániáról.

Pos. 1038 Fasc. 443
SZARAJEVÓ, BOSZNIA-HERCEGOVINA
1914

P. Pierre Bastien OSB Szarajevóból közli, hogy tárgyalásokat kezdett Bilinski miniszterrel és a helyi kormánnyal az egyik vallásról egy másikra való áttérést Boszniában és Hercegovinában szabályozó törvény reformjáról.

Mindenki szükségesnek látja a hatályos törvény megváltoztatását. Két tervezetet tanulmányoznak.

Rómába érkezve, 1914. február 23-án egy memorandumot terjeszt a Szent Officium Kongregációja elé.

A Szent Officium válasza Bastiennek.

1914 júliusában a nevezett atya Szarajevóból megküldi az áttérésekről szóló törvény tervezetét és azzal kapcsolatos észrevételeit.

Válasz.

---

²³ Az olaszban: Gallignaro.

Csatolva az „Egy megtért boszniai nő tűzkeresztése” című írás.
Lásd: még a 654. és 728. pozíciókat.

Pos. 1042 Fasc. 444
BRČKO, BOSZNIA
1914

Don Alexander Careggi brčkói káplán (Bosznia) az államtitkársághoz fordul: hathatós és gyors támogatását kéri a bécsi kormánynál és az uralkodónál, hogy épülhessen egy katolikus plébániatemplom Brčkóban.

Pos. 1043 Fasc. 444
FIUME, ISZTRIA
1914

Beszámoló a katolicizmus elkeserítő helyzetéről Fiume városában.

Pos. 1044 Fasc. 444
SPALATO, DALMÁCIA
1914

A spalatói püspök tájékoztatja X. Piusz pápát arról, hogy az 1913. szeptember 22-i rendeletének megjelenése után egy horvát nyelvű folyamodvánnyal fordultak hozzá, amelyet az egyházmegye papjainak többsége aláírt, és kérte a püspöki rendelet visszavonását és ennek közlését a Szentszékkal.

A püspök Luka Burica kanonokon keresztül megküldi a nyomtatott és aláírt iratokat, valamint az olasz fordítást. Kérik, hogy a Rítuskongregációnak az ószláv nyelv használatáról 1906. december 18-án kiadott rendelete, amely „függőben” maradt, mert nem került közzétételre a latin és az ószláv [nyelvet használó] templomok lis-

tája, a jövőben is maradjon „függőben”, ahogy az elhunyt Filip F. Nakić idejében volt.

Lásd: még a 986., 990. és 998. pozíciókat.

Pos. 1046 Fasc. 445
SZARAJEVÓ, BOSZNIA-HERCEGOVINA
1914

Ferenc Ferdinánd főherceg, osztrák trónörökös és felesége, von Hohenberg hercegnő meggyilkolásáról 1914. június 28-án Szarajevóban.

P. Pierre Bastien OSB pápai vizitátor Bosznia-Hercegovinában részletesen tájékoztat az eseményről. Utal Mons. Cankar²⁴ „Hrvatski Dnevnik” c. lapjára is.

Pos. 1049 Fasc. 445
SZARAJEVÓ, BOSZNIA-HERCEGOVINA
1914

P. Pierre Bastien OSB küld egy négy fejezetre osztott emlékeztetőt XV. Benedek pápának a bosznia-hercegovinai eseményekről:

I. – Mons. Josip Stadler szarajevói érsek és a „Hrvatska narodna Zajednica” nevű szervezet konfliktusának oka és kialakulása.

II. – Mons. Stadler és a ferencesek konfliktusa.

III. – Kibékítés.

IV. – Megoldandó kérdések.

---

²⁴ A lap főszerkesztője volt, Lásd: <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi155736/> (ke)

Pos. 1050 Fasc. 445
SPALATO, DALMÁCIA
1914–1915

A spalatói egyházmegyét érintő intézkedések.

Mons. Ivan Borzatti milevi címzetes püspök által X. Piusz pápának küldött, Mons. Antun Gjivoje spalatói püspök elleni panasz megküldése a Konzisztoriális Kongregációnak egy névtelen levéllel együtt, amely ugyancsak súlyos vádakkal illeti a nevezett püspököt. – A névtelen levél másolatának megküldése Mons. Raffaele Scapinelli bécsi apostoli nunciusnak azzal, hogy szerezzen kellő információkat a tárgyban.

Mons. Scapinelli tájékoztat a tárgyban.

Válasz: Tekintettel a vizsgálat eredményére, amelyet a nuncius végzett Mons. Gjivoje magatartásával kapcsolatban, XV. Benedek pápa elkerülhetetlennek tartja a püspök elmozdítását a hivatalából.

Pos. 1052 Fasc. 448
SZARAJEVÓ, BOSZNIA-HERCEGOVINA
1915

P. Pierre Bastien OSB közli a régi szarajevói temető ügyében kért híreket. Idéz egy részletet Mons. Josip Stadler szarajevói érseknek a főegyházmegye egyik plébánosához írt leveléből, amelyben arra kéri, hogy fogadja el a régi temető egy részének eladásából származó, a katolikusokat illető összeg elosztására tett javaslatát.

Pos. 1053 Fasc. 448
SZARAJEVÓ, BOSZNIA-HERCEGOVINA
1915

A szarajevói érsek felhívása XV. Benedek pápához Olaszország semlegességéért az európai konfliktusban.

Pos. 1067 Fasc. 461
SZARAJEVÓ, BOSZNIA-HERCEGOVINA
1915–1916

- Mons. Josip Stadler szarajevói érsek egy levélben – amelyet a bécsi apostoli pronounciushoz, Scapinelli bíboroshoz intézett, s aki azt megküldte a bíboros államtitkárnak – fölvet néhány kérdést azon fölmentéssel kapcsolatban, amelyet s XV. Benedek pápa a böjtölés és önmegtartóztatás alól az 1916. évi nagyböjtjében a bosznia-hercegovinai egyháztartománynak engedélyezett.
- P. Pietro Vidal SJ véleménye a tárgyban. – Válasz Scapinelli bíborosnak, a Szentatyta döntésének közlése a fölvetett kérdésekkel kapcsolatban.

Pos. 1073 Fasc. 465
KŐRÖS, HORVÁTORSZÁG
1916

- R. Scapinelli bíboros, bécsi apostoli pronuncius megküldi a hiteles eskütételi okiratot, amelyet Nyárádi Dénesnek, a kőrösi görögkatolikus egyházmegye apostoli kormányzójának – az abilai címzetes püspöki kinevezésről szóló brevé értelmében – minden évben ki kell adnia és elküldenie a Propaganda Fide Kongregációnak. Mons. Nyárádi fölveti a kérdést, hogy minden évben köteles-e jelentést készíteni az egyházmegye „in spiritualibus et temporalibus”²⁵ kormányzásáról.
- A Mons. Nyárádi által kiadott fenti eskütételi okirat megküldése a Propaganda Fide Kongregáció bíboros prefektusának azzal a kéressel, hogy válaszoljon a fölvetett kérdésre.
- A Propaganda Fide Kongregáció válasza a fölvetett kérdésre, majd közlése az apostoli pronounciussal.

---

²⁵ Lelki és anyagi (latin).

Pos. 1080 Fasc. 466
BÉCS, MAGYARORSZÁG – HORVÁTORSZÁG
1916

R. Scapinelli bíboros, bécsi apostoli pronuncius közli, hogy a magyar és a horvát parlament házai jóváhagytak egy törvénytervezetet a muzulmán vallás elismeréséről, ilyen törvény Bosznia-Hercegovinában és Ausztriában már érvényben van. Miután erre felhívták a figyelmét Magyarország bíboros primásának és a zágrábi érseknek, ők azt válaszolták, hogy lehetetlen megakadályozni a jóváhagyását. De az apostoli pronunciusnak az a véleménye, hogy kellőképpen tiltakozni kell az osztrák kormánynál.

Pos. 1081 Fasc. 467
ZÁGRÁB, HORVÁTORSZÁG
1916

Cassetta bíboros, a Zsinat Kongregáció prefektusa megküldi egy rendelet vázlatát, amelyet a zágrábi érsek, Mons. Antun Bauer állított össze az érseki főkáptalan nagypréposti méltóságával vagy nagyprépostságával egyesített auranai perjelség rendkívül gazdag hozományát képező javak elosztásáról, hogy a Szentatya megtekintse, mielőtt ő közzé tenné.

Gasparri bíboros államtitkár válasza: A rendeletből lehetőleg ki kellene hagyni a megjelölt közbeszúrást.

Pos. 1082 Fasc. 467
SZARAJEVÓ, BOSZNIA-HERCEGOVINA
1916

A szarajevói érsek kérelmének megküldése a Szentségi Kongregációnak, amelyben fölmentésért folyamodik a főegyházmegyéjében lévő Travnik egyházközséghez tartozó Enrico Weyer és Maria Bauer házassága ügyében.

A Szentségi Kongregáció válasza.

Pos. 1083 Fasc. 467
SZARAJEVÓ, BOSZNIA-HERCEGOVINA
1916

XV. Benedek pápa az osztrák-magyar császár és király által ajánlott Mons. Ivan Šarić cezaropoliszi²⁶ címzetes püspöknek adományozza a szarajevói érseki főkáptalan préposti méltóságát. Jelentések cseréje a tárgyban a bécsi apostoli nuncius és a Szentszék ideiglenes svájci képviselője között. A Dataria Apostolica értesítése a bullák elküldése érdekében.

Pos. 1084 Fasc. 467
BÉCS, AUSZTRIA
1916

R. Scapinelli bíboros, bécsi apostoli pronuncius megküld egy emlékeztetőt, amelyet gróf Szécsentől, Ausztria-Magyarország régi szentszéki nagykövetétől kapott. Ebben az a javaslat áll, hogy egy semleges országban alakuljon egy nemzetközi bizottság a különböző hadviselő kormányok félhivatalos ügynökeiből azzal a céllal, hogy a karitatív és humanitárius akciók érdekében megkönnyítse a kormányok közötti kommunikációt.
Válasz: Bár a Szentszék örömmel vállalná fel a javaslatban foglalt kezdeményezést, be kell látnia, hogy nagy nehézségekbe ütközik a megvalósítása.

---

²⁶ A Magyar Katolikus Lexikon szerint „történetileg nem bizonyítható püspökség”.

Pos. 1090 Fasc. 468
MAGYARORSZÁG – GALÍCIA
1916

Az Apostoli Kancellária kérdezi, mi a gyakorlat jelenleg az Osztrák-Magyar Monarchiában a keleti rítusú püspökök által leteendő hitvallásra nézve, és hogy VIII. Orbán formulája szerint kell-e letenniük.

Erre vonatkozó információk kérése R. Scapinelli bíborostól, bécsi apostoli pronunciustól.

Válasz: Minden rutén és román püspököt megkérdeztek, valamenynyien azt állítják, hogy nincs ilyen kötelezettség.

Ennek közlése az Apostoli Kancelláriával.

Pos. 1091 Fasc. 468
LESINA, DALMÁCIA
1916

Mons. Vincent Pulisic zárai érsek közli, hogy Mons. Jordan Zaninović lesinai püspök előrehaladott kora és egészségi problémái miatt szeretne egy koadjutort kapni Giovanni Miric kanonok személyében, és kéri tőle, hogy járjon közben az ügyben a kultuszminiszternél. Értesítés erről az apostoli pronunciusnak, Scapinelli bíborosnak és a véleménye kikérése.

Válasz: Elismeri, hogy sürgősen adni kell egy koadjutort a lesinai püspöknek, de nem tartja alkalmasnak a mondott személyt.

Pos. 1096 Fasc. 469
JÁSZVÁSÁR, ROMÁNIA
1916

A jászvásári püspöki szék betöltésével kapcsolatos levelezés, amelyet később megküldenek a Propaganda Fide Kongregációnak.

Ausztria-Magyarország szentszéki követének és Sinigaglia professzornak a levelei (utóbbi a jászvásári osztrák-magyar konzulátusról)

Mons. Dominique Jacquet szalamiszi címzetes érsek beszámolója az egyházmegye politikai és vallási helyzetéről

Pos. 1097 Fasc. 469
SPALATO és MAKARSKA, DALMÁCIA
1916

A makarskai ordinárius a bécsi apostoli pronunciuson keresztül fakultást kér egy házasság „gyökeres szanálására”, amelyet egy katolikus nő és egy szakadár férfi kötött egy szakadár pap előtt. – XV. Benedek pápa a Szent Officium Kongregációjának 1916. július 3-i leiratában megadja a kért fakultást.

Pos. 1101 Fasc. 470
DJAKOVO, HORVÁTOR SZÁG
1916

Gróf L. Vojnović néhány hírt közöl a Mons. Ivan Krapac halála miatt megüresedett djakovói püspöki székkal kapcsolatban.
Lásd: még a 820. és 930. pozíciókat.

Pos. 1112 Fasc. 472
ERDÉLY, ROMÁNIA (sic!)
1916

Mons. Majláth G. Károly erdélyi püspök beszámol egyházmegyéjének a háború miatt bekövetkezett szomorú helyzetéről, és néhány fakultást kér a Szentatyától.
Az apostoli pronunciuson keresztül megkapja ezeket, ameddig a háború tart.

Pos. 1121 Fasc. 476
CSANÁD, MAGYARORSZÁG
1916

Mons. T. Valfrè di Bonzo bécsi apostoli nuncius közli, hogy 1916. november 12-én elhunyt Mons. Németh József isaurai címzetes püspök, csanádi segédpüspök.

Pos. 1131 Fasc. 477
PÉCS, MAGYARORSZÁG
1916

Mons. Zichy Gyula pécsi püspök folyamodásának megküldése a Konzisztoriális Kongregációnak, amelyben kéri az ordináriusoknak engedélyezett szokásos „pro foro externo” fakultások megújítását.

Pos. 1136 Fasc. 478
SPALATO, DALMÁCIA
1916–1917

Mons. Antun Gjivoje spalatói püspök elmozdítása a Szentszék döntésével az ellene fölhozott rendkívül súlyos vádak miatt.

Mons. Teodoro Valfrè di Bonzo bécsi apostoli nuncius jelenti, hogy eddig semmit nem ért el a nevezett püspöknél, és javasolja, hogy – XV. Benedek pápa nevében – írjanak neki egy határozott levelet a Szentszék hivatalos döntéséről, miszerint mondjon le az egyházmegyéről.

Levél Mons. Gjivojének a fenti értelemben az apostoli nuncius közvetítésével.

Mons. Anton Mahnič vegliai püspök tanúvallomása Mons. Gjivoje ellen.

Mons. Valfrè megküldi Mons. Gjivoje emlékeztetőjét, aki nem akarja elszánni magát a lemondásra, és tudni kívánja az ellene fölhozott vádakot.

Miután Mons. Gjivoje meghalt, végleg lezárult a személyével kapcsolatos kényes ügy.

Pos. 1137 Fasc. 478
ZÁGRÁB, ESZTERGOM
HORVÁTORSZÁG – MAGYARORSZÁG
1916–1917

Új pápai rendelkezések a Magyarországon és Horvátországban megüresedő káptalani első méltóságok adományozását illetően.
Jelentések cseréje a bécsi apostoli nuncius, a bíboros államtitkár és Őszentsége bíboros datáriusa között.

Pos. 1153 Fasc. 481
ZÁRA, DALMÁCIA
1917

Mons. Vincent Pulisic zárai érsek XV. Benedek pápához folyamodik, hogy szíveskedjen fölmenteni a dalmát egyházmegyéek híveit az önmegtartóztatástól és a böjttől addig, amíg tart a háború és az alapvető élelmiszerek olyan drágák, mint most.
A Szentatya megadja a kért kegyet, csupán Nagypéntek, valamint Nagyboldogasszony és Szent Karácsony vigíliája kivételével.

Pos. 1156 Fasc. 481
VESZPRÉM, MAGYARORSZÁG
1917

A veszprémi káptalani helynök fakultást kér elbocsátó levelek kiadására és az interstitium²⁷ alóli fölmentésre.

---

²⁷ Az egyházbjogban használt kifejezés, a szubdiakonátus, diakonátus és a papi rend felvétele között egy évnek kell közbeesnie, ami alól a megyéspüspök felmentést adhat. Esetünkben a káptalani helynök kéri a fakultást.

A Szentatya megadja a kért fakultásokat, de csak sürgős esetekre.

Pos. 1157 Fasc. 481
VESZPRÉM, MAGYARORSZÁG
1917

Csernoch J. bíboros esztergomi érsek és Magyarország prímása előadja a pápának a kormány szándékát, ti. azt szeretné, hogy a veszprémi szék betöltése alkalmával teljesüljön a székesfehérvári püspök kérése, és a veszprémi püspöki menza egyik ingatlana, amely az Ősi nevű faluban fekszik, kerüljön át abba az egyházmegyébe.

A Szentatya megadja a fakultást az ingatlan áthelyezésére.

Pos. 1164 Fasc. 482
ZÁGRÁB, HORVÁTORSZÁG - SZLOVÉNIA
1917

A zágrábi érsek tudatja a Szentatyával, hogy a horvát-szlovén kormány egy legfelső központi tanács létrehozását készíti elő mozgósított katonák és a háborúban elesettek családjainak megsegítésére. Kérdezi, továbbá, hogy a plébánosoknak szabad-e részt venniük ebben.

A Szentszék a bécsi apostoli nunciuson keresztül tudatja, hogy nem ellenzi a papság részvételét a szóban forgó tanácsban.

Pos. 1167 Fasc. 483
DJAKOVO, HORVÁTORSZÁG
1917

A Mons. Krapac halála miatt megüresedett djakovói szék betöltése.
A bécsi apostoli nuncius két jelöltet mutat be Mons. A. Akšamović és Mons. I. Šarić személyében, és megküldi a különböző püspököktől róluk kapott információkat.

I. Károly császár támogatja Mons. Akšamović kinevezését.
A Szentatya felhatalmazza a nunciust, hogy intézkedjen Mons. Akšamović kinevezéséről és állítsa össze a kánoni eljárást.

Pos. 1168 Fasc. 483
MUNKÁCS, ROMÁNIA (sic!)
1917

Információk kérése a munkácsi rutén görögkatolikus szeminárium fegyelmi helyzetéről.

A bécsi apostoli nuncius válasza

Pos. 1180 Fasc. 484
SPALATO, DALMÁCIA
1917

A bécsi apostoli nuncius beszámol a kihallgatásról, amelyen a djakovói, a kőrösi és a spalatói egyházmegyék székeinek betöltéséről tárgyalt az uralkodóval.

Az első két egyházmegyébe az uralkodó a már elfogadott két jelöltet nevezte meg, Spalatóba pedig Mons. L. Pappafava šibeniki püspököt. Az utóbbiról a nuncius küld egy írást a jezsuiták tartományfőnökétől.

Később a nuncius rejtjelesen közli, hogy az uralkodó hajlandó a šibeniki püspököt ajánlani spalatói püspöknek.

A Szentatya elfogadja Mons. Pappafava jelölését, és felhatalmazza a nunciust a vonatkozó okiratok kiállítására.

N. B. Ez a kinevezés nem fog megvalósulni, mert a lesinai püspök halála miatt Mons. Pappafavát 1918-ban a lesinai székbe nevezik ki.

Pos. 1194 Fasc. 489
LEMBERG, MAGYARORSZÁG (sic!)
1916–1917

Ausztria-Magyarország szentszéki ügyvivője beszámol a Gergely-naptár bevezetésének tervéről Galícia görögkatolikus egyházmegyéiben. Mivel a stanislawóvi püspök ideiglenesen már bevezette az egyházmegyéjében, kívánatos, hogy Lemberg és Przemysl is kövesse a példáját.

A bécsi apostoli pronuncius megküld egy levelet, amelyet a munkácsi, az eperjesi és a hajdúdorogi püspökök intéztek a pápához a Gergely-naptárnak egyházmegyéikben történő bevezetését illetően. Megküldi még egy eperjesi pap által a püspökéhez, Mons. Novákhhoz intézett emlékeztetőt és a leMBERGI görögkatolikus papok folyamodását Mons. Chomyszyn rendelkezésével kapcsolatban.

Miután a fenti dokumentumokat megtekinti a Propaganda Fide Kongregáció keleti ügyosztálya, visszaküldi őket, mert pillanatnyilag nem tartja időszerűnek beszélni a kérdésről.

A stanislawóvi püspök egyik pásztorlevelének továbbítása a Propaganda Fide Kongregációnak. Egy évvel később ugyanez a kongregáció másolatban megküldi az említett püspöknek a Lvovi érsek rendelete ellen tiltakozó levelét, aki felfüggesztette a Gergely-naptár használatát a stanislawóvi egyházmegyében.

Pos. 1195 Fasc. 489
CSANÁD, MAGYARORSZÁG
1917

A bécsi apostoli nuncius jelenti, hogy a csanádi püspök, élve a magyar püspököknek adott fakultásokkal, Rev. Szentkláray Jenőt kinevezte a káptalanja nagyprépostjává. Egyidejűleg elküldi a Szentszéknek a szék betöltéséért járó és a püspöktől beszedett illetéket. Az illeték megküldése a Dataria Apostolica-nak.

Pos. 1197 Fasc. 489
SZAMOSÚJVÁR, ROMÁNIA (sic!)
1917

A szamosújvári román görögkatolikus egyházmegye
püspöki székének betöltése

A bécsi apostoli nuncius, miközben előadja, hogy a kormány Rev. Iuliu Hossut szeretné ebben a székből látni, információkat közöl róla és más lehetséges püspökjelöltekről.

A Szentszék kikéri a Propaganda Fide Kongregáció bíboros prefektusának véleményét a tárgyban, és miután igenlő választ kap, valamint a Szent Officium Kongregációnak sincs kifogása ellene, közli az apostoli nunciussal, hogy a Szentatya kinevezte Rev. Iuliu Hossut szamosújvári püspöknek.

Pos. 1198 Fasc. 490
MAGYARORSZÁG
1917

A bécsi apostoli nuncius jelentései
a minisztertanáccsal kapcsolatos eseményekről

A magyar kormány lemondása.

Az új magyar miniszterelnök nyilatkozata a parlamentben.

A magyar miniszterelnök valószínű lemondása.

Az új magyar miniszterelnök.

A magyar miniszterelnök nyilatkozata.

Pos. 1208 Fasc. 495
LESINA, DALMÁCIA
1917

Értesítés arról, hogy a zárai érsek a megüresedett lesinai egyházmegyébe kinevezte káptalani helynöknek Mons. S. Siminiatit, akinek a számára fakultást kér elbocsátó levelek kiadására a gyászév alatt.

Pos. 1210 Fasc. 495
VESZPRÉM, MAGYARORSZÁG
1917

A bécsi apostoli nuncius jelenti, hogy a magyar kultuszminiszter közölte vele az uralkodó döntését, miszerint a betöltetlen veszprémi székre Mons. Rott Nándort ajánlja, ha a Szentszékeknek is megfelel. Egyidejűleg kedvező információkkal szolgál a személyéről.

A Szentatya kinevezi Mons. Rott Nándort veszprémi püspöknek.

- A kánoni eljárás elküldése.
- Az uralkodó ajánlólevele Mons. Rottról.
- A Konzisztoriális Kongregáció értesítése a bullák elküldése érdekében.
- Fakultások kérése Mons. Rott számára és az engedélyezésük.

Pos. 1219 Fasc. 497
ERDÉLY, ROMÁNIA (sic!)
1917–1918

A bécsi apostoli nuncius megküldi az erdélyi püspök úr egy írását, amelyben egy házassági ügyvel kapcsolatos kérdéseit adja elő.

Pos. 1226 Fasc. 498
VESZPRÉM, MAGYARORSZÁG
1918

Engedély a veszprémi püspöknek Pfeiffer seminarista fölmentésére szabálytalanság alól.

Ausztria–Magyarország

Pos. 1229 Fasc. 498
NAGYVÁRAD, ROMÁNIA (sic!)
1918

A bécsi apostoli nuncius néhány fakultást kér a nagyváradi latin [rítusú] püspök számára.
A kért fakultások engedélyezése.

Pos. 1230bis Fasc. 498
ROZSNYÓ, MAGYARORSZÁG
1918

A bécsi apostoli nuncius megküldi a rozsnयी püspök egyik pásztorlevelét.

Pos. 1233 Fasc. 499
CSANÁD, MAGYARORSZÁG
1918

Fakultás meghosszabbítása a csanádi püspöknek a vegyes vallás akadály alóli fölmentésre.

Pos. 1236 Fasc. 499
MAGYARORSZÁG
1918

A bécsi apostoli nuncius fakultást kér a húsvéti időszak előrehozásához ebben az évben.

Pos. 1237 Fasc. 499-502
BUDAPEST, MAGYARORSZÁG
1917–1918
Az egyház autonómiája

- A bécsi apostoli nuncius megküldi a Szentszékeknek Magyarország prímásának levelét, és tájékoztat az egyház autonómiájának ismét fölvetődött kérdéséről. A múltban vizsgálták ezt a kérdést, de nem hoztak semmilyen határozatot.
- A püspökök újra megvizsgálták a problémás kérdéseket és javaslatokat tettek abban a meggyőződésben, hogy a két jelenlegi ház jóindulatúan kezeli majd az ügyet.
- A nuncius különböző jelentései a tárgyban.
  - Az első ülészak határozatainak, valamint Magyarország prímása és a kultuszminiszter dokumentumainak továbbítása.
  - Második ülészak a problémás kérdések újabb vizsgálata céljából.
  - A román görögkatolikus egyháztartományok ordináriusainak emlékeztetője a Szentatya számára az autonómiáról szóló törvénytervezetről.
- N. B. Ezen a pozíciószámon az 1899. év dokumentumai vannak, amelyek a 893. pozíciószámhoz tartoznak.

Pos. 1239 Fasc. 503
VÁC, AUSZTRIA (sic!)
1918

Fölmentés kérése „*ex defectu natalium et religionis*”²⁸ a váci egyházmegye egyik kispapja számára.

---

²⁸ Születés és felekezeti akadály (latin).

Pos. 1242 Fasc. 505
BOSZNIA, AUSZTRIA
1918

P. Pierre Bastien OSB emlékeztetője a „Szent Antal kenyere” adományok kiosztásáról.

Pos. 1243 Fasc. 505
KOLOZSVÁR, MAGYARORSZÁG
Pos. 1917–1918
Egy teológiai kar létrehozása a kolozsvári egyetemen,
Magyarországon

Az erdélyi püspök levele a pápának.
Információk kérése az apostoli nunciustól és instrukciók a létrehozandó teológiai kart illetően.

Pos. 1248 Fasc. 505
DALMÁCIA
1918

A dalmát katolikus horvátok – „Seniores” – ülésének felirata.
– Hűségnyilatkozat a Szentszéknek.
– Válasz és utasítások a bécsi apostoli nunciushoz.

Pos. 1256 Fasc. 507
HORVÁTORSZÁG
1918

Jegyzet az Illírek Szent Jeromos templomának²⁹ (Róma) igazgatója tollából a vallást fenyegető veszélyről Horvátországban.

---

²⁹ Az olaszban: *S. Girolamo degli Schiavoni*.

Pos. 1258 Fasc. 508

BÉCS

1918

A bécsi apostoli nuncius a bíboros államtitkár kérésére megküldi az osztrák öröskönyvet az Ausztria-Magyarország és Olaszország között 1914. július 20-tól 1915. május 23-ig folytatott diplomáciai tárgyalásokról.

Pos. 1259 Fasc. 509

BÉCS

1918

I. Károly császár kérelmei, aki szeretné Mons. E. Seydl előléptetését címzetes püspökké és bíborosi címet az erdélyi püspöknek, gróf Majláth K. Gusztávnak.

A Szentszék teljesíti az első kérést, és kinevezi Mons. Seydlt Eukarpia címzetes püspökévé.

Pos. 1267 Fasc. 510

SPALATO – LESINA, DALMÁCIA

1917–1918

A spalatói és a lesinai szék betöltése.

Tekintettel a bécsi apostoli nuncius kedvező információira és I. Károly császár ajánlására, a Szentatya kinevezi lesinai püspöknek a šibeniki székből áthelyezett Mons. Luca Pappafavát és spalato-makarskai püspöknek a ceramusi címzetes püspöki székből áthelyezett Mons. Georg Carić-ot.

Levelezés az apostoli nunciussal és a Konzisztoriális Kongregációval a kánoni eljárások és a bullák elküldéséről.

Mons. Pappafava engedélyt kap a felszentelésre és a beiktatásra anélkül, hogy megvárná a bullákat.

Ausztria–Magyarország

Pos. 1272 Fasc. 511
SPLIT/SPALATO, JUGOSZLÁVIA

Egy kanonok fölmentése a kórusmondás alól, aki a katolikus sajtó szóvivője.

Pos. 1275 Fasc. 511
SZLOVÁKIA, 1919

Mons. Fischer-Colbrie kassai püspököt ideiglenesen kinevezik egész Szlovákia apostoli delegátusává.
Ezzel kapcsolatos utasítások a bécsi apostoli nunciushoz.

Pos. 1277 Fasc. 511
SPLIT/SPALATO, JUGOSZLÁVIA
1919

Mons. Georg Carić spliti püspök római és párizsi útja a jugoszláv kérdéssel kapcsolatban.

Pos. 1283 Fasc. 512
CSEHSZLOVÁKIA
1918–1919

Az osztrák-magyar kormány tiltakozásai az új csehszlovák állam ellen.

Pos. 1287 Fasc. 512
SZOMBATHELY, MAGYARORSZÁG
1919

A bécsi apostoli nuncius közli, hogy Mons. Mikes szombathelyi püspököt a bolsevikok Budapesten letartóztatták.
A Szentszék lépései a kiszabadítása érdekében.

Pos. 1294 Fasc. 513-514
KŐRÖS, HORVÁTORSZÁG
1915–1919

Miután a rutén görögkatolikus kőrösi egyházmegye apostoli kormányzójává kinevezték Mons. Nyárádi Dénest, a Szentszék el akarta mozdítani Mons. J. Drohobeczkyt a fenti püspöki székből, de nem lehetett elérni a lemondását.

Levelezés a tárgyban a bécsi apostoli pronuncius, az új nuncius és a Szentszék között.

1917 májusában a Szentatya úgy dönt, hogy Mons. Drohobeczkyt a kőrösi székből áthelyezi polybotuszi címzetes püspöknek és a kőrösi püspöknek kinevezi Mons. Nyárádit.

Értesítés a Konzisztoriális és a Propaganda Fide Kongregációknak a kánoni eljárás és a bullák elküldése érdekében.

Mons. Drohobeczky ellenszegül a Szentszék rendelkezésének és nem hajtja azt végre. „A divinis ipso facto incurrenda”³⁰ felfüggesztés elé néz, ha 1918. május 31-ig nem adja át a püspöki palotát az utódjának.

A Szentatya levélben próbálja engedelmességre bírni a Monsignorét.

---

³⁰ Az „ipso facto”, a tény beálltát követő azonnali felfüggesztés a szent szolgálatok alól (latin).

Ausztria–Magyarország

Pos. 1309 Fasc. 517
MAGYARORSZÁG
1919

Házassági fakultások kérése magyarországi plébánosok számára.

Pos. 1312 Fasc. 517
MAGYARORSZÁG
1919

A bécsi apostoli nuncius és Mons. Maglione jelentései az osztrák uralkodócsalád ingatlan javainak lefoglalásáról.
Pénzügyi támogatások.

Pos. 1321 Fasc. 523-524
ERDÉLY, BÁNÁT, SZATMÁR
ROMÁNIA
1919

Politikai és vallási helyzet Erdélyben és az oroszok által megszállt néhány régióban.

A bécsi apostoli nuncius jelentése a magyarországi románokról és nemzeti törekvéseikről, valamint a Gyulafehérváron tartott nagy román nemzetgyűlés határozatait tartalmazó szöveg megküldése.

A nagyváradi püspök megküldi az erdélyi románokat vezető miniszterelnök levelét, amelyet a pápához intézett, és tájékoztat a nemzetgyűlés határozatairól, különös tekintettel az egyházat érintő témákra.

Alexandru Nicolescu kanonok, román prokurátor információi.

- Az agrárreform törvénytervezete.
- Románia földrajzi térképe.

Pos. 1322 Fasc. 524
PANNONHALMA, MAGYARORSZÁG
1918–1919

Főapátválasztás.

A bécsi apostoli nuncius tájékoztat arról, hogy az ideiglenes magyar kormány beleavatkozik a pannonhalmi főapátválasztásba.

Az állami hatóságokkal való konfliktusok elkerülése érdekében a Szentszék úgy rendelkezik, hogy a főapátságot jelenleg kormányzó személyek maradjanak a jogaikban és halasszák el a főapátválasztást.

A perjel levelei a pápának.

Problémafelvetés: Magyarország, Egyházi ügyek – 1919. január.

Pos. 1323 Fasc. 524
VESZPRÉM, MAGYARORSZÁG
1919

Székeskáptalani helyek betöltése.

A veszprémi püspök folyamodása az iránt, hogy a székesegyháza káptalanjának javadalmait Mons. Kránitz K., Rada I. kanonok és Káuzli D. kanonok kapják meg.

A Szentszék helyt ad a folyamodásnak és értesíti a Dataria Apostolicát a bullák elküldése végett.

Pos. 1326 Fasc. 524
ESZTERGOM, MAGYARORSZÁG
1919

Fölmentés „ob defectum natalium”³¹ szabálytalanság alól.

---

³¹ Születési defektus (latin).

Ausztria–Magyarország

Pos. 1328 Fasc. 525

AUSZTRIA

1918–1919

Politikai és vallási helyzet

Választások német Ausztriában.

Katolikus autonómia.

Válási törvénytervezet.

A császár és a császárné levelei a pápának és Bisleti bíborosnak.

Kampány a császár ellen.

Politikai hírek.

A külügyminiszter lemondása.

A diplomáciai testület elismerése.

Apostoli delegáció Ödenburg/Sopronban.

Köztársasági elnök kinevezése Karl Seitz személyében.

A köztársaság elismerése.

Diplomáciai vöröskönyv.

Pos. 1330 Fasc. 526

ESZTERGOM

1919

Fakultás a győri egyházi bíróságnak harmadfokú ítélkezésre házassági perekben.

Pos. 1335 Fasc. 529

GYULAFEHÉRVÁR, AUSZTRIA

1918–1920

A bécsi apostoli nuncius jelentései Mons. Vasile Suciu kinevezéséről gyulafehérvári-fogarasi román érsekké

A kánoni eljárás megküldése Mons. Suciu számára.

Mons. Suciu levélben megköszöni a pápának a kinevezést.

Pos. 1336 Fasc. 529

AUSZTRIA

1918–1920

A bécsi apostoli nuncius jelentései a diplomáciai képviselet helyzetéről, miután Károly király lemondott a magyar trónról

Az osztrák-magyar állam elismerése iránti kérelem.
Utasítások az apostoli nunciusnak és a nagykövetnek.
Rejtjeltáviratok és jelentések a tárgyban.

1340 Fasc. 531-534

MAGYARORSZÁG

1918–1919

Politikai és vallási helyzet Magyarországon,
valamint a magyar püspöki kar információi

Általános választások, a nagybirtok eltörlése, az autonómia megala-
pítása, a papi tanács konstitúciója, a kegyúri jog.

Tárgyalások a Szentszék és Magyarország diplomáciai kapcsolatai-
ról.

A kormány által a katolikus papságra kényszerített eskü.

A Szentatya levele Csernoch bíborosnak.

A kormány igényt tart a főkegyúri jogra, és a katolikusok a kormány
elé terjesztik az autonómia-tervezetet.

A bolsevik rendszer bevezeti a terroruralmat az egyházzal szemben;
egyházi javak lefoglalása; az iskolák szekularizációja; a szerzetes-
házak feloszlata; a tanintézetek szerzetes nővéreire kényszerített
nyilatkozat.

A bolsevik rendszer bukása, új politikai körülmények és vallási felvi-
rágzás.

A veszprémi püspök emlékeztetője az egyházi megosztottságról.

Ajánlat a Budapesten létrehozandó apostoli nunciatura épületére.

A Szentatya levelei Csernoch bíborosnak, Békefi apátnak és a Szent Márton főapátság³² perjelének.

A külügyminiszter újabb kérelme apostoli nunciatúra létrehozására Magyarországon.

Mons. Ogno információi az országgyűlési választásokról.

Kérelmek diplomáciai kapcsolatok létesítése iránt a Szentszék és Magyarország között.

A Szentatya levele a diplomáciai kapcsolatokról és Mons. Lorenzo Schioppa apostoli nuncius kinevezése.

Pos. 1345 Fasc. 540
VÁC, MAGYARORSZÁG
1919–1920

A bécsi apostoli nuncius jelentései
a váci egyházmegye székeinek betöltéséről

Mons. Baksay Károly megválasztása káptalani helynökké.

Mons. Hanauer István kinevezése a váci egyházmegye püspökévé.

Pos. 1346 Fasc. 540
BUDAPEST, MAGYARORSZÁG

Rev. Pataky Arnoldot azzal vádolják, hogy modernista eszmék szerint tanítja a Szentírást a budapesti katolikus egyetem teológiai karán.

– Rev. Pataky védekezése.

---

³² Értsd: Pannonhalma

Pos. 1353 Fasc. 543
PRÁGA, CSEHSZLOVÁKIA
1920

A Szentszéknak a csehszlovák püspöki karhoz rendelt prágai megbízottja megküldi Ivancsó Bazil³³ és Tabakovics Ödön,³⁴ munkácsi rutén görögkatolikus egyházmegyes papok kérelmét, akik Amerikába szeretnének költözni, hogy ott szolgáljanak a rutén emigránsok között.

Pos. 1355 Fasc. 543
ERDÉLY, ROMÁNIA
1920

Kérelem Szalay Mátyásnak, az erdélyi egyházmegyes pap fölmentése.
– Az egyházmegye püspökének és Csernoch bíborosnak az információi.

Pos. 1357 Fasc. 545
SZEPESSÉG, CSEHSZLOVÁKIA
1920

Mons. Micara, a csehszlovák püspöki karhoz rendelt szentszéki ügyvivő megküldi a szepesi egyházmegye káptalani helynökének jelentését néhány kérelemmel.
– Válasz.

---

³³ Ivancsó Bazil 1922-től az Egyesült Államokban működött, 1944-ben a Saint Elias Byzantine Catholic Cemeteryben (West Mifflin, Pennsylvania állam) temették el. Lásd: Dudás Róbert Gyula: *Magyar katolikus papok Észak-Amerikában*. Budapest 2020. 167.

³⁴ Tabakovics Ödön (Edmund) 1921-től az Egyesült Államokban (Cleveland, Parma, Cleveland, Ohio) működött, 1952-ben Clevelandban halt meg. Lásd: Dudás Róbert Gyula, i. m. 375.

Pos. 1358 Fasc. 545
GYULAFEHÉRVÁR-FOGARAS, ROMÁNIA
1920

Mons. V. Suciu gyulafehérvár-fogarasi érsek utasításokat kér a „Pro Ecclesia Orientali” Kongregációtól székesegyháza három kanonoki székének betöltésével kapcsolatban.

A Keleti Egyházak Kongregációja továbbítja a kérést a Rendkívüli Egyházi Ügyek Kongregációjának.

Pos. 1363 Fasc. 546
DUBROVNIK/RAGUSA, JUGOSZLÁVIA
1919–1920

A bécsi és a belgrádi apostoli nuncius jelentései és Mons. G. Marčelić dubrovnikai püspök folyamodásának közvetítése, aki szeretne egy koadjutor püspököt és néhány fakultás meghosszabbítását.

Pos. 1366 Fasc. 547
ŠIBENIK, DALMÁCIA
1920

A Konzisztoriális Kongregáció bíborosa utasításokat ad a šibeniki káptalani helynök, Mons. Vincenzo Scarpa elmozdítására.

A šibeniki káptalani helynök levele és a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság követségének jegyzéke Mons. Vincenzo Scarpa érdekében.

Az olaszországi Vallásalap igazgatójának levele Mons. Scarpa ügyéről.

Pos. 1367 Fasc. 547
ESZTERGOM, MAGYARORSZÁG
1920

Az esztergomi bíboros érsek kéri, hogy P. Zadravec István OFM-et nevezzék ki a magyar hadsereg tábori apostoli helynökévé. A Konzisztoriális Kongregációnál tett lépések annak érdekében, hogy a nevezett atyát emeljék címzetes püspöki méltóságra, és kapja meg a hivatalához szükséges és célszerű valamennyi fakultást.

Pos. 1368 Fasc. 547
SZEPESSÉG, CSEHSZLOVÁKIA
1920

A szepesi prépost kéri a pápától a Szent Rozália és Nepomuki Szent János-templom misealapítványainak visszamenőleges „sanatio”-ját és a jövőben áthelyezésüket a székesegyház káptalanjához.

Pos. 1372 Fasc. 548
MAGYARORSZÁG
1920

Javaslat a Szeplőtelen Szűznek, Magyarország Nagyszűzanyának szentelt templom építésére.

Pos. 1373 Fasc. 548
ERDÉLY, ROMÁNIA
1920

Az erdélyi püspök, mivel nem fellebbezhet a saját érseki kúriájához, fakultást kér, hogy bírósági ítéletek ügyében a csanádi, vagy a szatmári, vagy a nagyváradai kúriához fordulhasson, amíg a háború miatt tart a megszállás.

Pos. 1374 Fasc. 548
ERDÉLY, ROMÁNIA
1919-1920

A bécsi apostoli nuncius arról tájékoztat, hogy Mons. Majláth erdélyi püspököt a román kormány bezáratta a saját [püspöki] palotájába

Mons. Valfrè jelentése.

Rev. Nicolescu beszámolója.

Mons. Ogno jelentése.

Az esztergomi érsek levele a katolikusok helyzetéről Nagy-Romániában.

Pos. 1377 Fasc. 548
DUBROVNIK, DALMÁCIA
1920

A Szentszék továbbítja az illetékes kongregációknak a belgrádi apostoli nunciatura különböző kérelmeit fölmentések és fakultások meghosszabbítása iránt a dubrovniki püspök, Mons. G. Marčelić számára.

Pos. 1379 Fasc. 549
MALACKA, CSEHSZLOVÁKIA
1920

A Szentszék bécsi ügyvivője felterjeszti gróf Pálffy kérelmét egy kölcsönrel kapcsolatban a malackai (Csehszlovákia) ferencesek javára, akiknek el van kötelezve a családja. A herceg szerint a költséghelyettesítés jelenleg nem teszi lehetővé ennek a kötelezettségnek a teljesítését úgy, ahogy az a létesítő okiratban áll.

Ezért a Szentatya döntéséért folyamodik, hogy tudja mihez tartani magát, tekintettel a megváltozott időkre.

Pos. 1382 Fasc. 549
ZÁGRÁB, JUGOSZLÁVIA
1920

A belgrádi apostoli nuncius a ljubljanoi püspök javaslatára apostoli vizitációt kér a zágrábi egyháztartományba és különösen abba a főegyházmegyébe.

A Szentszék szeretné megtudni, milyen ott valójában a vallási helyzet, és hogy jelen pillanatban szükséges-e a kért látogatás.

Időközben a zágrábi érsek radikális intézkedéseket hozott a reformista mozgalom ellen. A Szentszék véleménye az, hogy meg kell várni az eredményeket, és a látogatást nem tartja szükségesnek.

Pos. 1383 Fasc. 549
ŠIBENIK, DALMÁCIA
1918–1920

A šibeniki szék betöltése, amely a püspöknek, Mons. Pappafavának a hvari egyházmegyébe történt áthelyezése miatt megüresedett. A šibeniki egyházmegye helyettes helynökének levele a Szentszékhez az apostoli kormányzó kinevezésével kapcsolatban terjedő hírekről, aki az egyházmegyét vezetné a káptalani helynök, Mons. V. Scarpa távozása után.

A királyság követének tiltakozása a Szentszéknél, aki a šibeniki papság véleményének ad hangot a káptalani helynökkel szemben tanúsított bánásmód miatt.

Pos. 1386 Fasc. 552
MAGYARORSZÁG, JUGOSZLÁVIA
1920

A Vendvidék kérdése

A magyarországi régióban lakó vendek képviselői egy nyomtatott memorandumban tiltakoznak a jugoszláv megszállás és a való-

színű annexió ellen. A vendek továbbra is Magyarországhoz szeretnének tartozni, ahol ezer éven át békében éltek és megőrizték a nyelvüket, szabadon gyakorolták a hitüket, részt vettek a magyar kultúrában, és magasabb fejlődési szintet értek el, mint az őket anektálni akaró nép. Ezért kérik a magas békekonferenciát, hogy küldjön a helyszínre egy bizottságot, amely vizsgálat tárgyává tenné a régiójukat és népszavazást rendelne el, hogy a nép kinyilváníthassa, melyik államhoz kíván tartozni.

Pos. 1388 Fasc. 552
AUSZTRIA
1919–1920

Jelentések a klauzúras nővéreknek Ausztria–Magyarországon adott engedélyről, hogy az urnákhoz járulhassanak az alkotmányozó nemzetgyűlési választásokon.

Pos. 1391 Fasc. 553
PÉCS, MAGYARORSZÁG
1919–1920

A belgrádi apostoli nuncius és a bécsi szentszéki ügyvivő jelentései a Szentszék közbenjárásáról a jugoszláv kormánynál a lefoglalt javak visszaadása érdekében.

Mons. Zichy Gyula pécsi püspök levele a pápának.

Pos. 1392 Fasc. 553
POZSONY/BRATISLAVA, CSEHSZLOVÁKIA
1919–1920

Mons. Micara, a csehszlovák püspöki karhoz rendelt szentszéki ügyvivő jelentései és egy emlékeztető továbbítása.

Egy pozsonyi központi szeminárium és egy katolikus egyetemi kar létrehozásának ügye.

A jelentések továbbítása a Szemináriumok és Egyetemek Kongregációjához.

Utasítás Mons. Ogno bécsi ügyvivőnek, hogy közölje Csernoch bíborossal, a Szentszék jónak látja megadni a kért fölhatalmazást.

Engedély Rev. Bieleknek, hogy Pozsonyba utazzon a létrehozandó egyetemi kar ügyének intézésére.

Pos. 1396 Fasc. 554

BUDAPEST, MAGYARORSZÁG

1920

A magyarországi apostoli nuncius részletes jelentése a budapesti egyetemről, amelyet 1635-ben alapítottak Nagyszombatban, és 1786-ban került Pestre.

A teológiai, a filozófiai és a jogi karokat három esztergomi érsek alapította a saját forrásaiból, az orvostudományi kart pedig Mária Terézia királynő, de egyházi javakból. Ennek ellenére az egyetem elveszítette kizárólag katolikus intézmény jellegét, és a javakat az állam kezeli.

Az apostoli nuncius javaslatai az egyetem katolikus jellegének visszaállítására.

– Emlékeztető a budapesti teológiai karról.

Pos. 1397 Fasc. 555

HAJDÚDOROG, NAGYVÁRAD, FOGARAS, GYULAFEHÉRVÁR
ROMÁNIA

1919–1921

Intézkedések a hajdúdorogi egyházmegye néhány román parókiájának leválasztására, amelyeket ideiglenesen a nagyváradi püspök kormányoz mint szentszéki delegátus ordináriusi fakultásokkal.

Ugyanilyen eljárások a székely helynökség plébániáit illetően, amelyek a fogaras-nagyváradai püspök alá kerülnek.

Pos. 1398 Fasc. 555-557
MAGYARORSZÁG
1919–1920

Politikai és vallási helyzet általában Magyarországon.
Az az óhaj, hogy a Szentszék saját kezdeményezésére fellépjen az Ausztriától való elválás után függőben lévő egyházi kérdések megoldása érdekében.
– Különböző sajtócikkek és egy „névtelen” jegyzet.

Pos. 1400 Fasc. 558
FIUME, HORVÁTORSZÁG
1920

Utasítások Mons. Celso Costantini fiumei apostoli kormányzónak a cresi, a lošinji³⁵ és az osori esperesi kerületekből elűzött papok visszatérésével kapcsolatban.

Pos. 1401 Fasc. 558
BUDAPEST, MAGYARORSZÁG
1920

A budapesti apostoli nuncius jelenti, hogy a francia parlamentben a Szentszékkal való diplomáciai kapcsolatok újrafelvételének megvitatásán a miniszterelnök állítólag azt mondta, hogy a kulturális egyesületek formális elismerése megtörtént.
Ebből a hírből azt a következtetést vonják le, hogy a Szentszék minden további nélkül elismerhetné a katolikus autonómiát is Magyaror-

---

³⁵ Az olaszban: *Lusserio* áll.

szágon, amely több ponton hasonló a francia kulturális egyesületekhez. A nuncius információkat kér erről.

Pos. 1402 Fasc. 558
ZENTA, MAGYARORSZÁG
1920

Magyarország szentszéki követe megküldi a kalocsai püspök levelét a zentai katolikus templom ügyével kapcsolatban.

Miután a templom egy tűzvészben leégett, a város vállalta, hogy újjáépíti, de az utóbbi politikai események megakadályozták a megkezdett munka befejezését azzal a kifogással, hogy kárt szenvedne az ugyanazon a téren álló ortodox templom.

A Szentszék lépései, amelyeket a tárgyban tett az illetékes egyházi és politikai hatóságoknál.

Pos. 1403 Fasc. 558
KRIŽEVCI, HORVÁTORSZÁG
1921

A „Pro Ecclesia Orientali” Kongregáció megküldi a križevci rutén püspök levelét, amelyben szorgalmazza elődje, Mons. J. Drohobeczky eltávolítását az egyházmegyéjéből az általa okozott nehézségek miatt.

A püspök levelét megküldik a belgrádi apostoli nunciusnak, hogy utánanézzon a dolognak és intézkedjen.

Ausztria–Magyarország

Pos. 1405 Fasc. 559

CSEHSZLOVÁKIA

1921

A külügyminiszter látogatása

A Szentszék tájékoztatja a prágai apostoli nunciust a Beneš külügyminiszter úrral a püspökök kinevezéséről, az egyházmegyék elrendezéséről, az egyházi javakról, a pozsonyi teológiai karról, valamint az egyház és az állam szétválasztásáról folytatott megbeszéléseiről.

Az osztrák követség jegyzéke a Szentszékhez az egyházi javak tulajdonjogáról és a Vallásalapról.

A prágai apostoli nuncius jelentése Beneš miniszter római útjáról és a felsőházban tartott beszámolójáról.

A breslauer püspök levelei Beneš miniszternek az egyházi javakról és az egyházmegye javairól tett nyilatkozataival kapcsolatban.

Pos. 1406 Fasc. 559-560

DALMÁCIA, JUGOSZLÁVIA – OLASZORSZÁG

1919–1921

Politikai és vallási helyzet az olasz kormány
által megszállt Dalmáciában.

Mons. Carić spliti püspök kér(d)ései, levél a pápának és információk Dalmáciáról.

Az ószláv liturgikus nyelv kérdése.

A spliti püspök néhány fakultást kér.

A Vallásalap főigazgatójának panasza a jugoszláv püspökök és papok ellen.

Jugoszláv papok deportálása Olaszországba.

A szerb kormány szentszéki delegátusának közlése az olasz megszállásról.

A nyelvek kérdése a liturgiában.

Az olaszok vallási ellátása Dalmáciában.

Dalmácia olasz fasiszta csoportjai jogokat követelnek az olaszok számára a rapallói egyezménynek megfelelően (VII. cikkely, 2.).

A Szentszék két plébániát biztosít a spliti és a šibeniki olaszok számára.

Pos. 1410 Fasc. 567
MAGYARORSZÁG
1919–1921

A bécsi apostoli nuncius kéri a Szentszéktől, hogy kinevezhessen egy apostoli vizitátort néhány szerzetesrendhez Magyarországon. Miután megkapja a fölhatalmazást, kinevezi Mons. Kanter Károlyt.

A látogatás nem valósul meg, mert Mons. Kanter néhány hónappal később meghal. Ezért a budapesti nuncius hívja föl a Szentszék figyelmét a magyarországi piarista iskolák szerzetes kispapjainak a magatartására.

Pos. 1412 Fasc. 568
BUDAPEST, MAGYARORSZÁG
1919–1921

Utasítások a washingtoni apostoli delegátusnak Hock János és Török János papok magatartásával kapcsolatban.

Pos. 1415 Fasc. 569
LJUBLJANA – ZÁGRÁB, JUGOSZLÁVIA
1919–1921

A ljubljanoi püspök levélben kérdezi a Szentatyától, hogy a zágrábi és a ljubljanoi teológiai karokon lehet-e néhány megüresedett katedrát nős görögkatolikus papokra bízni.

Nemleges válasz.

A ljubljanoi teológiai kar dékánja a Szemináriumok és Egyetemek Kongregációjához folyamodik azzal a kéréssel, hogy adományozhasson akadémiai fokozatokat a ljubljanoi teológiai karon.

Pos. 1416 Fasc. 569
MURASZOMBAT, MAGYARORSZÁG
1920–1921
Iskolaépület elfoglalása

A magyar követség tájékoztatja a Szentszéket, hogy a Muraszombatban letáborozott jugoszláv katonák elfoglalták a katolikus iskola épületét.

A Szentszék közbenjárása a jugoszláv kormánynál, hogy az iskolát adják vissza a rendeltetésének és térítsék meg az okozott károkat.

Pos. 1418 Fasc. 569
CSEHSZLOVÁKIA
1920–1921
Rendházak egyesítése

Az irgalmas rend tartományfőnöke kéri, hogy a Szentatya méltóztassa jóváhagyni három, Szlovákiában lévő kolostor elválasztását, és engedélyezni, hogy a pozsonyi ingatlan használatát ideiglenesen átengedjék a köztársasági kormánynak.

Hasonlóképpen a redemptoristáknak a Csehszlovák Köztársaságban fekvő, német ajkú rendházai kéri, hogy a České Budějovice-i rendházat csatolják a prágai tartományhoz, és a másik három német rendházból jöjjön létre egy viceprovincia a rendfőnök alá rendelve.

Különböző levelek továbbítása.

Pos. 1423 Fasc. 570
ERDÉLY, ROMÁNIA
1921

A budapesti apostoli nuncius megküldi az erdélyi egyetem néhány tanárának kérelmét a románok által megszállt területen lévő egyházmegyéjük rendezése iránt.

Pos. 1425 Fasc. 570-572
1918–1921

A Szentszék közbenjárása a Szibériában internált magyar foglyok hazatérése érdekében

Csernoch bíboros levele a pápának;

- A Vöröskereszt nemzetközi bizottságának lépései ugyanebben a tárgyban;
- Az osztrák császár és császárné levele a pápának a foglyok hazatéréséről;
- A pápa válasza;
- Levelezés más apostoli nunciatúrákkal.

Pos. 1426 Fasc. 572-574
FIUME, JUGOSZLÁVIA
1919–1921
Olasz megszállás Fiumében

Fiume és környéke apostoli vizitátorának (Valentino Liva atyának) a jelentése.

A Mons. Marušić senji püspökre nézve terhelő emlékeztető továbbítása.

A fiumei polgármester vádolja a város plébánosát és egy apostoli vizitátort kér Fiumébe.

A fiumei nemzeti tanács elnöke panaszkodik Fiume és Drenova plébánosaira, továbbá néhány intézkedést és a szláv liturgia kitiltását javasolja a Szentszéknek.

A Szentszék intézkedése a lelki ellátás érdekében.

Mons. Liva és a Szentszék levelezése.

A fiumei joghatósági terület megosztására vonatkozó törvénytervezetek.

Mons. Liva tájékoztatása a fiumei helyzetről.

A senji püspök levele a pápának.

Mons. Celso Costantini kinevezése fiumei apostoli kormányzóvá.

Mons. Costantini tevékenysége Fiumében.

Mons. Costantini nyilatkozata fiumei missziójáról.

Cres, Osor és Lošinj Mons. Costantini joghatósága alatt.

Intézkedések a keresztény élet helyreállítása érdekében.

Mons. Costantini körlevele Cres és Lošinj papjaihoz.

Általános választások Fiumében és a polgárháborús veszély.

Mons. Costantini keresztény békefelhívása.

Mons. Costantini tájékoztat Fiume politikai és vallási helyzetéről, valamint javasolja, hogy küldjenek olasz kapucinusokat a fiumei kolostorba.

Pos. 1428 Fasc. 575
ESZTERGOM, MAGYARORSZÁG
1920–1921

A bécsi ügyvivő megküldi az esztergomi érsek levelét egy ideiglenes modus vivendi-vel kapcsolatban, amelyet a magyar kormány javasolt a kanonoki méltóságok és javadalmak adományozását illetően.

– Válasz a kért fölhatalmazásra.

Pos. 1429 Fasc. 575
PIRAN – CRES, JUGOSZLÁVIA
1921
Vita a kisebb konventuális ferencesek
kolostorainak rendezése körül

A belgrádi apostoli nuncius továbbítja a Szentszéknek a konventuális ferencesek tartományfőnökének, Milošević atyának a levelét, aki kéri azoknak a kötelezettségeknek a teljesítését, amelyeket a Szerzetesi Kongregáció rendelete rótt a rendfőnökre a kolostorokból kiutasított testvérekkel szemben.

Ugyanis Isztria olasz megszállása után a kisebb konventuális ferencesek rendfőnöke elvette a pirani és cresi kolostorokat a Szent Jeromos tartománytól és a padovai tartománynak adta őket, majd a nevezett szerzetes tiltakozásának leszereléséhez a Szerzetesi Kongregáció rendeletére volt szükség, hogy a vita gyorsan megoldódjon.

Ennek a kongregációnak a válasza, amelyet az apostoli nuncius közöl a dalmáciai tartományfőnökkel.

Pos. 1433 Fasc. 577
SZARAJEVÓ, TREBINJE, JUGOSZLÁVIA
1921
A szarajevói szemináriumok helyzete
és a ferencesek politikai tevékenysége

A belgrádi apostoli nuncius megküldi a szarajevói káptalani helynök információit a Hercegovinában lévő trebinjei püspökségről és egyéb információkat a főegyházmegyében kialakult mozgalomról, továbbá fölhívja a Szentszék figyelmét a szarajevói és a travnikai szemináriumok gazdasági körülményeire, valamint a boszniai ferencesek politikai tevékenységére.

A Szentszék P. Pierre Bastien OSB figyelmébe ajánlja a szarajevói káptalani helynök leveleit azzal, hogy tegye meg az észrevételeit és mondja el a véleményét a két említett témával kapcsolatban.

Pos. 1434 Fasc. 578
DJAKOVO, JUGOSZLÁVIA
1921

Világi állapotba való visszatérés engedélyezése

A belgrádi apostoli nuncius megküldi Uroić kapucinus kérelmét, aki vissza kíván térni a világi állapotba.
Továbbítása a Szerzetesi Kongregációnak

Pos. 1435 Fasc. 578
BOSZNIA – HERCEGOVINA, JUGOSZLÁVIA
1921

Teológiai intézetek egységesítése

Miután a kormány javasolta Bosznia és Hercegovina teológiai intézeteinek egységesítését, a belgrádi apostoli nuncius megküldi a Szentszéknek a szarajevói káptalani helynök levelét, aki közbenjárásért folyamodik annak érdekében, hogy a jezsuiták maradjanak az oktatásban.

A Szentszék fölhívja a jugoszláv kormány figyelmét az intézetek tervezett egységesítésére.

Pos. 1437 Fasc. 578
BOSZNIA – HORVÁTORSZÁG, JUGOSZLÁVIA
Liturgikus imádságok Péter királyért

P. Pierre Bastien OSB tájékoztat Bosznia vallási és politikai helyzetéről. Közli a püspökök néhány kérdését arra az esetre, ha a király meghalna, és kéri, hogy a választ velük közöljék.

Ugyanezzel kapcsolatban a bécsi apostoli nuncius is előadja a zágrábi érsek és a ljubljanoi püspök kérdését. – Válaszok.

Levélváltás a tárgyban a szerb kormány megbízottja és a Szentszék között.

Pos. 1438 Fasc. 579
SOPRON, NYUGAT-MAGYARORSZÁG
1919–1921

Apostoli kormányzó kinevezése Nyugat-Magyarország területére, amelyet a St. Germain-i szerződés értelmében elcsatolnak Magyarországtól és Ausztriával egyesítik.

A bécsi apostoli nunciatúra információi és erre vonatkozó dokumentumok továbbítása:

- dr. Franz Schindler kultuszminisztériumi tanácsos referátuma, amelyben előadja Ausztria kormányának ezzel kapcsolatos kérését;
- a győri püspök levelei és a papság petíciója a győri egyházmegye felosztása ellen;
- későbbi információk a szóban forgó terület apostoli kormányzójává kinevezendő személy kiválasztásáról.

Pos. 1440 Fasc. 579
PRÁGA, CSEHSZLOVÁKIA
1921

A munkácsi rutén püspök kéri egy apostoli helynök kinevezését az Amerikába emigrált rutének számára.

A kérelem továbbítása a Keleti Egyházak Kongregációjának

Pos. 1441 Fasc. 579-580
AUSZTRIA
1920–1921
A Habsburg-ház lemond a csehországi
egyházi javadalmak kegyúri jogáról

Leiratok Mons. Maglionénak.
Károly császár és Zita császárné levelei.
A pápa válaszlevelei.

A szentszéki magyar követség levele.
Magyarország külügyminiszterének levele.
Problémafelvető bevezetés az osztrák konkordátumról és a magyar főkegyúri jogról, 1243. szesszió.

Pos. 1447 Fasc. 581
ESZTERGOM, MAGYARORSZÁG
1921

A prágai apostoli nuncius jelentései az esztergomi egyházmegye felosztásáról

Pos. 1449 Fasc. 585
BESZTERCEBÁNYA, MAGYARORSZÁG
1920–1921

„Elbocsátó levelek” azoknak a papoknak, aki engedélyt kérnek az egyházmegye elhagyására.
Az általános helynök fölhívja a Szentszék figyelmét az egyházmegyes papok kivándorlására annak megakadályozása érdekében.
A besztercebányai püspök figyelmének fölhívása a jelenségre.
Mons. Radnai besztercebányai püspök válasza, aki azonban Budapesten lakik.
A besztercebányai egyházmegyéhez tartozó Grosch kanonok a Szentszékhez fordul hazatérése érdekében.

Pos. 1450 Fasc. 586
ROZSNYÓ, CSEHSZLOVÁKIA
1920–1921
Püspöki szék betöltése

A prágai apostoli nuncius, miután közli, hogy Mons. Podraczky Istvánt rozsnói káptalani helynökké választották, megküldi a szé-

kesegyház káptalanjának a pápához intézett kérelmét, hogy nevezzen ki püspököt a megüresedett székbe. Mivel a nuncius előre látja, hogy a kormány bajosan fog magyar nemzetiségű püspököt elfogadni, három jelöltet javasol a szlovák papok közül.

A Szentszék információkat kér a püspökjelöltekről az esztergomi püspöktől, és kérdezi, hogy kit tart a legalkalmasabbnak a rozsnyói egyházmegye kormányzására.

Az esztergomi püspök válasza.

Lásd: még az 1489. pozíciót.

Pos. 1451 Fasc. 586

MUNKÁCS, CSEHSZLOVÁKIA – MAGYARORSZÁG
1921

Magyarországi rutének

Mons. Micara információi a munkácsi görögkatolikus egyházmegyében folyó szakadár agitációról: a felforgatók megszálltak néhány parókiát; arra buzdítják a népet, hogy lázadjanak föl a parókusok ellen és hagyják el a katolikus egyházat;

a kormány vádjai Mons. Papp rutén püspök ellen;

Mons. Micara közbenjárása a kormánynál az agitáció megállítása érdekében;

a baziliták és a redemptoristák missziókat javasolnak, és anyagi segítségért folyamodnak a papság számára;

P. Konstantin Hohenlohe OSB emlékeztetője;

egy jezsuita információi Kárpátaljáról;

a magyarországi rutének memorandumai a szövetséges és társult hatalmak számára.

Pos. 1453 Fasc. 587
SZARAJEVÓ, JUGOSZLÁVIA – BOSZNIA
1921
Mária Kongregációk

- A szarajevói káptalani helynök tájékoztatja a Szentszéket, hogy Bosznia és Hercegovina régensége megtiltotta az iskolai fiatalságnak, hogy részt vegyen a Mária Kongregációkban, és hogy ugyanezt akarják tenni a szerb-horvát-szlovén állam tartományi kormányzatai.
- A Szentszék közbenjárása a belgrádi apostoli nunciusnál annak érdekében, hogy igyekezzen elérni a kormánynál ennek a tilalomnak az eltörlését.

Pos. 1454 Fasc. 587
CSEHSZLOVÁKIA – MAGYARORSZÁG
1921
Egyházi kérdések

- Az apostoli nuncius másolatban megküldi az esztergomi érsek levelét azokról a tárgyalásokról, amelyeket Magyarország és Csehszlovákia képviselői folytatnak a két állam között függőben lévő egyházi kérdések rendezése céljából. Az esztergomi érsek is kapott felszólítást, hogy küldje el a képviselőit Bécsbe, akik fölvennék a kapcsolatot a csehszlovák kormány képviselőivel, hogy a két ország szabályozza az egyházi javakkal való elszámolást. Ő azonban elutasította, hogy olyan kérdésekről tárgyaljon – a Szentszékkal való egyeztetés nélkül –, amelyek az egész püspöki kart és a magyar kormányt is érintik. Ezért a prágai apostoli nuncius megbízást kap, hogy kérjen magyarázatot a kormánytól arra, amit tett, mivel a Szentszék nem szándékozik elismerni egyházi ügyekben hozott határozatait.
- A prágai apostoli nuncius jelenti, hogy a külügyminiszter nem hajlandó a magyarokkal egyházi kérdésekről tárgyalni, mert ezt a Szentszékkal szeretné megtenni.

Emlékeztető Magyarország és Csehszlovákia egyházi kérdésekről folyó tárgyalásairól.

Szlovák állampolgárok tiltakozása területüknek a Magyar Királyságtól való elszakítása és a prágai kormány ellen.

Pos. 1456 Fasc. 588

SZLOVÁKIA

NAGYVÁRAD, ROMÁNIA

1920–1921

Az egyházmegyék rendezési terve

A trianoni békeszerződés ratifikálása izgatottságot váltott ki az egyházmegyék új határok mentén történő elosztása miatt, mivel nem akarják, hogy külföldi püspökök gyakoroljanak joghatóságot a Csehszlovák Köztársaság területén. Ezért a prágai apostoli nuncius utasításokat kér a Szentszéktől az egyházmegyék új határait illetően. A budapesti apostoli nuncius is ír a Szentszéknek az Esztergomi Főegyházmegye felosztásával kapcsolatban.

Mivel nem lehet véglegesnek tekinteni a Csehszlovákia és Magyarország közötti határvonalat, a Szentszék nem szándékozik intézkedni az egyházmegyék új határai felől.

– Válasz az esztergomi érseknek.

– A nagyváradi püspök közli, hogy Gyulán létrehozott egy püspöki helynökséget.

Pos. 1457 Fasc. 588

JÁSZÓI APÁTSÁG, CSEHSZLOVÁKIA

1920–1921

Premontrei kanonokok

A jászói apátság premontrei szerzetes kanonokjainak folyamodása a Szentszékhez, akiket megfosztottak a javaiktól, elvették a gimnáziumaikat, ahol nagyon sok fiatal tanult, és felfüggesztették a tanítási jogukat.

Ezért a Szentszék a Csehszlovák Köztársaság követéhez, a prágai és a budapesti apostoli nunciosokhoz fordul azzal, hogy járjanak közben a nevezett rend érdekében, amely korábban Magyarországhoz tartozott, jelenleg pedig részben a Csehszlovák Köztársasághoz, részben a Román Királysághoz került.

– A csehszlovák követség válasza.

Pos. 1459 Fasc. 589
KASSA, MAGYARORSZÁG
1920–1921
Mons. Fischer-Colbrie helyzete

A magyar követség kéri a Szentszékét, hogy hívja Rómába Mons. Fischer-Colbrie kassai püspököt, hogy szóban beszámolhasson a csehszlovák kormánytól elszenvedett zaklatások következtében kialakult helyzetéről.

A budapesti apostoli nuncius megküldi a káptalan levelét, amely védelmébe veszi Mons. Fischer-Colbrie püspököt a néhány újságban ellene felhozott vádakkal szemben, továbbá egy másik levelet, amelyet számos kassai pap írt a püspöknek tiszteletük és odaadásuk jeléül.

A Szentszék Rómába hívja a püspököt. Ő ugyan tart attól, hogy ha elhagyja a köztársaság területét, a kormány minden eszközzel meg fogja akadályozni a visszatérését, elutazik, azt feltételezve, hogy a Szentszék elhatározta az eltávolítását.

– A magyar követség emlékeztetője a kassai püspökkel kapcsolatban.

– A kassai általános helynök levele a pápának a püspök védelmében az egyházmegye papjainak aláírásával.

Pos. 1461 Fasc. 589
PRÁGA, SZLOVÁKIA (sic!)
1919–1921

Mons. Micara szentszéki megbízott megküldi egy interjú összefoglalását, amelyet Rev. Jehlička adott egy budapesti tudósítónak a szlovák kérdésről és arról az akcióról, amelyet Rev. Hlinkával folytattak, aki szlovák autonómiát szeretne.
– A pápához intézett levelek és memorandumok a szlovák kérdésről.

Pos. 1462 Fasc. 590
KRIŽEVCI – SIRMIMUM, HORVÁTORSZÁG
1919–1921

A križevci és a sirmiumi püspöki székek betöltése

A zágrábi érsek a bécsi apostoli nunciuson keresztül javasolja Mons. Nyárádi Dénest a križevci egyházmegyébe. A nuncius egyetért.
A sirmiumi székbe az említett érsek Stjepan Korenić kanonokot javasolja, míg a nuncius fenntartja az 1917-ben Mons. Akšamović-ra tett javaslatát.
Hosszú levelezés és a belgrádi kormány ellenállásának leküzdése után Mons. Nyárádi kinevezést kap a križevci, Mons. Akšamović pedig a sirmiumi egyházmegyébe.

Pos. 1463 Fasc. 590-592
CSEHSZLOVÁKIA
1919–1921
Püspöki székek betöltése
és az egyházmegyék rendezése Szlovákiában

A bécsi apostoli nuncius megküldi a pápának három püspök lemondását, akiket politikai okok miatt eltávolítottak Szlovákiából, és rámutat, hogy sürgősen be kell tölteni a szepesi széket.

- Mons. Micara, a Szentszék prágai megbízottja új jelölteket javasol Szlovákia egyházmegyéibe, és megadja a kért információkat Mons. Novák eperjesi püspökről.
- A csehszlovák kormány új egyházmegyei határokat szeretne, különösen Szlovákiában, és bizonyos befolyást is a püspökök kinevezésére.
- A Szentszék a vonatkozó eljárások végett közli a Szent Officium Kongregációval, azt követően a prágai apostoli nunciussal a kinevezett új püspökök nevét: Bárta – České Budějovice; Vojtašák – Szepesség; Kmeťko – Nyitra; Bláha – Besztercebánya.
- A budapesti nuncius megküldi a magyar nemzetgyűlés néhány püspöki szék betöltésével kapcsolatos interpellációját és a külügyminiszter válaszát, valamint a Szentszék és a nuncius ellen irányuló újságcikkeket.
- A magyar kormány lépéseket tesz a Szentszéknél, a Szentszék pedig közbenjár a prágai nunciussal az elmozdított püspökök nyugdíjának biztosítása és javaik visszaadása érdekében.

Pos. 1464 Fasc. 593
PRÁGA, CSEHSZLOVÁKIA
1920–1921
Liturgikus nyelv

- A Rendkívüli Egyházi Ügyek és a Rítusok vegyes Kongregációjának ünnepélyes szessziója (1233. sz. ülés 1920. III. 14-én)
- A Rítuskongregáció leiratának továbbítása a prágai érseknek.
- A prágai érsek a pápához folyamodik az 1920. III. 10-i leirat néhány módosításával kapcsolatban.
- Mons. Micara tájékoztatása az ószláv nyelv használatáról a nép körében.
- Rev. Mileta, a Rítuskongregáció tanácsosának vótuma.³⁶
- Levezetés az államtitkárság és a Rítuskongregáció között.
- A reformista papok agitációja.

---

³⁶ Véleménye, szavazata (latin).

- Fölmentés és a Rítuskongregáció utasításai a prágai érsek számára.
A prágai érsek a pápához folyamodik, hogy az 1920. V. 21-én adományozott kiváltságot terjessze ki a Szent Cirill és Metód plébánia-templomra.
Információk néhány pap visszaéléseiről a népnyelv használatával kapcsolatban.
A Szentatya levele a prágai érsekhez és Csehszlovákia püspökeihez (1921. XI. 30.).

Pos. 1465 Fasc. 593
CSEHSZLOVÁKIA
1920–1921

Ferenc Ferdinánd főherceg családi javainak lefoglalása

- A prágai apostoli nuncius az elhunyt Ferenc Ferdinánd főherceg gyermekeinek érdekében ír, akik a maguk részéről kérik a Szentatya közbenjárását azért, hogy ne foglalják le az apjuk által rájuk hagyott konopištēi és chlumeci birtokokat, amelyek a jövedelmük fő forrásai.
Később a nuncius közli, hogy az ingó és ingatlan javakat lefoglalták.

Pos. 1466-1467 Fasc. 594
MAGYARORSZÁG
1920–1921

A budapesti nunciatúra jelentései

- Politikai helyzet Magyarországon (politikai pártok).
Rendbontás Budapesten.
A kormányválság megoldása.
A királykérdés Magyarországon.
Vallási helyzet Magyarországon.
Montagnac-Vörös báróról.
Agrárreform és az egyházi javak Magyarországon.
A kormányzó újévi beszéde.

Magyarország új külügyminisztere.
Politikai hírek.
A Teleki-kormány lemondása és az új Bethlen-kormány.
Vrangel tábornok levelének továbbítása.
A kormányzó beszéde.
Egy diplomáciai képviselő, Giers úr hivatalos elismerése.
Trónutódlás Magyarországon.
Magyarország olasz orientációja.

Pos. 1469 Fasc. 596
JUGOSZLÁVIA
1919-1921

Az államtitkárság és a Szent Officium Kongregáció levelezése a zág-rábi érsek kérelméről a vegyes házasságokat szabályozó „Provida” konstitúció meghosszabbítása iránt.

Pos. 1471 Fasc. 597-598
JUGOSZLÁVIA
1920-1921

A Szerb-Horvát-Szlovén Királyság kormányának terve különleges apostoli kormányzók kinevezéséről a kalocsai főegyházmegyébe, valamint a temesvári, a pécsi (Quinque Ecclesiae) és a szombathe-lyi (Savaria) egyházmegyékbe, amelyek Jugoszlávia és Magyaror-szág határán vannak.
A belgrádi apostoli nuncius jelentései erre vonatkozó információkkal és a szerb kormány szentszéki követének levelezése.
A Szentszék hajlandó kinevezni általános helynököket az illetékes or-dináriusok alá, mivel a békeszerződést még nem ratifikálták.
Az apostoli nuncius későbbi jelentései különböző témákban.
- Izgatás a veprovaci plébánián.
- Intézkedések Bácska és Bánát tartományokat illetően.

- A Miasszonyunk Nővérei előjárójának levele és továbbítása, amelyben segítségért folyamodik a Szentszékhez a Bácskában lévő iskoláik érdekében.
- Kihallgatás a miniszterelnöknél Mons. Šarić szarajevói érsekké történő kinevezése ügyében.
- A kormány erőlteti apostoli kormányzók kinevezését.
- Csernoch bíboros levelének másolata és a csanádi egyházmegye papságának panasza a jugoszláv kormány ellen.
- Információk Andrea Murat és Marco Vučković papokról.
- A ljubljanai püspök levele a pápának és a válasz.
- A Szentszék közbenjárása a jugoszláv kormánynál a vajdasági katolikusok érdekében.

Pos. 1473 Fasc. 599
CSEHSZLOVÁKIA
1921
Egyházi javak

A csehországi egyházi javak tulajdonlását fenyegető csehszlovákiai törvény után a Szentszék közli a véleményét a külügyminiszterrel. Annak ellenére, hogy a Csehszlovák Köztársasághoz kerültek azok a területek, amelyeken a szóban forgó javak találhatóak, az állam nem foglalhatja le és nem használhatja fel azokat más célokra, mert továbbra is az egyház javai. Az a körülmény sem indokolja a lefoglalást, hogy a tulajdonosok egy másik állam polgárai, vagy a köztársaság területén kívül laknak.

A Szentszékhez intézett jegyzékekben a rendkívüli megbízott és a külügyminiszter is azt állítja, hogy az Osztrák-Magyar Monarchiától átszármazott jogrend szerint a Csehszlovák Köztársaságot illeti a rendelkezési jog az egyházi javak fölött.

A prágai apostoli nuncius tájékoztat arról, hogy az állami hatóság néhány esetben már eljárt egyházi javak kisajátítása ügyében, és a kormány rendkívüli adót vetett ki minden birtokra.

Problémafölvetés az 1921. XII. 18-i, 1244. sz. szesszión.

Lásd: még az 1405. pozíciót.

Csehszlovákia

Pos. 1476 Fasc. 600-601

CSEHSZLOVÁKIA

1920-1921

A prágai apostoli nuncius tájékoztatása
a Csehszlovák Köztársaság politikai helyzetéről

Alkotmánytervezet és választási előkészületek.
Javaslat a hitehagyó Zahradník kinevezésére bécsi követté.
A szlovák autonómia kérdése.
Az alkotmány szövege.
Az általános választások eredménye.
A Sokol szövetségi ünnepe.
A Tusar-kormány lemondása.
A román külügyminiszter prágai látogatása.
A szocialisták javaslata egy abortusztörvényre.
Csehszlovákia és Jugoszlávia szövetségi szerződése.
Tusar úr kinevezése a cseh köztársaság teljhatalmú berlini követévé.
Az állam és a Szentszék kapcsolatainak megszakítására tett javaslat.
Beneš külügyminiszter úr római útja.
Népszámlálás.
„Beneš külügyminiszter expozéja” Csehszlovákia külpolitikájáról.
Az Egyetemes Testvériség kongresszusa.
Új kormány és a külügyminiszter beszédei.
Nemzeti ünnep stb.

Pos. 1477 Fasc. 602

CSEHSZLOVÁKIA

1920-1922

A prágai apostoli nuncius jelentései

A nemzeti egyház propagálása Morvaországon.
Rev. Hlinkával kapcsolatos információk.
Az államtitkár állítólagos interjúja a párizsi „Le Matin” újságnak.
A keresztiek eltávolítása az iskolákból.
Nemzetközi diákkongresszus.

Fölfüggesztett pap távozása Amerikába.
Amerikából küldött miseszándékok.
Csehszlovákiai katolikusok nagygyűlése.
Az olomouci főkáptalan nagyprépostjának halála.
Szlovákia vallási ünnepei.
Az elnök egyik lányának házassága.
Az elnök betegsége és a születésnapja.
Politikai hírek.
Masaryk elnök olaszországi útja és a király látogatása.
Vallási hírek Szlovákiából.
Péter szerb király halála.
Unionista kongresszus Velehradban.
Csehszlovák légiósok Oroszországban.

Pos. 1478 Fasc. 603-604
PRÁGA, CSEHSZLOVÁKIA
1920–1922

A prágai apostoli nuncius rendszeresen megküldi a prágai sajtóköz-
lönyt Csehszlovákia bel- és külpolitikájáról.

Pos. 1479 Fasc. 605-607
CSEHORSZÁG - MORVAORSZÁG, CSEHSZLOVÁKIA
1920–1921

Mons. Clemente Micara, a csehszlovák püspöki karhoz rendelt szent-
széki ügyvivő megküldi a pápának azokat a hűség- és engedel-
mességi nyilatkozatokat, amelyeket a prágai főegyházmegye és a
szepesi egyházmegye papjai és katolikus hívei tettek a csehszlo-
vákiai egyház szakadására tett kísérlet után.

Pos. 1481 Fasc. 608

JUGOSZLÁVIA

1920-1921

Püspöki konferenciák – Reformista papság

A belgrádi apostoli nuncius, aki részt vett a Zágábban tartott püspöki konferencián, rámutat a konferencia figyelmét felkeltő kérdések egyikére, a horvátországi papság körében kialakult veszélyes mozgalom témájára.

Ez a mozgalom 1917-ben indult Zágábban mint olyan papi egyesület, amely a tagjai kulturális és gazdasági fejlődését kívánja előmozdítani, de valójában a cölibátus eltörlése volt a célja. A jugoszláv püspöki kar elítélte a „Reform” c. folyóiratokat és egy visszavonási nyilatkozat aláírására kötelezte a tagokat. Ez az intézkedés mérsékelte az aktivitást, de nem változtatott a törekvéseken. Létrejött egy második, majd egy harmadik folyóirat, az „Új Reform”, ill. az „Újjászületés” egy nyílt levél kíséretében, amely azzal fenyegetett, hogy a néppel közösen egyházszakadást idéz elő.

A vakmerő dokumentumot a leg gondosabban tanulmányozta a püspöki konferencia, amely szigorú elővigyázatossági intézkedéseket fogadott el.

Információk Rev. Milošević-ről és a reformista papok vezetőjéről, S. Zagoracról.

A zárai érsek levelei a püspöki konferenciáról és a Szent Jeromos intézet ügyéről.

Emlékeztető a katolikus egyház helyzetéről a zágrábi főegyházme gyében.

A zágrábi püspöki konferencia jegyzőkönyvének fordítása (1920).

A dalmáciai püspökök levele a šibeniki szék betöltéséről.

A püspökök petíciója a Civitavecchiában internált Rev. Skarpa érdekében.

Mons. Ruer referátuma a jugoszláv püspöki konferenciáról (1921).

A zárai érsek levele a „reformista papokról”, akik horvát nyelven celebrálták a katolikus misét.

Pos. 1483 Fasc. 609-611

MAGYARORSZÁG

1921–1922

Károly király Budapestre utazik

A berni nunciatura továbbítja a Szentszéknek Károly király levelét Magyarországra utazásáról. A budapesti nuncius jelenti, hogy a király megérkezett és azzal a céllal, hogy visszavegye a hatalmat. A próbálkozás megghiúsul. A király visszatér Svájcba és várja a szövetségi tanács rendelkezését az ott tartózkodását illetően.

Közben a magyar kormány felajánl neki egy járandóságot azzal a feltétellel, hogy lemond a trónról.

Rejtjeltáviratok jelentik Bernből, Bécsből, Prágából és Budapestről, hogy Károly király Magyarországra érkezett. A budapesti nuncius közli, hogy hadiállapotot hirdettek ki, és a kormány csapatokat küldött a király ellen. Miután a kormány fegyverszünetet kér, rákényszeríti Őfelségére az antant akaratát, azaz hogy mondjon le a trónról. A királyt a tihanyi apátságba internálják, ott várja a nagyhatalmak döntését a tartózkodási helyét illetően.

A páрмаi hercegnő levelet ír a pápának Károly király és a lánya, Zita királyné érdekében.

A berni nuncius közli, hogy a uralkodópár nem térhet vissza Svájcba. A király a fia javára sem akar lemondani.

A budapesti nuncius továbbítja a király tiltakozását a törvénytelen és igazságtalanság ellen, amelyet a kormány követett el vele szemben.

– Katolikusellenes sajtókampány Svájcban.

– A Károly király visszatérése alkalmával tett magyar diplomáciai lépések összefoglalása.

– Magyarország primásának a pápához intézett levele Károly király kíséretéről.

– A madeirai püspök levele a pápának az uralkodók száműzéséről Portugáliába.

Pos. 1484 Fasc. 612
SZARAJEVÓ, JUGOSZLÁVIA
1918-1922
Püspöki szék betöltése

Mons. Šarić kinevezése apostoli helynökké.
A bécsi és a belgrádi nunciaturák kapcsolatai.
Értesítés a Konzisztoriális Kongregációnak Mons. Šarić előléptetéséről
a szarajevói főegyházmegye érseki székébe.

Pos. 1489 Fasc. 616
SZARAJEVÓ – ŠIBENIK, JUGOSZLÁVIA
1921-1922
Püspöki szék betöltése

A belgrádi apostoli nuncius továbbítja a Szentszéknek a spliti püspök levelét, aki két alkalmas rutén papot ajánl a šibeniki püspöki székbe.

A Szentszék közli a Konzisztoriális Kongregációval négy jelölt nevét, akiket a dalmáciai püspökök ajánlottak a šibeniki szék betöltésére. A Konzisztoriális Kongregáció alkalmasnak tartja Rev. Miletát a šibeniki és Marceвич kanonokot a krki székbe.

A Szentszék fölszólítja az apostoli nunciust, hogy közölje ezeket a neveket a kormánnyal és bizonyosodjon meg arról, hogy annak nincs ellenvetése. A kormány támogatja Mons. Šarić kinevezését szarajevói püspökké, de nem ad választ a másik két jelölttel kapcsolatban.

Közben kedvezőtlen hírek érkeznek Mons. Marceвичról, és a Szentszék továbbítja ezeket a dokumentumokat a Konzisztoriális Kongregációnak, amely Rev. Bonefačić-ot ajánlja Dalmácia püspökjelöltjének. A nuncius csak négy hónap múlva tudja jelenteni, hogy a kormánynak nincs kifogása Rev. Mileta šibeniki püspökké történő kinevezése ellen.

Egy šibeniki szerzetes emlékeztetője a szarajevói, a spliti, a šibeniki és a krki püspöki székek betöltésének sürgős szükségességéről.

Pos. 1490 Fasc. 616

JUGOSZLÁVIA

1921–1922

A Szerbiához került magyar területek

A belgrádi apostoli nuncius előadja a Szentszéknek a jugoszláv püspöki kar véleményét arról, hogy a kalocsai ordináriusnak ki kellene neveznie egy általános helynököt a főegyházmegye jugoszláviai részébe, aki nemcsak védelmezné az ottani katolikusok érdekeit az állami hatóságoknál, de képviselné is őket a következő püspöki konferencián. Később közli, hogy a jugoszláv püspökök bizottsága több kérdésről is tárgyalt a kormánnyal, főleg a Szerbiához került magyar régiók iskoláit és a katolikus vallási egyesületek szabadságát illetően.

A budapesti apostoli nuncius, aki megbízást kapott, hogy közölje az említett érsekkel, hogy nevezzen ki egy általános helynököt a főegyházmegye Jugoszláviához került részébe, továbbítja az érsek levelét Rev. Evetovics kinevezéséről káptalani helynökké.

A belgrádi katolikus ügyosztály vezetőjének jegyzéke a djakovói püspöknek az egyházmegyék romániai és magyarországi határaitól.

A zágrábi érsek két kérdésének továbbítása a főkegyúri jog gyakorlásával és a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság megüresedett javadalmainak betöltésével kapcsolatban.

A magyar követség jegyzéke a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság alkotmányának 12. cikkével kapcsolatban.

A Jugoszláviához került magyar területek vallási helyzetéről szóló újságcikk továbbítása.

A kalocsai érsek hivatalos jelentése Rev. Vidákovich magatartásáról. Lásd: még az 1469. pozíciót.

Pos. 1491 Fasc. 617
MAGYARORSZÁG
1921–1922

Halálos ítéletek és letartóztatások

- A budapesti apostoli nuncius továbbítja József főherceg levelét, aki a Szentszék közbenjárását kéri a csehszlovák kormánytól a kassai katonai bíróság által halálra ítélt négy magyar érdekében. A Szentszék sürgősen közbenjár a csehszlovák külügyminiszternél, hogy ne hajtsák végre a halálbüntetést. A miniszter megígéri, hogy az ítéletet nem fogják végrehajtani.
- A nuncius továbbítja a magyar külügyminiszter folyamodását a Szentszékhez Rev. Telbisz plébános és az anyja érdekében, akiket a román hatóság letartóztatott.
- A Szentszék fölhívja a bukaresti apostoli nuncius figyelmét az említett két személyre, a prágai apostoli nunciust pedig Berchtold³⁷ grófra és feleségére, hogy érjen el mielőbbi ítéletet az ügyükben.

Pos. 1493 Fasc. 618
DALMÁCIA
1920–1922

Rendelet az egyházi intézmények érdekei ellen

- A belgrádi apostoli nuncius közli a Dalmácia tartományi hatóságai által kiadott rendeletet, amely az egyházi intézmények birtokában lévő földeken dolgozó munkásokat fölmenti a szokásos évi juttatás kötelezettsége alól.
- A Szentszék és az apostoli nuncius lépéseket tesz az illetékes hatóságoknál a rendelet eltörlése érdekében.
- Később a nuncius súlyos eseményekről számol be, amelyek az albán határon albánok és szerbek között, valamint a pécsi egyházmegyében történtek.
- A követség válasza az agrárreformmal kapcsolatban.

---

³⁷ Az olaszban: *Berchtlot*.

- A hvari püspök hírei és észrevételei a rendelet kérdéséről; javasolja, hogy beszéljenek róla a jugoszláv püspöki konferencián.
- A dalmáciai agrárreformmal kapcsolatos kormányjegyzékek továbbítása.
- A hvari püspök kérelmezi, hogy Rev. Moscatellót nevezzék ki Őszent-sége létszámfölötti titkos kamarásává.

Pos. 1494 Fasc. 618-619
PÉCS, MAGYARORSZÁG
1921–1922

Szerb agresszió és kegyetlenkedés

- A magyar követség és a bukaresti apostoli nuncius a Szentszék közbenjárását kéri a pécsi egyházmegye szerb megszállása miatt.
- A szerb rendőrség nemcsak a természetes és nemzetközi jogokat sérti meg a katolikus intézményekkel szemben, de kegyetlenségeket is elkövet papok és katolikus méltóságok ellen.
- A Szentszék többször közbenjár a jugoszláv királyság követségénél és a budapesti apostoli nunciussnál, hogy többet ne forduljanak elő hasonló atrocitások, valamint a belgrádi apostoli nunciussnál is, hogy a kormány vonja vissza a hitoktatás ellen az egyházmegye Jugoszláviához került területeire kiadott rendelkezéseit.
- A pécsi püspök a pápához folyamodik a szerb megszállással kapcsolatban; polgári és egyházi személyek ellen elkövetett kegyetlenségek és az elűzöttek szármalmas körülményei.
- A magyar követség emlékeztetője és továbbított dokumentumok a szerb megszállással, valamint egy pap és egy tús bántalmazásával kapcsolatban.

Pos. 1495 Fasc. 619
MAGYARORSZÁG
1920–1922

A csehek lefoglalják a Pannonhalmi Főapátság javait

A magyar bencések a pápához folyamodnak annak érdekében, hogy a csehszlovák kormány adja vissza a Pannonhalmi Főapátságuk javait. A kongregációnak e javakból kell fenntartania a monostorait, a plébániákat és a rájuk bízott iskolákat.

A Szentszék megbízza a prágai apostoli nunciust, hogy lépjen föl a cseh kormánynál, és emlékeztesse arra, hogy egyházi tulajdont nem lehet lefoglalni.

A kormány és a bencések prímásapátjának közbenjárása a magyar bencések érdekében.

Lásd: még az 1457. pozíciót.

Pos. 1496 Fasc. 619
EPERJES, CSEHSZLOVÁKIA
1920–1922

Mons. Novák István, eperjesi görög-rutén püspök

Az egyházmegye néhány papja és a hívek beadványa Mons. Novák eperjesi püspök ellen, amelyet a prágai apostoli nuncius közvetít, valamint a bécsi apostoli nuncius beszámolója az illető magatartásáról.

A Keleti Egyházak Kongregációja, mivel rendezni kívánja az eperjesi egyházmegyét, információkat kér Mons. Novákról. A kapott információk birtokában közli a Szentszékkal, hogy elfogadta Mons. Novák 1919. május 1-én benyújtott lemondását, és kinevezte az eperjesi egyházmegye apostoli kormányzójává Mons. Nyárádit.

Pos. 1499 Fasc. 620

JUGOSZLÁVIA

1921–1923

A spliti püspöki szék betöltése

A belgrádi apostoli nuncius közvetíti a ragusai püspök levelét, aki egy jelöltet ajánl a spliti székbe vagy Dalmácia egy másik székébe.

A Rómában élő Rev. N. Moscatello Cuka kanonokot ajánlja jelöltnek.

A šibeniki püspök, akitől a Szentszék információkat kért az említett papról, három másik jelöltet ajánl.

A belgrádi apostoli nuncius, aki információkat gyűjt Rev. Bonifačić-ról, közvetíti Mons. Bulić beszámolóját. Mindkettőjük véleménye az, hogy Bonifačić az egyetlen alkalmas jelölt a spliti székbe.

Pos. 1500 Fasc. 620

AUSZTRIA-MAGYARORSZÁG

1909–1913

„Különböző jelentések és leiratok jegyzéke”

**A RENDKÍVÜLI EGYHÁZI ÜGYEK
SZENT KONGREGÁCIÓJÁNAK
LEVÉLTÁRA**

CSEHSZLOVÁKIA

A harmadik periódus iratainak mutatója
X. Piusz és XV. Benedek pápasága alatt

(1903-tól 1922 elejéig)

1994

Hungarika vonatkozás két tétel:

Pos. 1 Fasc. 1
ESZTERGOM
1919

Csernoch bíboros, esztergomi érsek azzal a félelmével fordul a Szentatyához, hogy elcsatolják egyházmegyéjének a csehszlovák kormány által okkupált részét.

Pos. 3 Fasc. 3-4
NAGYSZOMBAT
1921

Csehszlovákia szentszéki követe bejelenti, hogy az Esztergomi Főegyházmegyéhez tartozó Nagyszombat környékét a trianoni békeszerződés értelmében Magyarországtól elcsatolják és Csehszlovákiá-

- hoz tartozik. Ezért kormánya az Esztergomi Főegyházmegyétől független apostoli kormányzót kér a csehszlovák részre.
- Levelezés az Apostoli Szentszék és Csernoch bíboros, esztergomi érsek között, a prágai és budapesti apostoli nunciusokkal a nagyszombati helynökség³⁸ apostoli kormányzójára jelölt személyekről.

---

³⁸ Helyesen a létesítendő nagyszombati apostoli kormányzóság. Nagyszombat/Trnava székhellyel korábban helynökség működött, ahova a Szigetköz is tartozott.

**A RENDKÍVÜLI EGYHÁZI ÜGYEK
SZENT KONGREGÁCIÓJÁNAK
LEVÉLTÁRA**

JUGOSZLÁVIA

A harmadik periódus iratainak mutatója
X. Piusz és XV. Benedek pápasága alatt

(1903-tól 1922 elejéig)

1994

Jugoszlávia témában lásd fentebb: Ausztria-Magyarország
Az önálló Jugoszlávia-füzetben összesen hat tétel található, a követ-
kező levéltári egységek:

Pos. 1 Fasc. 1 – Montenegro, Antivari 1919–1921

Pos. 2 Fasc. 1-2 – Montenegro 1920–1921

Pos. 3 Fasc. 2 – Jugoszláv püspökök kérdései 1921

Pos. 4 Fasc. 2 – Belgrád 1921

Pos. 5 Fasc. 2 – Belgrád 1921

Pos. 6 Fasc. 2 – Belgrád 1921

Ebben a füzetben hungarika vonatkozást a címleírások alapján nem
találtunk

**A RENDKÍVÜLI EGYHÁZI ÜGYEK
SZENT KONGREGÁCIÓJÁNAK
LEVÉLTÁRA**

LENGYELORSZÁG

A harmadik periódus iratainak mutatója
X. Piusz és XV. Benedek pápasága alatt

(1903-tól 1922 elejéig)

1997

Hungarika vonatkozás egy tétel:

Pos. 121 Fasc. 83

SZEPESSÉG

CSEHSZLOVÁKIA

1921-1922

Csehszlovák plébániák Lengyelországhoz csatolása

Lengyelország szentszéki követe bejelenti az Apostoli Szentszéknek, hogy a lengyel-cseh egyezmény értelmében 19 plébániát csatoltak Lengyelországhoz, amelyek korábban a szepesi egyházmegyéhez tartoztak. A követ azt javasolja, hogy az említett plébániák apostoli kormányzó joghatósága alá tartozzanak.

Az Apostoli Szentszék lépései a csehszlovák követségnél és Mons. Sapieha krakkói püspök³⁹ kinevezése a Lengyelországhoz csatolt plébániák apostoli kormányzójaként.

A kinevezés közlése a varsói és prágai apostoli nunciatúrákkal.

---

³⁹ Krakkói érsek.

**A RENDKÍVÜLI EGYHÁZI ÜGYEK
SZENT KONGREGÁCIÓJÁNAK
LEVÉLTÁRA**

MAGYARORSZÁG

A harmadik periódus iratainak mutatója
X. Piusz és XV. Benedek pápasága alatt

(1903-tól 1922 elejéig)

1994

Az egész inventárium összesen egy tétel

Pos. 1 Fasc. 1
MAGYARORSZÁG
1921-1922
A nunciatúra jelentései

A kormány lemondása és az új Bethlen-kormány.
Gazdaság és szegénység Budapesten.
A Bethlen-kormány balra tolódása.

**A RENDKÍVÜLI EGYHÁZI ÜGYEK
SZENT KONGREGÁCIÓJÁNAK
LEVÉLTÁRA**

ROMÁNIA

A harmadik periódus iratainak mutatója
X. Piusz és XV. Benedek pápasága alatt

(1903-tól 1922 elejéig)

1994

Hungarika vonatkozásban a következő tételek:

Pos. 9 Fasc. 8
GYULAFEHÉRVÁR
1906

Mons. Agostino Bunea memoranduma a román népnek a római egyházzal való egyesítéséről.

Pos. 11 Fasc. 8
BÉCS
1916

A bécsi apostoli pro-nuncius megküldi a külügyminisztérium által közzétett „Vörös Könyv” egy példányát, amely az Osztrák-Magyar Monarchia és Románia közti kapcsolatot dokumentálja.

Pos. 14 Fasc. 8
IAȘI – CARA MURAT
1917

A Iași apostoli kormányzó felhívja a Szentatya figyelmét a román hatóságok által bebörtönzött papok és szerzetesek helyzetére, mert azon államok polgárai, amelyekkel Románia háborúban áll. Kérelem Cara-Murat (Costanza) község nyolc katolikus földművese érdekében, amelyet Poroszország szentszéki követe juttatott el. Pro-Memoria Ghika herceghez, a román követséghez e kérdéssel kapcsolatban.

Pos. 20 Fasc. 9
CSANÁD
1920

A katolikus egyház üldöztetése a román megszállás alá került magyar egyházmegyékben.
Az esztergomi érsek megküldi a csanádi püspök néhány levelét, amelyben ezekről informált és kéri a Szentatya közbenjárását az ő érdekükben.

Pos. 21 Fasc. 10
ERDÉLY
1919–1920

Magyar hatóságok a román katolikus egyház ellen

Az erdélyi és magyarországi román-katolikus egyház prokurátorának beszámolója az erdélyi püspök⁴⁰ bebörtönzéséről.
A bécsi apostoli nuncius információi.

---

⁴⁰ Értsd: az erdélyi román nyelvű görög katolikus püspök.

Románia

Pos. 23 Fasc. 10
GYULAFEHÉRVÁR
1920-1921

Alexandru Nicolescu gyulafehérvári (román nyelvű görög katolikus) székesegyház kanonokjának pápai kitüntetése.

Pos. 24 Fasc. 10
KOLOZSVÁR – NAGYSZEBEN
1920-1921

A kolozsvári és nagyszebeni minoriták templomainak és kolostorainak eladása a gyulafehérvári (román nyelvű görög katolikus) érseknek. Az apostoli nuncius javaslata ezzel kapcsolatban.

Pos. 27 Fasc. 10
BUKAREST

Román és magyar politikusok elítélése.
A romániai apostoli nuncius információi ezzel kapcsolatban.

Pos. 28 Fasc. 12
ERDÉLY
BÁNÁT – KŐRÖS-VIDÉK, MÁRAMAROS
1921

Agrártörvény tervezete és elfogadása

A romániai apostoli nuncius megküldi a csanádi püspöknek az Apostoli Szentszékhez küldött kérvényét, hogy megmentse a vallás- és oktatási alap ingatlanait az elidegenítéstől és a román államhoz csatolt magyar tartományokban.

Az agrártörvény erdélyi, bánáti, Kőrös-vidéki és máramarosi alkalmazásának szövege.

Pos. 33 Fasc. 13-23

1918–1922

Az Apostoli Szentszék és Románia közti tárgyalások
a diplomáciai kapcsolatok stabilitásáról

A konkordátum tervezetével kapcsolatos információk és javaslatok.
A Magyarország Egyházával és Kormányával való konkordátum kérése.

1239. sz. szesszió.

A konkordátum tervezetének megküldése.

Észrevételek Apostoli Szentszék és Románia konkordátumtervezetével kapcsolatban.

A konkordátum aláírásának elhalasztása.

Pos. 35 Fasc. 24

NAGYVÁRAD (ORADEA MARE) - LUGOS (LUGOJ)

1921–1922

A nagyváradi és lugosi görög-román püspöki székhelyek betöltése

A romániai apostoli nuncius információi a görög-román nagyváradi egyházmegye helyzetéről és a püspöki hivatalra alkalmas személyekről. Javasolja Mons. Frențiu áthelyezését Lugosról Nagyváradra. Mons. Frențiu áthelyezésével kapcsolatos irat.

A csanádi és nagyváradi püspökök levelének továbbítása apostoli kormányzók esetleges kinevezésével kapcsolatban.

A kormány Rev. Elia Daianu személyét óhajtja. A nuncius ezzel kapcsolatban negatív információkkal szolgál.

- Az Avarescu-kormány távozása.

- Take Jonescu az új miniszterelnök.

A Szentatya döntésének közlése a nunciussal, hogy Mons. Frențiu áthelyezi a lugosi egyházmegyéről a nagyváradiba és Mons. Nicolescut nevezi ki lugosi püspöknek.

Táblázatok

Az Apostoli Szentszék egyes kongregációi

A kongregációk elnevezésében 1968-ig szerepelt a „Szent”. 1968-tól ez már nem használatos. A „Szent” szó a magyarban nem pontos. Az eredetiben nem „Sanctus” (angolban „holy”, franciában „saint”), hanem „Sacer, sacra, sacrus” (angolban: „sacred”, franciában „sacré”), ami a „szentség” fogalmát árnyalja. Ezt a különbségtételt a német nem ismeri, mindkét kifejezés a szentségre: „Heilig”. – Ugyanilyen „szekularizáció” következett be a pápa hivatalos megszólításában: nem „Sanctissime Pater”, mint korábban, hanem „Beatissime Pater”.

1918. március 12. – 1924. december 30. Oreste Giorgi bíboros

Rendkívüli Egyházi Ügyek Szent Kongregációja – Sacra Congegazione per gli Affari Ecclesiastici Straordinari (AE, AES, AA.EE.SS)

1814. július 19-én alapította meg VII. Piusz pápa, kibővítve az 1793-ban létrehozott „super Negotiis Extraordinaris Regni Galliarum” kongregációt. 1908-ban X. Piusz pápa megreformálta az Államtitkárságot, melynek Első Szekciójává tette ezt a kongregációt, de megőrizte nevét. 1968-tól VI. Pál pápa a nevét Egyházi Közügyek Tanácsára változtatta, 1988-ban pedig II. János Pál az Államtitkárság Második Szekciójává tette, neve azóta: Államközi Kapcsolatok Szekciója: Sezione per i Rapporti con gli Stati. Ennek levéltára őrzi 1967-ig az AA.EE.SS. anyagát.

Élén: maga a pápa, illetve a bíboros államtitkár

Az A.E.S. titkárai:

1901. április 23. – 1907. december 16. Pietro Gasparri

1907/1908. március 18. – 1912. január 27.	Raffaele Scapinelli di Leguigno
1917. május 6. – 1921. május 21.	Bonaventura Cerretti
1921. június 28. – 1929. június 7.	Francesco Borgongini Duca

Szent Officium (Kongregáció)

1542-ben alapította III. Pál pápa Szent Inkvizíció Kongregációja néven, 1908-ban X. Piusz pápa új nevet adott neki: Sacra Congregazione del Sant'Uffizio. A mai Hittani Kongregáció.

Élén: bíboros titkára (1967-ig prefektus a pápa)

1914. október 14. – 1930. február 26.	Rafael Merry del Val y Zulueta bíboros
1930. július 4. – 1939. április 1.	Donato Raffaele Sbarretti Tazza bíboros

Hitterjesztési - De Propaganda Fide Kongregáció

Élén: bíboros prefektus

1902. július 29. – 1916. március 19.	Girolamo Maria Gotti, OCD
1916. február 26. – 1916. március 24.	Pro-Pref. Domenico Serafini, OSB
1916. március 24. – 1918. március 5.	Domenico Serafini, OSB
1918. március 12. – 1932. augusztus 30.	Willem Marinus van Rossum, C.Ss.R. bíboros

Rítuskongregáció - Sacra Congregatio rituum

1588. január 22-én alapította V. Piusz pápa, az idők folyamán illetékeségét részben más, később alapított kongregációknak adta át.

Élén: bíboros prefektus

1903. január 7. – 1909. február 3.	Serafino Cretoni
Pro-prefektus: 1904. jan. 28. – 1906. dec. 29.	Luigi Tripepi

1908. október 20. – 1914. január 31.	Casimiro Gennari
1914. február 10. – 1919. március 23.	Francesco di Paola Cassetta
1919. március 28. – 1930. július 4.	Donato Raffaele Sbarretti Tazza

Szerzetesi kongregáció

Alapította V. Szixtusz pápa 1586-ban: „S. Congregatio super consultationibus regularium”. 1601-ben egyesítve a Püspöki Kongregációval: „Congregatio pro consultationibus episcoporum et aliorum praelatorum”. 1908-ban X. Szent Piusz pápa különválasztotta: Congregazione dei Religiosi (Szerzetesi Kongregáció). 1967-ben VI. Pál pápa (*Regimine Ecclesiae Universae* konstitúció) a világi intézmények ügyeinek intézését is rábízta: „Congregazione per i Religiosi e gli Istituti Secolari” (rövidítve: SCRIS). 1988-ban II. János Pál pápa (*Pastor Bonus* konstitúció) a nevét hivatalosan Megszentelt Élet Intézményei és az Apostoli Élet Társaságai Kongregációjára változtatta („Congregazione per gli Istituti di Vita Consacrata e le Società di Vita Apostolica” – CIVCSVA).⁴¹ – A hétköznapi használatban továbbra is: Szerzetesi Kongregáció. Levéltári anyaga 1908-ig a Vatikáni Apostoli Levéltárban, 1908-tól a Kongregáció székhelyén (Róma, Piazza Pio XII, 3.) található.

Élén: bíboros prefektus

1908. október 26. – 1913. szeptember 7.	José de Calasanz Félix Santiago Vives y Tutó, OFMCap
1913. jún 12./okt. 31. – 1915. december 6.	Ottavio Cagiano de Azevedo
1916. január 26. – 1916. március 26.	Domenico Serafini, OSB
1916. február 26. – 1917. február 8.	Diomedede Angelo Raffaele Gennaro Falconio, OFM

---

⁴¹ Lásd: *Annuario Pontificio*, 2015. 1824; Továbbá Erdő Péter: *Egyházjog*, Budapest 1991. 233.

Táblázatok

1917. február 13. – 1918. december 11.	Giulio Tonti
1918. december 19. – 1920. március 6.	Raffaele Scapinelli di Leguigno
1920. március 6. – 1922. június 25.	Teodoro Valfrè di Bonzo

Szemináriumok és Egyetemek Kongregációja - Congregazione per i seminari e le Università degli Studi

Alapította V. Szixtusz pápa 1588-ban, XII. Leó pápa átalakította 1824-ben: Congregatio studiorum (Egyházi Állam területére), XV. Benedek pápa 1915-ben leválasztotta a szemináriumok felügyeletével foglalkozó szekciót a Zsinati Kongregációról és egyesítette előbbivel.

Élén: titkár

1913. május 15. – 1928. augusztus 19. Giacomo Sinibaldi

Kongregációs szessziók mutatója az egyes sorozatokban⁴²

Ausztria-Magyarország

- 787(a) szesszió, 1897. március 18. Magyar püspöki kar: káptalani első méltóságok kinevezése
Pos. 1029, Fasc 440
1013. szesszió, 1903. szeptember 3. Horvátország-Dalmácia
Pos. 927, Fasc 409
1147. szesszió, 1910. november 8. Bosznia-Hercegovina
Pos. 1028, Fasc 439
1175. szesszió, 1913. április 3. Bosznia-Hercegovina
Pos. 1036, Fasc. 442
1244. szesszió, 1921. december 18. Csehszlovákia
Pos. 1473, Fasc 599

Csehszlovákia - *Sessioni*⁴³

1225. szesszió, 1919. február 2. Csehszlovákia és Magyarország
1225. szesszió, 1919. június 28. Intézkedések a prágai érsekség területén
1229. szesszió, 1919. augusztus Balás Lajos rozsnyói püspök lemondása
1229. szesszió, 1919. augusztus 14. Mons. Cerretti bécsi apostoli nuncius jelentése Szlovákia helyzetéről

---

⁴² A kongregációs szessziók kézírásos regisztrumát a Történelmi Levéltár őrzi.

⁴³ A Kongregáció nagyobb prelátusai üléseinek anyagát lásd a „*Sessioni*” sorozatban. A Csehszlovákia ügyeiben tartott szessziókról megjelent publikációkról lásd recenziónkat, Somorjai Ádám OSB: Újabb chrestomátiák az Apostoli Szent-szék és Csehszlovákia kapcsolataira 1919–1925 ill. 1917–1928 között, in: *MEV* 29 (2017) 1-2. sz., 137–143.

1229. szesszió, 1919. december Bizottsági vita
1233. szesszió 1920. március 14. Csehszlovákia. Liturgikus nyelv
Pos. 1464, Fasc. 593
1243. szesszió 1921. november 8. Konkordátum, főkegyúri jog
1244. szesszió 1921. december 18. Csehszlovákia. Vallási kérdések

Magyarország – Sessioni

1239. sz. szesszió. A Magyarország Egyházával és Kormányával
való konkordátum kérdése. Pos. 33 Fasc. 13-23

Diplomáciai kapcsolatfelvétel az Apostoli Szentszékkal (Vatikánnal)

Az itt vizsgált országokkal a diplomáciai kapcsolatfelvétel tárgyévé (zárójelben az esetleges megszűnés éve):

Ausztria: 1529 óta a német birodalom fővárosába, Bécsbe akkreditált nunciátúra volt illetékes Magyarország esetében is, a kiegyezést követően pedig az Osztrák-Magyar Monarchiában.⁴⁴

Ausztria:	1920(-1938)
Csehszlovákia:	1920(-1939)
Jugoszlávia:	1920-tól
Lengyelország:	első legátus 1000-ben, első nuncius 1555-től
Magyarország:	első önálló nunciátúra 1920-tól (-1945)
Románia:	1920-tól

*Mai kimutatás szerint:*⁴⁵

Ausztria	1946. augusztus 9. (újrafelvétel dátuma)
Cseh Köztársaság	1990. április 19. (újrafelvétel dátuma)
(Észak)-Macedónia	1994. december 21.
Szlovák Köztársaság	1993. január 1.
Horvátország	1992. február 8.
Lengyelország	1989. július 17. (újrafelvétel dátuma)
Magyarország	1990. február 9.
Románia	1990. május 15. (újrafelvétel dátuma)
Szerbia	1970. augusztus 14. (újrafelvétel dátuma)
Szlovénia	1992. február 8.

⁴⁴ A bécsi nunciosokra lásd: Squicciarini, Donato: Die apostolischen Nuntien in Wien, Libreria Editrice Vaticana, Vatikán 1999.

⁴⁵ Forrás: http://www.vatican.va/roman_curia/secretariat_state/documents/rc_seg-st_20010123_holy-see-relations_it.html

Szentszéki követek periódusunkban a tárgyalt államok szerint⁴⁶

A hónap, nap adatok, forrásainktól függően nem egységesek. Állami nyilvántartásokban a kinevezés, a vatikáni nyilvántartásban a megbízólevél átadásának dátuma a mértékadó.

Ausztria-Magyarország szentszéki nagykövetei

1901. november 29. – 1911. január 23.	Szécsen Miklós gróf nagykövet
1911–1918. november 11.	Johann Prinz von Schönburg-Hartenstein
1918–1920	Pálffy Móricz gróf

Ausztria szentszéki követe

1920. március 18. – 1928. szeptember 28. Ludwig von Pastor

Csehszlovákia szentszéki követe

1920. március 22. – 1922 Kamil Krofta (1876–1945)

Jugoszlávia (Szerb, Horvát és Szlovén Királyság) szentszéki követe

1920. március 13. – Luigi Bakonić [Bakotić]

---

⁴⁶ Rómában ezen kívül az olasz államnál, „a Quirinálnál” is volt diplomáciai miszsió, követség vagy nagykövetség.

Lengyelország szentszéki követe

1919. augusztus 2. – 1921. augusztus 30. Józef Wierusz-
Kowalski
1921. augusztus 31. – 1937. december 27. Władysław Skrzyński
1924. december 11-től nagykövet

Magyarország szentszéki követe

1920. július 26. – 1924. szeptember 27. Gr. Somssich József

Románia szentszéki követei 1920–1947

1920. július 29.–1928. május 23. Dimitrie C. Pennesco
[Pennescu]

Apostoli nunciások periódusunkban a tárgyalt államok szerint⁴⁷

N. B. A kinevezés dátuma és a nunciatúra székhelyére érkezés dátuma egymástól rendre eltér

Apostoli nunciások Ausztria-Magyarországon

1896–1903	Emidio Taliani
1904–1911	Gennaro Granito Pignatelli di Belmonte
1911–1912	Alessandro Bavona
1912–1916	Raffaele Scapinelli di Léguigno

Apostoli nunciások Ausztriában

1916–1919	Teodoro Valfrè di Bonzo
1920–1922	Francesco Marchetti Selvaggiani
1922–1935	Enrico Sibia

Apostoli nuncius Csehszlovákiában

1920. május 15. –1923. május 30.   Clemente Micara

Apostoli nuncius Jugoszláviában

1920. március 2. – 1921. február 15.   Francesco Cherubini

---

⁴⁷ Irodalom: De Marchi, Giuseppe: Le nunziature apostoliche dal 1800 al 1956, Libreria Editrice Vaticana 1957. Újranyomás: 2006.

Apostoli nuncius Lengyelországban

1919–1921	Achille Ratti vizitátor (XI. Piusz pápa)
1921–1926	Lorenzo Lauri

Apostoli nuncius Magyarországon

1920–1925	Lorenzo Schioppa
-----------	------------------

Apostoli nuncius Romániában

1920. szeptember 1. – 1923. május 30. Francesco Marmaggi

Szerzetesrendi generálisok

Az inventáriumban előforduló fontosabb férfirendek legfőbb rendi elöljáróinak listája vonatkozó periódusunkban.

A női rendekre sokkal nehezebb lenne azonosítani, lévén, hogy áttekintésük rendkívül speciális ismereteket igényel. A pápai jogú női szerzetesi intézményekre lásd az *Annuario Pontificio* köteteit. A 2015. évi kiadás a férfi rendeket 87 oldalon, addig a női rendekre 204 oldalon át sorolja fel (egy szerzetesi intézményre öt sor jut!). A kor magyarországi szerzetesrendi közösségeire jól használható a Serédi bíboros által – Az *Annuario Pontificio* mintjára kiadott – Magyar Katolikus Almanach, melynek első kötete 1927-ben, 4/5-ik és utolsó kötete 1930-ban-ben jelent meg. (Utóbbira lásd a hivatkozást alább: Románia, 99. P.O., 104-106.) Interneten csak az első kötet: <http://epa.oszk.hu/03000/03049/00001/pdf/> – A magyarországi apostoli vizitáció során periódusunkban vizitált női rendekre lásd Somorjai Ádám: *Visitatio apostolica Institutorum Vitae consecratae in Hungaria, 1927–1935. A magyarországi szerzetesrendek apostoli vizitációja*, Pannonhalma 2008. (Rendtörténeti Füzetek 13.) 301–424.

C.Ss.R. – Congregatio Sanctissimi Redemptoris – Redemptorista

Alapítás éve: 1732. november 9.

Élén: superiore generale, generális

1893–1909 Matthias Raus

1909–1947 Patrick Murray

O. Cist. – Ordo Cisterciensis – Ciszterci

Alapítás éve: 1098

Élén: generális apát

1900–1920 Amadeus de Bie

1920–1927 Cassian Haid

O. P. - Ordo Praedicatorum - Domonkos

Alapítás éve: 1216. december 22.

Élén: maestro generale, Gran Maestro, nagymester

1891–1904   Andreas Frühwirth

1904–1916   Hyacinthe Marie Cormier

1916–1925   Ludwig Theissing

**O. T. - Ordo Teutonicus - Ordo domus Sanctae Mariae
Theutonicorum Hierosolymitanorum - Német Lovagrend**

Alapítás éve: 1190 (Akkó, mai Izrael)

Élén: Gran Maestro, nagymester

1894–1923   Eugen von Österreich főherceg

**OFM - Ordo Fratrum Minorum - Obszerváns Ferences
- olaszul: „minori”**

Alapítás éve: 1209. február 24. - 1517-től elvált a konventuálisoktól

Élén: ministro generale: generális miniszter

1903–1911   Dionysius Schüler

1911–1915   Pacifico Monza

1915–1921   Serafino Cimino da Capri

1921–1927   Bernardinus Klumper

**OFMConv - Ordo Fratrum Minorum Conventualium
- Konventuális Ferences, Minorita**

Alapítás éve: 1209. február 24. - 1517-től elvált az obszervánsoktól

Élén: ministro generale: generális miniszter

1891–1904   Lorenzo Caratelli

1904–1910   Domenico Reuter

1910-1919	Vittorio Maria Sottaz
1919-1924	Domenico Maria Tavani

OFMCap - Ordo Fratrum Minorum Cappucinatorum - Kapucinus

Alapítás éve: 1528

Élén: ministro generale”: generális miniszter

1884-1908	Bernardino da Andermatt
1908-1914	Pacifico da Seggiano
1914-1920	Venanzio de Lisle-Rigault
1920-1926	Giovanni Antonio Bussolari
1926-1932	Melchiorre da Benisa

OSB - Ordo Sancti Benedicti - Bencés

Alapítás éve: VI. század - Bencés Konföderáció: 1893

Élén 1893 óta: Prímás apát

1893-1913	Hildebrand de Hemptinne ⁴⁸
1913 (koadj.)-1947	Fidelis von Stotzingen

A bencés rend sajátos szerkezetű, generálisa az egyes kongregációknak van, amelyek szintén szerzetes rendnek, „ordo monasticus”-nak számítanak. A „Magyar Bencés Kongregáció” kifejezés első általunk ismert előfordulása: 1514. Elterjedt „A Pannonhalmi Szent Benedek-rend” kifejezés. 1920 óta a két megnevezés alternál. Ennek élén áll a Prézes Apát, vagy Főapát.

1892-1909	Fehér Ipoly
1910-1918	Hajdú Tibor
1918-1920	Jándi Bernardin kormányzó perjel
1920-1932	Bárdos Remig

---

⁴⁸ 1893 a Bencés Konföderáció alapítási éve. Az egyes prímás apátokra lásd a táblázatot in: *A Bencés Konföderáció*. Szerk. Somorjai Ádám OSB. Bencés Főapátság, Pannonhalma 2009. (Bencés Rendtörténet 1.) 351sk.

**SJ - Societas Jesu - Compagnia di Gesù
- Jézus Társasága, jezsuita**

Alapítás éve: 1534

Élén: generális, „*praepositus generalis*”, „*preposito generale*”

1892-1906   Luis Martín

1906-1914   Franz Xaver Wernz

1915-1942   Vladimir (Włodzimierz) Ledóchowski

Egyházi terminus technikusok

Vatikáni Államtitkárság – Általános Ügyek Szekciója – Államközi Kapcsolatok Szekciója – Történelmi Levéltár – Konkordátum – Dikasztérium – Vatikáni Apostoli Levéltár – Annuario Pontificio – Püspöki kinevezések – érsekség – metropolia – Főegyházmegye – Püspöki cím, titulus – Koadjutor – Helynök – Ordinárius – Egyházmegyék határai – Parókia, Eparchia – Generális – provinciális – Általános prokurátor – Utasítás – Jelentés – Távirat – Iktatókönyvek – V. Periódus – Positio, Posizione – Rapporti delle Sessioni – Stati Ecclesiastici – Fascikulusz – Fólió, foglio – Fakultás – vizitáció: kánoni és apostoli – ószláv, glagolita.

Az egyházi, a vatikáni adminisztráció ősi, megelőzi az egyes monarchiák, majd nemzeti államok adminisztrációjának kialakulást. Ennek megfelelően terminológiája is ősi. Indokolt, hogy röviden ismertessünk néhány fontosabb fogalmat a kutatás megkönnyítésére, gyakorlati szempontból.⁴⁹

Vatikáni Államtitkárság – Segreteria di Stato, hosszabb elnevezés: Őszentsége Államtitkársága: Segreteria di Stato di Sua Santità. Gyakorlatilag a Köztársasági Elnöki, a Miniszterelnöki és a Külügyminisztériumnak megfelelő ügyek tartoznak ide. – Vatikáni Államtitkárság, Általános Ügyek Szekciója – Sezione Affari Generali della Segreteria di Stato. Illetékessége az Egyház általános ügyei, kifejezetten pedig a Szentatya szava, tanítása, az általa aláírt dokumentumok gondozása, fordítása, tárolása, stb. – Vatikáni Államtitkárság, Államközi Kapcsolatok Szekciója – Sezione Rapporti con gli Stati, amelynek illetékességi köréhez tartozik az egyes nemzetközi szervezetekkel (pl. ENSZ, Európai Unió, egyes nemzetközi NGO-szervezetek) való kapcsolattartás is. Az egyes államokkal és nemzetközi szervezetekkel való diplomáciai kapcsolatfelvétel kimutatását táblázatosan megtaláljuk az Állam-

---

⁴⁹ A kérdésre lásd Erdő Péter: *Egyházjog*. Budapest. 2014. Továbbá: Érszegi Márk Aurél: *Pápa – Szentszék – Vatikán*. Szent István Társulat, Budapest 2014.

titkárság internetes honlapján.⁵⁰ – Vatikáni Államtitkárság, *Államközi Kapcsolatok Szekciójának Történelmi Levéltára* – Archivio Storico della Sezione Rapporti con gli Stati della Segreteria di Stato. Internetes honlapját szintén az Államtitkárságon kell keresni: Vatican.va – Curia Romana – Segreteria di Stato – Archivio Storico...⁵¹ Itt megtaláljuk a levéltár fondjainak leírását, a levéltár szabályzatát, a konzultáció feltételeit, a nyitvatartás rendjét, a kapcsolatfelvétel módját, a levéltár dokumentumainak nyomtatott feldolgozását és egyéb hirdetések.

Konkordátum: Az Apostoli Szentszék és az egyes államok közt kötött egyezményeket különböző gyakorta indifferenciált elnevezésekkel illetik. A „konkordátum” elnevezés, amely az állam és a katolikus egyház közötti általános szabályzást jelenti, úgy tűnik, lassan alakult ki. Gyakori elnevezések: konvenció (convenzione), „ígéret” („promesse”), eskü (giuramento), megegyezés (accordo), paktum (patto), konkordátum (concordato), (pápai) engedmény (indulto [papale]), stb. A régi egyházi jogi kódex által használt kifejezések: konvenció (convenzione, 3. kánon), paktum (patto concluso, 255. kánon), konkordátum (1471. kánon). Pl. a Lettországgal kötött 1922. évi megegyezést konkordátumnak nevezik, de az *Acta Apostolicae Sedis* „convenzione”-ről szól. Ezeket a kifejezéseket differenciálatlanul használják. Ilyen értelemben használták a konkordátum kifejezést a következő országokra: Bajorország, Lettország, Lengyelország, Olaszország, Baden, Németország és Románia, de már Poroszország esetében, éppen azért, mert kevésbé teljes a kapcsolatok szabályozásában, ünnepélyes konvenciónak hívják (convenzione solenne). A Csehszlovákiával 1928-ban kötött megegyezés csak bizonyos rész kérdésekre tér ki, ezért a neve: „modus vivendi”, az 1927. évi Magyarországgal kötött megegyezés neve: „intesa semplice”, amelyet a két fél

---

⁵⁰ Relazioni bilaterali della Santa Sede: http://www.vatican.va/roman_curia/secretariat_state/documents/rc_seg-st_20010123_holy-see-relations_it.html – Lásd még alább periódusunkra a nunciások táblázatos összeállítását.

⁵¹ http://www.vatican.va/roman_curia/secretariat_state/sezione-rapporti-stati/archivio-storico/index_it.htm

sohasem hozott nyilvánosságra.⁵² Árpád von Klimó „Vereinbarung”-ról, megegyezésről szól. A levéltári források azonban azt bizonyítják, hogy nincs szó sem megegyezésről, sem ratifikált vagy publikált szövegről. A magyar kormány semmiképpen nem akart egy megegyezést. Ebben az esetben kifejezőbb volna „hallgatólagos modus vivendi”-ről beszélni a két fél között.⁵³ Franciaország és Portugália esetében a paktumok a liturgikus tisztelet szabályozására vonatkoznak, amelyekkel fogadni kell Franciaország képviselőjét a keleti országokban, illetve az egyházi hierarchiát Kelet-India portugál területein.⁵⁴ Ezért az első esetben megegyezésről (accordo) van szó, a második esetben pedig konvencióról. Összességében arra gondolhatunk, hogy a konkordátum és az ünnepélyes konvenció kifejezés gyakran azonos tartalmat fejez ki. Így a Romániával kötött konkordátum, amelyet olykor ünnepélyes konvenciónak is neveznek, ténylegesen ünnepélyes konvenciónak tekintendő.⁵⁵ Meg kell jegyezzük, hogy az első cikkelyek mindig ugyanazt a témát tárgyalják, azaz meghatározza azt az államot, amelyben a Katolikus Egyházat ugyanazon jogokkal ismeri el és azt a követelményt, hogy a katolikus vallást szabadon és nyilvánosan lehet gyakorolni, továbbá, hogy az állam elismeri annak jogi személyi mivoltát és hierarchiáját. Míg a katolikus országokban nem ritka egy olyan kitétel elhelyezése is, amely több jogot ad az egyháznak, Románia esetében megelégedtek a klasszikus megfogalmazással. Egyébként nem volt az első nem katolikus ország,

---

⁵² Tervezetének szövege és faksimiléje megjelent in: Ickx, Johan: A Pápai Államtitkárság Második Szekciójának Történeti Levéltárában őrzött dokumentumok jelentősége a magyar egyháztörténetírás számára, in: Magyarország és a Szent-szék diplomáciai kapcsolatai, 1920–2015. Szerk. Fejérdy András. METEM, Budapest 2015. 45–59.

⁵³ Vö. von Klimó, Árpád: Impartialität versus Revisionismus? Zum Verhältnis zwischen dem Heiligen Stuhl und Ungarn in der Zwischenkriegszeit, in Jörg Zedler, Der Heilige Stuhl in den internationalen Beziehungen 1870–1939 (Spreti-Studien, 2), München 2010, 311–332. itt: 319.

⁵⁴ Utóbbira lásd: Pallath, Paul: *A Katolikus Egyház Indiában*, ford. Váróczi Zsuzsanna, METEM Budapest 2015., 232 lap (Egyetemes Egyház, I.).

⁵⁵ Restrepo, G. M.: *Concordata, regnante Sanctissimo Domino Pio PP. Pio XI inita, latine e gallice reddita*, Roma 1934, 4–7, 1. jegyzet.

amellyel az Apostoli Szentszék megegyezésre jutott: az első világháború előtt Oroszországgal és Szerbiával történt szerződéskötés, de Románia esetében az első megegyezés a világháborút követően történt meg – és ez a különlegessége – egy olyan országgal tehát, amely nem katolikus ugyan, de elismeri a központosított katolikus hierarchiát.⁵⁶

Dikasztérium – Dicastero: az Apostoli Szentszék központi egyházigazgatási szervei, a minisztériumok.

Vatikáni Apostoli Levéltár – Archivio Apostolico Vaticano, mely az Archivio Segreto Vaticano (Titkos Levéltár) elnevezést 2019-ben változtatta meg.⁵⁷

Annuario Pontificio – Pápai Évkönyv: minden év tavaszán megjelenik és az előző tárgyév információit tartalmazza, így: az egyes ordináriusi (érseki, püspöki, címzetes püspöki, stb.) székhelyeket ábécérendben, az Apostoli Szentszék (Vatikán) egyes hivatalainak leírását, az egyes püspökök, főpapok, vatikáni dolgozók nevét és személyi adatait (utóbbit az illető székhelye szerint), az egyes (pápai) férfi és női szerzetesrendek leírását, történeti adatait, rendfőnökeit (generálisait, a provinciálisokat nem), általános prokurátorait, akik az Apostoli Szentszékénél képviselik saját szerzetesi intézményüket. Az *Annuario Pontificio* szerkesztése a Vatikáni Államtitkárságon történik⁵⁸ és a Vatikáni Könyvkiadó (Libreria Editrice Vaticana)⁵⁹ terjeszti.

---

⁵⁶ Vö. Ickx, Johan: Nem, nem, soha! – Én nem politizálok... Lorenzo Schioppa nuncius távozása Budapestről, in: Lorenzo Schioppa első magyarországi nuncius politikai jelentéseiből 1920–1925, Szerk. Somorjai Ádám OSB, Budapest 2020. (Nunciusi jelentések 1.) 26–44. Itt: 37. 52. jegyzet.

⁵⁷ Ferenc pápa 2019. október 22-i dátummal kelt motu proprio-jaival változtatta meg a levéltár nevét. Lásd: http://www.vatican.va/content/francesco/it/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio-20191022_archivio-apostolico-vaticano.html (az olaszon kívül angol és portugál változatban is).

⁵⁸ Internetes elérhetősége: https://www.libreriaeditricevaticana.va/it/84-publicazioni-periodiche/s-1/categoria-pubblicazioni_periodiche/autore-segreteria_di_stato

⁵⁹ Internetes elérhetősége: <https://www.libreriaeditricevaticana.va/it/>

Püspöki kinevezések: alább az egyes tételek (pozíciók) címadásában a helynév az egyes egyházkörzet székhelyére utal, itt, ahol szükségesnek tűnt megadtuk a régi és a mai nevet. Pl. Trnava (Nagyszombat), Csehszlovákiában (Szlovákiában). Nem adtuk meg az egyes székhelyek latin nevét, ha nem volt szükséges, lévén, hogy inventáriumunkat olasz nyelvből fordítottuk. Ezekre eligazító a pápai évkönyv, az *Annuario Pontificio*.⁶⁰ Van *megyéspüspök* és *segédpüspök*, valamint *címzetes püspök*.

Az *érsekség* (arcidiocesi) és a *metropolia*, az *érsek* (arcivescovo) és a *metropolitita* kifejezések általában szinonimaként szerepelnek, bár nem jelentik teljes mértékben ugyanazt. A metropólia több egyházmegyét átfogó egyházi szervezet, élén a metropolitával, aki általában érsek. Érsek lehet címzetes is, így a nunciusok, a lemondott megyéspüspökök is kaphatnak c. érseki kinevezést.

Főegyházmegye – Az olasz általában az egyházmegye: „diocesi” kifejezést használja. Érsekség, illetve metropólia esetén a magyarországi nyelvhasználat szerint a „főegyházmegye” kifejezést használjuk.

Püspöki cím, titulus: A megyéspüspökök és érsekek valamely létező *szék* (latinul: sedes, olaszul: sede)⁶¹ élére kapnak kinevezést. A címzetes kinevezés valamely elenyészett püspöki szék címét jelenti. Ezeket tételesen felsorolja a pápai évkönyv, az *Annuario Pontificio*.

Koadjutor – coadiutore: VI. Pál pápa 1966-ban rendelte el, hogy a megyéspüspökök, segédpüspökök, 75. életévükben nyújtsák be lemondásukat. Ezt megelőzően a püspökök halálukig hivatalban maradtak, ha képesek voltak hivatalukat ellátni. Ha egészségük meg-

---

⁶⁰ Gyakorlati célokra ajánlható a következő, gondosan ápoltság honlap: catholic-hierarchy.org/

⁶¹ A szék kifejezés fordításához szükséges tudni, hogy az olaszban a szék mint ülőalkalmatosság „seggio”, a pápai, püspöki szék „sede”. Az angolban ugyanilyen sorrendben: „chair” és „see”. A franciában: „chaise” és „siège”. Idegen nyelvű kiadványokban előfordul, hogy a két szót tudatlanságból felcserélik.

romlott, az Apostoli Szentszék kinevezhetett segítőt, koadjutort, aki – általában utódlási joggal: „cum iure successionis” – gyakorolta az ordináriusi jogokat.

Helynök – vicario generale 1. apostoli helynök: a pápa megbízására egy ordinárius oldallagosan ellát egy egyházkormányzati egységet; 2. általános helynök: érseki vagy püspöki helynök, aki az ordinárius megbízásából, az ő nevében kormányoz bizonyos, számára engedélyezett ügyekben; 3. káptalanok helynök: széküresedés esetén a káptalan (kanonokok) választanak prépostot (nagyprépost), aki az ügyeket viszi, míg a széket be nem töltik.

Ordinárius: általában érsek, megyéspüspök, aki a papszentelés teljességének birtokában kormányoz (papot püspök szentel). Lehet *nullius* (területi) apát is: a „nullius” (1983 óta: „területi”) apátok ordináriusi, tehát megyéspüspöki jogokat gyakorolnak, akkor is, ha nincsenek püspökké szentelve. Általában ősi bencés apátságok kaptak ilyen pápai privilégiumot, amelyek saját plébániákon lelkipásztori munkát is végeznek

Egyházmegyék határai: az első világháborút lezáró békekötéseket követően az egyes (új) államok (új, mint Csehszlovákia) arra törekedtek, hogy államhatáraikhoz igazítottassák az egyházi közigazgatási határokat is. A határok által szelt egyházmegyék irodalma örvedetesen gyarapodik. Magyar vonatkozásban a Trianoni békekötés 100. évfordulója kapcsán jelent meg több munka.⁶²

---

⁶² Fejérdy András: A katolikus Egyház Trianon után, in: JEL Újság: <https://www.jelujsg.hu/a-katolikus-egyhazi-trianon-utan>; Tóth Krisztina: Trianon egyházkormányzati következményei, in: <https://barankovics.hu/trianon-egyhazi-kormanyzati-kovetkezmenyei/>; korábról lásd: Sebők László: A katolikus egyházszerkezet változásai Trianon óta, in: Regio 2 (1991) 3. sz., 65–88; Thoroczky Gábor: Észrevételek A katolikus egyházszerkezet változásai Trianon óta című tanulmányhoz, in: Regio 3 (1992/3) 223–227; Gergely Jenő: Az erdélyi görögkatolikus román egyház, in: Regio 2 (1991) 3. sz., 106–117. – Somorjai Ádám OSB: Helyzetkép a trianoni békeszerződés által szelt római és görögkatolikus egyházmegyékről. Elhangzott: Trianoni emlékkonferencia, Esztergom, 2020. szeptember 11. Laskai Osvát Antikvárium szervezésében. Megjelenés alatt.

A *parókia* szó a magyar nyelvben a görög nyelvhasználatot követi és görögkatolikus plébániát jelent. Az olaszban a „*parrocchia*” szó a római rítusú plébániákat is jelenti. – A görögkatolikus egyházmegyék esetében nem egyházmegyét, hanem *eparchia* (*exarchia*) kifejezést kellene használni, de ezekhez forrásaink nem ragaszkodnak, így a görögkatolikus egyházmegyék esetében nem használjuk az *eparchia* kifejezést.

Generális – *Minister generalis*, *ministro generale*, szerzetesrendi főnökök. Beosztottjai a *provinciálisok*, a tartományfőnökök.

Általános prokurátor – *procurator generalis*. A generális prokurátor a szerzetesjogban és a gyakorlatban megfelel az ügyvivő, az ágens tisztének: „*Stellvertreter einer geschäftsfähigen Person, der zu rechtsgeschäftlichem Handeln (CIC 124) im fremden Namen befähigt und berechtigt ist.*”⁶³ Mivel a szerzetesrendek nemzetfeletti, a prokurátor tisztséget általában nem magyar szerzetes tölti be, kivéve a magyar bencéseket. A Pannonhalmi Szent Benedek-rend, vagy a Magyar Bencés Kongregáció prokurátorai e periódusban: Serédi Jusztinián OSB 1920–1927 és Janota Cirill OSB 1928–1942.⁶⁴

Utasítás – *Dispaccio*: a Vatikáni Államtitkárság nagyobb előjárója, általában a bíboros államtitkár levele a pápai képviselőhöz (*nunciushoz*).

---

⁶³ Hülskamp, M., *Procurator*, in: *Lexikon für Theologie und Kirche*, 3. kiadás, 8 (1999) 622. Lásd még: Broeck G. van den, *Procuratore Generale*, in: *Dizionario degli Istituti di Perfezione*, VII (1973) 879–880; 881–882; Rincón T., *Procuratore Generale: Il CIC*², in: *Dizionario degli Istituti di Perfezione*, VII (1973) 882–883; De Paolis V., *Il procuratore generale*, in: *Informationes SCRIS* 11 (1985) 1. sz., 108–125.

⁶⁴ Vö. A Magyar Bencés Kongregáció tagjai a római Szent Anzelm kollégiumban, 1888–1998, in: Sólomos Sz., *Pannonhalma élete*, i. m., 306–307. Lásd még, Uő, *A Magyar Bencés Kongregáció szerepe a római Szent Anzelm Kollégium és a Bencés Konföderáció létrejöttében*, in: *MEV-REGNUM* 7 (1996) 1-2. sz., 134–135.

Jelentés – Rapporto. A pápai képviselő levele az Apostoli Szentszék (Vatikáni Államtitkárság) nagyobb elöljárójához, általában a bíboros államtitkárhoz.

Távirat – cifra, cifrato. Rejtjelezett (sifrírozott) távirat.

Iktatókönyvek – Registri: 1925. december 31-ig közös az Államtitkárság Általános Ügyek Szekciójával, ezek az iktatókönyvek a maguk fizikai valóságában az Apostoli Levéltár konzultációs termében lehetők a polcról. 1926-tól saját, ezek a kötetek a Történelmi Levéltárban, de nem a Kutatóteremben vannak. A kutatást elősegíthetik még a cédulák (*schede*), ezek azonban csak az Államtitkárság esetében konzultálhatók az Apostoli Levéltár kutatótermében.

IV. periódus – IV. periodo. A vatikáni levéltárak konzultáció előtti megnyitását jelenti az általunk vizsgált levéltárban használt terminus technicus. Ezt a IV. periódust, tehát XI. Piusz pápa hivatali idejét a Vatikán 2006-ban nyitotta meg a konzultáció számára.⁶⁵

Positio, olaszul *Posizione*. Általában az egyes sorozatok, azaz országok megnevezése, pl. Argentina, Pos. 363, stb.

E bilaterális, azaz államközi (pl. Vatikán–Argentína, Vatikán–Magyarország) kapcsolatokat egészíti ki a *Rapporti delle Sessioni*, azaz a kongregációs ülések, bíborosi bizottság szesszióinak beszámoló anyaga, továbbá a *Stati Ecclesiastici* sorozat, amely korábban az Egyházi Állam, újabban a Vatikán városállam anyagát őrzi.⁶⁶

A „Ponenza” szót problémafölvetésnek fordítottuk, ezt általában a dikasztérium vezetője írásban bocsátja a bíborosok rendelkezésére.

---

⁶⁵ Ennek részleteire lásd: Fejérdy András: A Vatikáni Titkos Levéltár legutóbb megnyílt iratanyagáról. A vatikáni levéltár megnyitása(i), in. Levéltári Szemle 57. évf. 2007. 3. szám, 42–48.

⁶⁶ A Vatikán városállam 1929. február 11-vel alakult meg, XII Piusz pápa és Mussolini megegyezése, a Lateráni egyezmény – *Patti lateranensi* – aláírásával. Az aláíró az Apostoli Szentszék részéről Pietro Gasparri államtitkár volt.

Az egyes országok anyagába is bekerültek a Szessziókból egyes tételek, esetünkben a legtöbb Csehszlovákiában, de Romániában is.⁶⁷ Az ún. „vegyes szessziók” arra utalnak, hogy nem csupán a Rendkívüli Egyházi Ügyek Szent Kongregációjának bíboros tagjai voltak hivatalosak, hanem más illetékes kongregáció bíboros tagjai is.

Faszcikulusz. Korábbi periódusokból ismeretes a faszcikulusz kategóriája is. 1939-ig ugyanis zöld színű borítóval ellátott faszcikuluszokba kötötték be az egyes iratcsomókat. Egy-egy faszcikulusz kb. 60–100 számozott fólióból áll. 1939. februárjától ettől a gyakorlattól eltér a levéltár, ugyanis digitális változatban lehet megtekinteni computer képernyőjén.

Fólió, olaszul foglio, az egyes levéltári dokumentumok oldalszáma, melyeket kiadványunk nem tüntet fel.

Fakultás – egyházbjogi műszó, általában delegált felelősség, ill. engedély értelmében használatos.

A *vizitáció* szó látogatást jelent, adott esetben, egyházi elöljáró (nuncius, püspök) látogatását meg valamely egyházi intézményt (egyházmegyét, szerzesházat), amely az ő illetőségi területe. Megkülönböztetünk *kánoni vizitációt* és *apostoli vizitációt*. Utóbbiról akkor van szó, amikor maga a pápa rendeli el. A kánoni vizitációt az egyházbjog (szerzetesek esetében a partikuláris jog) által előírt módon, periodikusan kell végezni, szerzetesházakban a magasabb szerzetesi elöljárók általában háromévente, püspökök vagy apostoli kormányzók, saját egyházmegyéjükben – a gyakorlat szerint – legalább egyszer, szolgálati idejük alatt. A vizitációs jegyzőkönyv hasznos történeti forrás a vizitált helyre.

Ószláv, glagolita. A vizsgált periódusban visszatérő probléma a dalmáciai, az isztriai, egyes horvátországi templomokban, kolostorokban

---

⁶⁷ Lásd táblázatos kimutatásunkat fentebb: 131sk.

az ószláv, a glagolita nyelvű liturgia használata, amelyet Róma nem engedélyezett. Az olaszban a következő terminusokat találjuk:

glagolito, paleoslavo/paleoslavico, veteroslavo, sőt, veteroslovenico, azaz ószlovén. A „szláv” nyelvre a következő kifejezéseket találtuk: slavo, schiavetto, schiavone.

Irodalom

- A Bencés Konföderáció. Szerk. Somorjai Ádám OSB. Bencés Főapátság, Pannonhalma 2009. (Bencés Rendtörténet 1.) 352 lap.
- Adriányi Gábor: *Documenta Vaticana historiam autonomiae catholicae in Hungaria illustrantia. Vatikáni okmányok a magyar katolikus autonómiáról 1891–1920. Argumentum*, Budapest 2011. 481 lap. (Dissertationes Hungaricae ex historia Ecclesiae XVIII.)
- Annuario Pontificio*, Pápai Évkönyv, minden évben megjelenik.
- A Rendkívüli Egyházi Ügyek Szent Kongregációja Levéltárának (Vatikánváros) a magyarországi egyházakra vonatkozó forrásai 1803–1903). Összeállította Eördögh István, Szeged 1992. 115 lap.
- A Vatikáni Államtitkárság Államközi Kapcsolatok Szekciója Történeti Levéltárában őrzött dokumentumok olasz nyelvű inventáriumának hungarika anyagai, 1939. február 10.–1948. december 31. Szerk. Somorjai Ádám OSB. METEM, Budapest 2020. 108 lap. <http://real.mtak.hu/107228/>
- A Vatikáni Államtitkárság Történeti Levéltára hungarika anyagainak inventárium. XI. Piusz pápasága 1922. február–1939. február 10. közti periódus mutatója. Válogatás. Szerk. Somorjai Ádám OSB. MNL OL, Budapest 2021.
- Broeck G. van den: *Procuratore Generale*, in: *Dizionario degli Istituti di Perfezione*, (Róma) VII (1973) 879–882.
- Dai Rapporti del primo nunzio apostolico in Ungheria S. E. Mons. Lorenzo Schioppa 1920-1925 – Lorenzo Schioppa első magyarországi nuncius politikai jelentéseiből 1920–1925.* Szerk. Somorjai Ádám OSB. METEM, Budapest 2020. 382 lap. (Nunciusi jelentések, 1.)
- Dai Rapporti del nunzio apostolico in Ungheria S. E. Mons. Cesare Orsenigo 1925-1930 – Cesare Orsenigo magyarországi nuncius politikai jelentéseiből 1925–1930.* Szerk. Somorjai Ádám OSB. METEM, Budapest 2020. 252 lap. (Nunciusi jelentések, 2.)
- Dai Rapporti del nunzio apostolico in Ungheria S. E. Mons. Angelo Rotta 1930-1939 – Angelo Rotta magyarországi nuncius politikai jelentéseiből 1930–1939.* Sajtó alá rendezte Csíky Balázs. (Nunciusi jelentések, 3.), előkészületben.

- Dai Rapporti del nunzio apostolico in Ungheria S. E. Mons. Angelo Rotta 1938-1945 – Angelo Rotta magyarországi nuncius politikai jelentéseiből 1938–1945.* Sajtó alá rendezte Somorjai Ádám OSB. (Nunciusi jelentések, 4.), előkészületben.
- De Marchi, Giuseppe: *Le nunziature apostoliche dal 1800 al 1956*, Libreria Edirice Vaticana 1957. Újranyomás: 2006. 281 lap.
- De Paolis V., Il procuratore generale, in: *Informationes SCRIS*, (Róma) 11 (1985/1) 108–125.
- Erdő Péter: *Egyházjog*. Szent István Társulat, Budapest 1991. 1992. 2003. 2005. 2014. 894 lap. (Szent István kézikönyvek 7.)
- Érszegi Márk Aurél: *Pápa – Szentszék – Vatikán*. Szent István Társulat, Budapest 2014. 208 lap.
- Fejérdy András: A Vatikáni Titkos Levéltár legutóbb megnyílt iratanyagáról. A vatikáni levéltár megnyitásai), in: *Levéltári Szemle* 57 (2007) 3. sz., 42–48.
- Gergely Jenő: Az erdélyi görögkatolikus román egyház, in: *Regio* 1991. 3. sz., 106–117.
- Hrabovec, Emília: *Slovensko a Sväta stolica 1918–1927 vo svetle vatikánskych pramenov [Szlovákia és az Apostoli Szentszék 1918–1927 a vatikáni források tükrében]*, Bratislava 2012. 557 lap.
- Hülskamp, M.: Prokurator, in: *Lexikon für Theologie und Kirche*, 3. kiadás, 8 (1999) 622.
- Ickx, Johan: A Szentszék külügyi történeti levéltára, különös tekintettel Magyarországra, in: *Levéltári Szemle* 65 (2015) 2. sz., 5–25.
- Ickx, Johan: A Pápai Államtitkárság Második Szekciójának Történeti Levéltárában őrzött dokumentumok jelentősége a magyar egyháztörténetírás számára, in: *Magyarország és a Szentszék diplomáciai kapcsolatai, 1920–2015*. Szerk. Fejérdy András. METEM, Budapest 2015. 45–59.
- Magyar Katolikus Almanach*. Országos Katolikus Szövetség, Budapest 1927. 821 lap. <https://epa.oszk.hu/03000/03049/00001/pdf/>
- Magyar Katolikus Almanach*, II. évf. Országos Katolikus Szövetség, Budapest 1928.
- Magyar Katolikus Almanach*, III. évf. Országos Katolikus Szövetség, Budapest 1929.

- Magyar Katolikus Almanach*, IV-V. évf. Országos Katolikus Szövetség, Budapest 1930.
- Magyarország és a Szentszék kapcsolatának 1000 éve*. Szerk. Zombori István. METEM, Budapest 1996. 337 lap.
- Magyarország és a Szentszék diplomáciai kapcsolata, 1920–2000*. Szerk. Zombori István. Szent István Társulat – METEM, Budapest 2001. 136 lap.
- Magyarország és a Szentszék diplomáciai kapcsolatai, 1920–2015*. Szerk. Fejérdy András. METEM, Budapest 2015. 280 lap.
- Mercati, Angelo: *Raccolta di Concordati su materie ecclesiastiche tra la Santa Sede e le autorità civili*, Tipografia Poliglotta Vaticana, I. kötet (1098–1914), Róma 1919. II. kötet (1915–1954), Città del Vaticano 1954.
- Pettinaroli, Laura: *Les sessions de la congrégation des Affaires ecclésiastiques extraordinaires: évaluation générale (1814–1938) et remarques sur le cas russe (1906–1923)*, in: *Mélanges et l'École française de Rome – Italie et Méditerranée modernes et contemporaines*, vol. 122-2. Róma 2010. 493–537.
- Regoli, Roberto: *Decisioni cardinalizie ed interventi papali. Il caso della Congregazione degli Affari Ecclesiastici Straordinari*, in: Pettinaroli, Laura (szerk.): *Le gouvernement pontifical sous Pie XI. Pratiques romaines et gestion de l'universel. École française de Rome*, Róma 2013. (Collection de l'École française de Rome, 467) 481–501.
- Rincón T., Procuratore Generale: *Il CIC²*, in: *Dizionario degli Istituti di Perfezione*, (Róma) VII. kötet, 1973. 882–883.
- Sebők László: *A katolikus egyházszerkezet változásai Trianon óta*, in: *Regio 2* (1991) 3. sz., 65–88.
- Somorjai Ádám OSB: *Visitatio apostolica Institutorum Vitae consecratae in Hungaria, 1927–1935. A magyarországi szerzetesrendek apostoli vizitációja*, Pannonhalma 2008. 576 l. (Rendtörténeti Füzetek 13.), <http://mek.oszk.hu/15400/15496>
- Somorjai Ádám OSB: *Vatikáni források a szlovák államiság kezdeteire 1918–1927. A szlovák–magyar közös egyháztörténelem egyoldalú szemlélete igényes tudományos publikációkban?* in: *Magyar Egyháztörténeti Vázlatok* (a továbbiakban: MEV) 24 (2012), 3-4. sz., 167–181.

- Somorjai Ádám OSB: Kétszáz éves a Vatikáni Államtitkárság történeti – „külügyminisztériumi” – levéltára. Módszertani szempontok a magyar vonatkozású források kutatásához, in: *Levéltári Közlemények* 87 (2016) 219–247.
- Somorjai Ádám OSB: Magyar vonatkozású kutatások a Vatikáni Államtitkárság Történeti Levéltárában, in: *Levéltári Szemle* 66 (2016), 3. sz., 45–57.
- Somorjai Ádám OSB: Újabb chrestomátiák az Apostoli Szentszék és Csehszlovákia kapcsolataira 1919–1925 ill. 1917–1928 között, in: *MEV* 29 (2017), 1-2. sz., 137–143.
- Somorjai Ádám OSB: Zweihundert Jahre des Archivs der Sektion für die Beziehungen mit den Staaten des Vatikanischen Staatssekretariats – des Außenministeriums des Vatikans. Charakteristika einer spezifischen Quellenlage mit besonderer Rücksicht auf den Pontifikat Pius XI. (1922–10. Februar 1939), in: *MEV* 30 (2018), 3-4. sz., 95–120.
- Somorjai Ádám OSB: XII. Piusz pápa periódusának megnyitása felé. A vatikáni levéltárak tanulmányi napja. Róma, Augustinianum, 2020. február 21. In: *MEV* 32 (2020), 1-2. sz., 170–173.
- Somorjai Ádám OSB: *Helyzetkép a trianoni békeszerződés által szelt római és görögkatolikus egyházmegyeikről*. Elhangzott: Trianoni emlékkonferencia, Esztergom, 2020. szeptember 11. Laskai Osvát Antikvárium szervezésében. Megjelenés alatt.
- Sólymos Szilveszter: A Magyar Bencés Kongregáció tagjai a római Szent Anzelm kollégiumban, 1888–1998, in: Sólymos Sz., *Pannonhalma élete a XIX. században. Összegyűjtött rendtörténeti tanulmányok*, Főapátság, Pannonhalma 1999. (Rendtörténeti Füzetek 3.) 306–307.
- Sólymos Szilveszter: A Magyar Bencés Kongregáció szerepe a római Szent Anzelm Kollégium és a Bencés Konföderáció létrejöttében, in: *MEV-REGNUM* 7 (1996), 1-2. sz., 134–135.
- Squicciarini, Donato: *Die apostolischen Nuntien in Wien*, Libreria Editrice Vaticana, Vatikán 1999. 320 lap + „Bildteil”, metszetek, festmények az apostoli nunciusokról.

- Sztyahula László: *A csehszlovákiai magyar katolikus egyház története 1918–1950*, Ász Studio, Kéménd 2013. 227 lap. <http://doktori.btk.elte.hu/hist/sztyahulalaszlo/diss.pdf>
- Thoroczkay Gábor: Észrevételek A katolikus egyházszerkezet változásai Trianon óta című tanulmányhoz, in: *Regio 3* (1992/3) 223–227.
- Tóth Krisztina–Tusor Péter: *Inventarium Vaticanum I: A Budapesti Apostoli Nunciatura levéltára (1920–1939)*, Budapest–Róma 2016. 359 lap. – https://institutumfraknoi.hu/inventarium_vaticanum_i_budapesti_apostoli_nunciatura_leveltara_1920_1939
- Vadan, Mariuca, *Le relazioni diplomatiche tra la Santa Sede e la Romania: 1920–1948*. Libreria Editrice Vaticana, Vatikánváros 2001. 312 lap.

További vonatkozó irodalom:

http://www.vatican.va/roman_curia/secretariat_state/sezione-rapporti-stati/archiv-io-storico/bibliografia/bibliografia_it.html

Névmutató

- Adriányi Gábor 153
Akšamović, Anton, Bosna (Djarkovo) és Sirmium (Srijem) püspöke 60, 61, 98
Apponyi Albert gróf 47, 48
Avarescu, Alexandru miniszterelnök 124
Aversa, Giuseppe 26
- Bakonić [Bakotić], Luigi** 135
Baksay Károly káptalani helynök 75
Balás Lajos 131
Bárdos Remig OSB pannonthalmi főapát 141
Bárta, Šimon, České Budějovice püspöke 99
Bastien, Pierre, OSB 48, 49, 51, 52, 67, 90, 91
Bauer, Antun, zágrábi érsek 54
Bauer, Maria, Travnik, Szarajevo 54
Bavona, Alessandro 137
Benedek, XV. pápa 1, 3, 10, 13, 15, 51, 52, 53, 55, 57, 58, 59
Benedek, XVI. pápa 113, 115, 117, 119, 121, 129
Beneš, Edvard, külügyminiszter 85, 103
Berchtold gróf [Berchtlot] gróf 109
Bervaldi, Josip, salonai plébános 33
- Bethlen-kormány 101, 119
Békefi Remig O.Cist., zirci apát 75
Biederlack, Joseph SJ 43
Bielek, Rev. 82
Bilinski miniszter 49
Bláha, Marián, besztercebányai püspök 99
Bonefačić, dalmáciai püspökjelölt 107
Borgongini Duca, Francesco 126
Borzatti, Ivan (Zára), c. milevi püspök 21, 22, 26, 27, 29, 32, 34, 40, 52
Brechler, Jan, nerezinei plébános 38
Bressan, Giovanni, pápai magántitkár 39
Broeck G. van den 149j, 153
Buconjić, Paškal, mostari püspök, apostoli kormányzó 44, 46
Bulić, Mons. 112
Bunea, Agostino, Mons. 121
Burica, Luka, spalatói kanonok 50
Bussolari, Giovanni Antonio, OFM Cap generális 141
- Camilli, Nicolae Iosif, OFM-Conv. jászvásári püspök 21
Cankar, Mons. „Hrvatski Dnevnik” főszerkesztője 51

- Caratelli, Lorenzo, OFMConv generális 140
- Careggi, Alexander, brčkói káplán (Bosznia) 159
- Carić, Georg ceramusi c. püspöki székből áthelyezett spalato-makarskai püspök 68, 69, 85
- Carvin, Josip, OFM obszerváns ferences tartományfőnök 32, 36
- Cassetta, Francesco di Paola, a Zsinat Kongregáció prefektusa 54, 128, 159
- Cerretti, Bonaventura 126, 131
- Cherubini, Francesco 137
- Chomyszyn, Grzegorz, Mons. 62
- Cimino da Capri, Serafino OFM generális 140
- Cormier, Hyacinthe Marie, OP generális 140
- Coromini, Rodolfo, Gróf Ausztria-Magyarország szentszéki ügyvivője 17, 20
- Costantini, Celso, fiumei apostoli kormányzó 83, 89
- Cretoni, Serafino bíboros, a Rítuskongregáció prefektusa 34, 126
- Császka György kalocsai érsek 24
- Csernoch János, dr. esztergomi kanonok, érsek, Magyarország prímása 41, 60, 74, 75, 76, 82, 88, 102, 113, 114
- Csíky Balázs 153
- Cuka, kanonok 112
- Daianu, Elia, Rev. 124
- da Andermatt, Bernardino, OFMConv generális 141
- da Benisa, Melchiorre, OFMConv generális 141
- da Seggiano, Pacifico, OFMConv generális 141
- de Azevedo, Ottavio Cagiano 128
- de Bie, Amadeus, O.Cist. generális 139
- de Hemptinne, Hildebrand, OSB prímás apát 141
- De Lai, Gaetano 127
- de Lisle-Rigault, Venanzio, OFMConv generális 141
- De Marchi, Giuseppe 137j, 154
- De Paolis V. 149j, 154
- Dessewffy Sándor csanádi püspök 19, 26, 41
- di Belmonte, Gennaro Granito, bécsi apostoli nuncius 22, 24, 28, 30, 31, 37, 38, 41, 43, 44, 137
- di Paola Cassetta, Francesco 54, 128
- Drohobeczky, J. a kőrösi püspök, polybotuszi c. püspök 70, 84
- Dudás Róbert Gyula 76j
- Dvornik, Mate, zárai érsek 22, 41

- Eördögh István 12, 153
Erdő Péter 154
Evetovics káptalani helynök 108
Érszegi Márk Autél 154
- Falconio, Diomede Angelo Raffaele Gennaro 129
Fehér Ipoly OSB pannonhalmi főapát 141
Fejérdy András 145j, 148j, 150j, 154, 155
Ferenc Ferdinánd főherceg, osztrák trónörökös 51, 100
Ferenc pápa 146j
Fischer-Colbrie kassai püspök 69, 97
Frențiu, Valeriu Traian, lugosi, majd nagyváradi püspök 124
Frühwirth, Andreas, OP generális 160
- Gasparri, Pietro 54, 125, 150j
Gattin, Michele SJ 25
Gennari, Casimiro 128
Gergely-naptár 62, 160
Gergely Jenő 148j, 154
Ghika herceg 122
Giers úr diplomáciai képviselőnek hivatalos elismerése 100
Gjivoje, Antun, spalatói püspök 52, 58, 59
Glavinić, Angel, trebinjei esperes plébános 44
- Gotti, Girolamo Maria, OCD 126
Granito Pignatelli di Belmonte, Gennaro 22, 24, 28, 30, 31, 37, 38, 41, 43, 44, 137
Grosch kanonok, besztercebányai egyházmegye 93
Gušić, Elia sirmium-bosnai = djakovói egyházmegye papja 18
- Haid, Cassian, O. Cist. generális 139
Hajdú Tibor OSB pannonhalmi főapát 141
Hanauer István váci megyéspüspök 75
Hlinka, Rev. 98, 103
Hock János, Rev. politikus, író, a Magyar Nemzeti Tanács elnöke 86
Hohenlohe, Konstantin, OSB 94
Hossu, Iuliu, szamosújvári püspök 63
Hrabovec Emília 154
Hülskamp, M. 149j, 154
- Ickx, Johan 9j, 146j, 154
Ivancsó Bazil munkácsi rutén görögkatolikus egyházmegye pap 76, 76j
- Jacobini bécsi nuncius 30
Jacquet, Dominique, szalamiszi címzetes érsek 57

- Jáncsi Bernardin OSB kormányzó perjel 141
 Janota Cirill OSB 149
 Jehlička, Rev. 98
 Jelić, Luka, a zárai központi szeminárium teológiatanára 22, 23
 Jonsescu, Take, román miniszterelnök 124
 József főherceg, Habsburg 109
 Jurišić, Jakov sirmium-bosnai = djakovói egyházmegye papja 18
- K**
 Kaltner, Balthasar agathopoliszi c. püspök, salzburgi nagyprépost 20
 Kanter Károly apostoli vizitátor 86
 Katschthaler, Hans bíboros, salzburgi érsek 19, 20
 Károly, I. császár, magyar király 61, 68, 74, 92, 106
 Káuzli D. kanonok 72
 Khuen, Gróf magyar miniszter 24
 Klumper, Bernardinus OFM generális 140
 Kmet'ko – Nyitra 99
 Kohl Medárd OSB, szamoszatai címzetes püspök, esztergomi segédpüspök 36, 42
 Korenić, Stjepan, püspökjelölt 98
- Kosćák János kanonok, szarajevói káptalan nagyprépost 22
 Krapac, Ivan, kanonok, zágrábi segédpüspök, djakovói püspök 18, 57, 60
 Kránitz K. Mons. 72
 Krofta, Kamil 135
- L**
 Lambruschini-féle utasítás 45
 Lampe, Evgen, Rev. ljubljanoi egyházmegyes pap 15
 Laskai Osvát 148j, 156
 Lauri, Lorenzo 138
 Ledóchowski, Vladimir (Włodzimierz), SJ generális 142
 Leó, XII. pápa 36, 129
 Lippay úr 47
 Liva, Valentino, Mons. Fiume és környéke apostoli vizitátora 88, 89
 Lucaciu, Kostantin, plébános 28
- M**
 Maglione, Luigi, Mons. 71, 92
 Mahnič, Anton, vegliai püspök 27, 38, 58
 Majláth G. Károly erdélyi püspök 26, 57, 68, 79
 Marcewich kanonok, krki püspökjelölt 107
 Marčelić, G. Josip, dubrovniki, ragusai püspök 18, 77, 79
 Marković, Marijan, Banja Luka-i püspök 46
 Marmaggi, Francesco 138

- Martinec, Ignac fiumei nagyprépost 31
- Martinelli, Sebastiano 127
- Mayer Béla káptalani helynök 24
- Marini, Niccolò 127
- Martín, Luis, SJ generális 142
- Marušić senji püspök 88
- Masaryk elnök 104
- Mercati, Angelo 155
- Merry del Val y Zulueta, Rafael 126, 127
- Micara, Clemente, a csehszlovák püspöki karhoz rendelt szentszéki ügyvivő, nuncius 76, 81, 94, 98, 99, 104, 137
- Mikes János szombathelyi püspök 70
- Mileta, Rev. Rítuskongregáció tanácsosa, šibeniki püspökjelölt 99, 107
- Milinović, Šimun, antivari érsek 44
- Milošević OFM, konventuális ferencesek tartományfőnöke 90, 105
- Miric, Giovanni kanonok, koadjutor jelölt 56
- Montagnac-Vörös báró 100
- Monza, Pacifico OFM generális 140
- Moscatello, N. Rev. létszámföltti titkos kamarás 110, 112
- Murat, Andrea, Rev. 102
- Murray, Patrick CSsR generális 139
- Mussolini 150j
- Nakić, Filip Frano, spalatói és makarskai püspök 17, 22, 33, 35, 37, 51
- Németh József, pápai trónálló, káptalani helynök, isauriai c. püspök, csanádi apostoli kormányzó, segédpüspök 26, 41, 58
- Nicolanzi Pietro, Dalmácia zárai központi teológiai szemináriumának lelki igazgatója 37
- Nicolescu, Alexandru, gyulafehérvári kanonok, román prokurátor, lugosi püspök 71, 79, 123, 124
- Nicotra, Sebastian, a Szentszék bécsi ügyvivője 20, 26
- Nocella, Carlo 127
- Novak, Jakov, lesinai kanonok 31
- Novák István eperjesi görög-rutén püspök 62, 99, 111
- Nyárádi Dénes, a kőrösi/ križevci görögkatolikus egyházmegye apostoli kormányzója, majd püspöke 53, 70, 98, 111
- Ogno, Mons. 75, 79, 82
- Orbán, VIII. pápa 556
- Orsenigo, Cesare 153

- Palunko, Vicencij, a szarajevói káptalan fődiákonusa, spatolói segéspüspök 20, 22 40, 44, 47, 50, 52, 53, 55, 57, 58, 59, 113, 115, 117, 119, 121, 125, 126, 127, 128
- Pallath, Paul 145j Piusz, XI. pápa 138, 145j, 150, 150j
- Panici, Diomede, a Rítuskongregáció titkára 23, 26 Piusz, XII. pápa 150j
- Pappafava, L., šibeniki püspök, lesinaí/hvari püspök 61, 68, 80 Podraczky István, rosenauí (rozsnyói) káptalani helynök 24, 93
- Pataky Arnold budapesti szentírás tanár 75 Posilović, Juraj, zágrábi érsek 18, 45
- Papp Antal rutén püspök 94 Prodan, Ivo 33
- Pavlov, Damian, Castel Abbadesa-i/Kaštel Gomilicai plébánia kormányzó 35 Pulisic, Vincent, šibeniki püspök, zárai érsek 32, 56, 59
- Pálffy Móricz gróf 79, 135 Rada I. kanonok 72
- Pennesco [Pennescu], Dimitrie C. 136 Radnai besztercebányai püspök 93
- Peric, Ernst, dr., a reálgimnázium hittantanára 37 Rampolla bíboros 42
- Pettinaroli, Laura 155 Ratti, Achille 138
- Péter szerb király 91, 104 Raus, Matthias, CSsR generális 139
- Pfeiffer veszprémi szeminarista fölmentése szabálytalanság alól 64 Regoli, Roberto 155
- Pignatelli di Belmonte, Granito, Gennaro 22, 24, 28, 30, 31, 37, 38, 41, 43, 44, 137 Remete Szent Pál 8, 16
- Pista, Matteo, Rev. 16, 17 Restrepo, G. M. 145j
- Piusz, IV. pápa 127 Reuter, Domenico, OFMConv generális 140
- Piusz, VII. pápa 125 Rincón T., 149j, 155
- Piusz, X. pápa 1, 3, 10, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 25, 27, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 38, 39, Rodić, Rafael OFM djakovói püspökjelölt 44
- Rott Nándor veszprémi püspök 64
- Rotta, Angelo 153
- Ruer, Mons. 105

- S. Girolamo 67j
 Sabbaghian, Bedros, Boghos
     XII. kilikiai örmény pátriárka 30
 Sapieha, krakkói érsek 117
 Šarić, Ivan, cezaropoliszi címzetes püspök, szarajevói érsek 55, 60, 102, 107
 Sbarretti Tazza, Donato Raffaele 126, 128
 Scapinelli, Raffaele, di Leguigno a Rendkívüli Egyházi Ügyek Kongregációjának titkára, bécsi apostoli nuncius, Szerzetesi Kongregáció bíboros prefektusa 47, 48, 52, 53, 54, 55, 56, 126, 129, 137
 Scarpa, Vincenzo, šibeniki káptalani helynök 77, 80
 Schindler, Franz, dr. kultuszminisztériumi tanácsos 92
 Schober, G. CSsR, a Rítuskongregáció tanácsosa 23, 30
 Schioppa, Lorenzo, apostoli nuncius 75, 138, 146j, 153
 Schüler, Dionysius, OFM, az obszerváns ferences generális 28, 140
 Sebők László 148j, 155
 Seitz, Karl, köztársasági elnök 73
 Serafini, Domenico, OSB 126, 128
 Seydl, E., Eukarpia c. püspök 68
 Siminiati, S. lesinai egyházmegyében káptalani helynöknek 63
 Sinigaglia professzor 57
 Skarpa, Rev. 105
 Snap, Makso plébános és a Dugo Selo-i körzet képviselője 19
 Somorjai, Ádám OSB 10j, 11j, 12, 13, 13j, 131j, 141j, 146j, 148j, 153, 154, 155, 156
 Somssich József, gróf 136
 Sottaz, Vittorio Maria, OFM-Conv generális 141
 Sólymos Szilveszter OSB 149j, 156
 Squicciarini, Donato 133j, 156
 Stadler, Josip, szarajevói érsek 46, 48, 51, 52, 53
 Starčević, Ante 32
 Steinhuber bíboros 43, 43j
 Stipetić, Jakov, verbagnói/Vrbanji káplán 29, 40
 Strossmayer, Josip Juraj, djakovói püspök 25, 31, 45
 Suciú, Vasile, gyulafehérvár-foogarasi román érsek 73, 77
 Sulyok István temesvári pap 43
 Szalay Mátyás erdélyi egyházmegyes pap fölmentése 76
 Szánthó Geyza, dr. csanádi teológianár 41
 Szent Anzelm 149j
 Szent Cirill és Metód 31, 100

- Szent Ferenc harmadrend 25
Szent István 143, 154, 155
Szent Jakab (Sveti Jakov) község
38
Szent Jeromos temploma
(Róma), Szent Jeromos in-
tézet 67, 105, S. Girolamo
67j
Szent Jeromos [kolostor?] feren-
cesei, Dalmácia 28
Szent Jeromos tartomány 90
Szent Rozália és Nepomuki
Szent János-templom 78
Szentkláray Jenő csanádi nagy-
prépost 62
Széchenyi Miklós [Nicolai C.
Szcietcezi] győri címzetes
püspök 24
Szécsen Miklós gróf, Ausztria-
Magyarország szentszéki
nagykövete 55, 135
Szyahula László 157
- Tabakovics Ödön munkácsi
rutén görögkatolikus egy-
házmegyesi pap 76, 76j
Taliani, Emidio bíboros, bécsi
apostoli pronuncius 17, 137
Tavani, Domenico Maria, OFM-
Conv generális 141
Telbisz, Rev. plébános 109
Teleki-kormány 101
Theissling, Ludwig OP generá-
lis 140
Thoroczkay Gábor 148j, 157
Tonti, Giulio 129
- Tóth Krisztina 13, 148j, 157
Török János, Rev. 86
Tripepi, Luigi 127
Tusar-kormány 103
Tusor Péter 13, 157
- Uroić kapucinus 91
- Vadan, Mariuca, 157
Valfrè di Bonzo, Teodoro, bécsi
apostoli nuncius 58, 129,
137
Vannutelli, Serafino bíboros 26
Vannutelli, Vincenzo 128
Vaszary Kolos OSB bíboros,
Magyarország primása
Városey Gyula székesfehérvári
püspök
Váróczi Zsuzsanna 145j
Veccia, Luigi, a Propaganda
Fide Kongregáció titkára
23
Vico, Antonio 127
Vidal, Pietro, SJ 53
Vidákovich kalocsai pap 108
Vives y Tutó, José de Calasanz
Félix Santiago, OFM Cap
128
Vojnović, L. gróf 57
Vojtaššák, szepesi püspök 99
von Hohenberg hercegnő, Ferenc
Ferdinánd főherceg, osztrák
trónörökös felesége 51
von Klimó, Árpád 145j
von Österreich, Eugen, OT
nagymester 140

- von Pastor, Ludwig 135
von Schönburg-Hartenstein, Johann Prinz 135
von Stotzingen, Fidelis, OSB
    prímás apát 141
Voršák, Mons. djakovói püspökjelölt 44
Vrangel tábornok 101
Vučić, Mons. zenggi püspökjelölt 44
Vučković Marco, Rev. 102
- Wernz, Franz Xaver, SJ generális 142**
Weyer, Enrico, Travnik, Szarajevo 54
Wittenberger csanádi kanonok 26
- Zadravec István OFM táborigenerális apostoli helynök 78**
Zagorac, S., reformista papok vezetője 105
Zahradník, aposztata, bécsi követéjelölése 103
Zaninović, Jordan, lesinai püspök 40, 56
Zichy Gyula pécsi püspök 58, 81
Zichy miniszter 41, 48
Zita császárné/ királyné 92, 106
Zocchi SJ 44
Zombori István 155
Zorovich osori polgármester 32

Helynévmutató

Melléknévi alakban is: Róma, római

- Agathopolisz 20
Alba Iulia/Alba Giulia/Gyula-
fehérvár 42, 71, 73, 77, 82,
121, 123
Albánia 109
Amerika 29, 47, 76, 92, 104
Amerikai Egyesült Államok 11j,
23, 29, 47, 76j
Antivari 115
Argentína 11j, 150
Ausztria 19, 24, 54, 55, 66, 67,
73, 74, 81, 83, 92, 133, 135,
137
Ausztria-Magyarország 11, 12,
13, 15, 17, 20, 22, 36, 55, 57,
62, 68, 81, 112, 115, 131,
135, 137
- Baden 144
Bajorország 144
Banja Luka/Orbászvásár 46
Bácska 101
Bánát 71, 101, 123
Belgrád/Beograd 77, 79, 80, 81,
84, 90, 91, 95, 98, 101, 105,
107, 108, 109, 110, 112, 115
Belgium 11j
Bern 106
Besztercebánya 93, 99
Bécs 16, 17, 20-22, 24, 26-28, 30,
31, 33, 37, 38, 40, 41, 43, 44,
48-50, 52-75, 77, 79, 81, 82,
86, 89, 91, 92, 98, 103, 107,
111, 121, 122, 131, 133
Bosna 18, 30
Bosznia 22, 46, 48, 49, 50, 51, 52,
53, 54, 55, 67, 90, 91, 95, 131
Bratislava/Pozsony 81, 82, 85,
87, 154
Brazília 11j
Brčko 50
Breslau 85
Budapest 10j, 13, 39, 42, 43, 47,
66, 70, 74, 75, 76j, 82, 83, 86,
88, 96, 97, 98, 99, 100, 106,
108, 109, 110, 114, 119, 128j,
143j, 145j, 146j, 153, 154,
155, 157
Bukarest 109, 110, 123
Bulgária 11j
Capodistria/Koper 49
Cara-Murat (Costanza) 122
Carei/Nagykároly 42
Castel Abbadessa/Kaštel Gomi-
lica 35
Castel Cambio/Kaštel Kambe-
lovac 35
Cattaro/Kotor 21, 36, 39
České Budějovice 99
Cezaropolisz 55
Cilicia/Kilikia 30

- Città del Vaticano 10j
 Civitavecchia 105
 Cleveland 76j
 Cluj/Kolozsvár 67, 123
 Cres 25, 83, 89, 90
- Csanád 19, 26, 41, 43, 58, 62, 65,
 78, 102, 122, 123, 124
- Csehszlovákia 78, 79, 81, 85, 87,
 92, 93, 94, 95, 96, 98, 100,
 102, 103, 104, 111, 113, 117,
 131j, 131j, 132, 133, 135,
 137, 144, 147, 148, 151, 156,
 157
- Dalmácia 16, 17, 18, 20, 22, 25,
 26, 28, 29, 31, 32, 33, 34, 35,
 36, 37, 39, 40, 49, 50, 52, 56,
 57, 58, 59, 61, 63, 67, 68, 77,
 79, 80, 85, 86, 90, 105, 107,
 109, 110, 112, 131, 151
- Djakovo 18, 25, 30, 31, 44, 45, 57,
 60, 61, 91, 108
- Drenova 89
- Dubrovnik/Ragusa 77, 79
- Dugo Selo 19
- Egyesült Államok 11j, 23, 29, 47,
 76j
- Egyházi Állam 11j, 129, 150
- Eperjes/Prešov 62, 99, 111
- Equator 11j
- Erdély 26, 30, 57, 64, 67, 68, 71,
 76, 78, 79, 88, 122, 122j, 123,
 148j, 154
- Esztergom 36, 41, 43, 46, 59, 60,
 72, 73, 78, 79, 82, 89, 93, 94,
 95, 96, 113, 114, 122, 148j,
 156
- Eukarpia 68
- Észak-Amerika 76j
- Észak-Macedónia 133
- Fiume/Rijeka 31, 50, 83, 88, 89
- Fogaras/Făgăraș 73, 77, 82, 83
- Franciaország 11j, 145
- Galícia 23, 56, 62
- Galignana/Gračišće (Isztria) 49
- Gallingnaro 49j
- Gherla/Szamosújvár 28, 42, 63
- Gorizia/Goricia 17, 20, 26, 34,
 39
- Gračišće/Galignana (Isztria) 49
- Gran Varadino/Nagyvárad/
 Oradea Mare 42, 65, 71, 78,
 82, 83, 96, 124
- Győr 24, 73, 92
- Gyula 96
- Gyulafehérvár/Alba Iulia/Alba
 Giulia 42, 71, 73, 77, 82,
 121, 123
- Hajdúdorog 62, 82
- Hercegovina 22, 44, 46, 48, 49,
 51, 52, 53, 54, 55, 90, 91, 95,
 131
- Horvátország 17, 18, 19, 20, 25,
 26, 27, 28, 30, 32, 34, 36, 38,
 39, 44, 45, 47, 53, 54, 57, 59,

Helynévmutató

- 60, 67, 70, 83, 84, 91, 98,
105, 131, 133, 151
Hvar/Lesina 21, 29, 30, 31, 40,
56, 61, 63, 68, 80, 110,
Iași/ Jászvásár 21, 56, 57, 122
Innsbruck 37
Isaura 58
Isztria 25, 49, 50, 90, 151
Jászó/Jasov 96
Jászvásár/Iași 21, 56, 57, 122
Jugoszlávia 12, 13, 69, 77, 80, 85,
86, 88, 90, 91, 95, 101, 103,
105, 107, 108, 110, 112, 115,
133, 135, 137
Kalocsa/Coloca 24, 84, 101, 108
Kassa/Kosice 69, 97, 109
Kaštel Gomilica/Castel Abba-
dessa 35
Kaštel Kambelovac/Castel
Cambio 35
Kárpátalja 94
Kilikia/Cilicia 30
Királydaróc/Craidorolț 28
Kolozsvár/Cluj 67, 123
Kolumbia 11j
Koper/Capodistria 49
Kotor/Cattaro 21, 36, 39
Kőrös-vidék 123
Kőrös/Križevci 53, 61, 70
Krakkó 117, 117j
Križevci/Kőrös 84, 98
Krk/Veglia 38j, 107
Laterán 150j
Lemberg/Lvov/Lwów/Ilyvó
62
Lengyelország 11, 13, 117, 133,
136, 138, 144
Lesina/Hvar 21, 29, 30, 31, 40,
56, 61, 63, 68, 80, 110,
Lettország 144
Ljubljana/Laibach 15, 80, 86, 87,
91, 102
Lošinj, Lusin, Lusserio, Osor,
Ossero, Auxerensis, Ausa-
rensis, Absorensis 83, 83j,
89
Lugoj/Lugos 42, 124
Lugos/Lugoj 42, 124
Lvov/Lwów/Ilyvó/Lemberg
62
Madeira 106
Magyarország 9, 11, 12, 13, 15,
17, 19, 20, 22, 23, 24, 26, 29,
36, 39, 41, 42, 43, 45, 46, 47,
48, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60,
62, 63, 64, 65, 66, 67, 70, 71,
72, 74, 75, 78, 80, 81, 82, 83,
84, 86, 87, 89, 92, 93, 94, 95,
96, 97, 100, 101, 105, 108,
109, 110, 111, 112, 113, 115,
119, 122, 124, 131, 132, 133,
135, 136, 137, 138, 139, 144,
145, 146, 147, 150, 153, 154,
155
Makarska 31, 37, 57, 68
Malacka 79

- Milevi/Milevum/Milevitanus,
Numidia/Algéria 40, 52
- Montenegro 115
- Morvaország 103, 104
- Mostar 21, 44, 46
- Munkács/Mukacsevo 42, 42j,
61, 62, 76, 92, 94
- Muraszombat/Muravska So-
bota 87
- München 145j
- Nagykároly/Carei 42
- Nagyszeben/Sibiu 123
- Nagyszombat/Trnava 82, 113,
114, 114j, 147
- Nagyvárad/Oradea Mare/Gran
Varadino 42, 42j, 65, 71, 78,
82, 83, 96, 124
- Nerezine 32, 36, 38
- Németország 11j, 31, 144
- Nyitra 99
- Olaszország 52, 68, 77, 85, 104,
144
- Ohio 76j
- Olomouc/Olmütz 104
- Oradea Mare/Gran Varadino/
Nagyvárad 42, 65, 71, 78,
82, 83, 96, 124
- Oroszország 104, 122, 146
- Osor, Ossero, Auxerensis, Au-
sarensis, Absorensis, Lo-
šinj, Lusin 32, 38, 38j, 83, 89
- Ödenburg/Sopron 73, 92
- Padova/Pádua 90
- Pannonhalma 72, 75j, 139, 141j,
149, 153, 155, 156
- Parma (Ohio) 76j
- Párma, Olaszország 106
- Párizs 69, 103
- Pest 82
- Pécs, Quinque Ecclesiae 58, 81,
101, 109, 110
- Piedicastello (Trento) 49
- Piran 90
- Poroszország 122, 144
- Portugália 106, 145
- Pozsony/Bratislava 81, 82, 85,
87, 154
- Pozzobuono 31
- Prága/Praha/Prag 76, 85, 87,
92, 93, 95, 96, 97, 98, 99,
100, 102, 103, 104, 106, 109,
111, 114, 117, 131
- Prešov/Eperjes 62, 99, 111
- Przemysl 62
- Quinque Ecclesiae, Pécs 101
- Quirinál 135j
- Ragusa/Dubrovnik 16, 17, 18,
32, 77, 112
- Rapallo 86
- Rijeka/Fiume 31, 50, 83, 88, 89
- Románia 12, 13, 21, 28, 42, 42j, 56,
57, 61, 63, 64, 65, 71, 76, 77,
78, 79, 82, 88, 96, 108, 121,
122, 123, 124, 133, 136, 138,
139, 144, 145, 146, 151, 157
- Rozsnyó/Rosenau 24, 65, 93, 94

Helynévmutató

- Róma 9, 13, 17, 21, 22, 26, 31j,
43, 49, 69, 85, 97, 103, 112,
121, 135j, 145j, 149, 149j,
152, 153, 154, 155, 156, 157,
Curia Romana 144, 144j
- S. Girolamo degli Schiavoni** 67j
- Saint Louis 29
- Salona/Solin 33
- Salzburg 19, 20
- Sanségo/Susak 27, 28
- Santo Domingo 11j
- Senj/Zengg 15, 44
- Šibenik/Sebenico 21, 32, 49, 61,
68, 77, 80, 86, 105, 107, 112
- Sirmium-Bosna 31
- Sopron/Ödenburg 73, 92
- Spalato/Split 17, 20, 21, 22, 25,
31, 33, 35, 37, 50, 52, 57, 58,
61, 68, 69, 85, 86, 107, 112,
- St. Germain 92
- Stanislawów 62
- Svájc 11j
- Sveti Jakov/Szent Jakab 38
- Szamosújvár/Gherla** 28, 42, 63
- Szamoszata 36, 42
- Szarajevó 20, 22, 46, 48, 49, 51,
52, 53, 54, 55, 90, 91, 95,
102, 107
- Szatmár/Satu Mare 71, 78
- Szent Jakab/Sveti Jakov 38
- Szepesség 76, 78, 99, 117
- Szerbia 16, 108, 133, 146
- Székesfehérvár 24, 59
- Szibéria 88
- Szirmium-Boszna 31
- Szlovákia 69, 87, 96, 98, 99, 104,
131, 147, 154; lásd még:
Csehszlovákia
- Szlovénia 60, 133
- Szombathely/Savaria 70, 101
- Temesvár/Timisoara 43, 101
- Tirol 49
- Törökország 11j
- Travnik (Szarajevó) 54, 90
- Trebinje 44, 90
- Trento/Trient 49
- Trient /Trento 127
- Trieszt/Trieste/Trst 28, 49
- Trnava/Nagyszombat 82, 113,
114, 114j, 147
- Varsó** 117
- Vaticano 10j, Vatikán 10j, 11j,
13j, 16j, 133j, 137j
- Vác 66, 75
- Veglia/Krk 27, 28, 31, 32, 36, 38,
38j, 58, 107
- Velehrad 104
- Vendvidék 80
- Veprinac/Apriano/Wiprinatz
(Isztria) 49
- Veprovac 101
- Verbagnó/Vrbanji 29
- Veszprém 59, 60, 64, 72, 74
- Vrhbosna 31, 46
- Washington** 86
- West Mifflin 76j
- Wien 133j

Zágráb/Zagreb 17, 18, 19, 20,
21, 26, 33, 34, 39, 44, 45, 54,
59, 60, 80, 86, 91, 98, 101,
105, 108

Zára/Zadar 17, 20, 21, 22, 25,
26, 28, 29, 32, 33, 34, 37, 39,
40, 41, 56, 59, 63, 105

Zengg/Senj 15, 44

Zenta 84

A Vatikáni Államtitkárság Történeti Levéltárának anyaga köztörténeti szempontból a legfontosabb vatikáni források közé tartozik – lévén a Vatikáni Államtitkárság a mindenkori pápa titkársága, amely a pápák elé kerülő legfontosabb kérdésekben illetékes – ráadásul áttekinthető terjedelemben. Az inventárium nemcsak az egyháztörténet kutatóinak nyújt felbecsülhetetlen értékű segítséget, hanem mindazoknak, akik az 1902–1922 közötti időszak magyar történelmét kutatják, és vizsgálódásaikba szentszéki források bevonását is tervezik. A kötetet Somorjai Ádám pannonhalmi bencés szerkesztette, aki 2009–2016 között ennek a levéltárnak volt munkatársa.